

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต และขั้นตอนการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ญาติผู้เสียชีวิตที่เป็นผู้ตัดสินใจบริจาคอวัยวะ จำนวน 31 คน โดยแบ่งผลการวิจัยออกเป็น 2 ส่วนดังนี้

1. ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับญาติผู้เสียชีวิต
2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับญาติผู้เสียชีวิต

จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า ญาติผู้เสียชีวิตที่เป็นผู้ตัดสินใจบริจาคอวัยวะมีสถานภาพทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 18 คน มีสถานภาพทางเศรษฐกิจค่อนข้างต่ำ ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 9 คน มีสถานภาพทางเศรษฐกิจปานกลาง และญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 4 คน มีสถานภาพทางเศรษฐกิจค่อนข้างดี

เมื่อรวมจำนวนญาติผู้เสียชีวิตที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจค่อนข้างต่ำ และปานกลางเข้าด้วยกัน พบว่า มีจำนวนถึง 27 คน จัดเป็นกลุ่มที่ใหญ่มาก แสดงให้เห็นว่าญาติผู้เสียชีวิตที่เป็นผู้ตัดสินใจบริจาคอวัยวะ เป็นผู้ที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจปานกลางค่อนข้างต่ำ

การจัดกลุ่มสถานภาพทางเศรษฐกิจของญาติผู้เสียชีวิตดังกล่าว อาศัยการพิจารณาจากสภาพที่อยู่อาศัยและอาชีพของญาติผู้เสียชีวิตประกอบกัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ญาติผู้เสียชีวิตที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจค่อนข้างต่ำ มีจำนวน 13 คน เป็นผู้ที่มียุทธศาสตร์ขนาดเล็ก โดยมักตั้งอยู่เป็นชุมชนที่หนาแน่น ผู้คนพลุกพล่าน รถยนต์ไม่สามารถเข้าถึงบ้านได้ ต้องอาศัยการเดินเท้าเข้าบ้าน สภาพภายในบ้านค่อนข้างคับแคบและอับทึบ มีสิ่งของเครื่องใช้วางอยู่ระเกะระกะ ที่พักอาศัยของญาติผู้เสียชีวิตกลุ่มนี้ มีทั้งที่บ้านในชุมชนแออัด แฟลต ห้องเช่า เคนะชุมชน ตลอดจนบ้านพักคนงาน กล่าวคือ ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 6 คน อาศัยอยู่ในชุมชนแออัด เป็นบ้านปลูกเองขนาดเล็ก ก่อสร้างโดยใช้ไม้ กระเบื้องกระดาก และสังกะสีเป็นวัสดุ ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 4 คน อาศัยอยู่ในแฟลต เป็นแฟลตขนาด 4-5 ชั้น ไม่มีลิฟท์ ต้องขึ้น-ลงโดยใช้บันได เป็นห้องสี่เหลี่ยมขนาดเล็กโถง ๆ ผู้อยู่อาศัยต้องกันแบ่งออกเป็นห้องต่าง ๆ เอง

ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 2 คน อาศัยอยู่ในห้องเช่า เป็นอาคารพาณิชย์ขนาด 3-4 ชั้น แต่ละชั้นกันแบ่งออกเป็นห้องเช่า กันแบ่งโดยใช้ไม้ฉัดเป็นวัสดุ ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 1 คน อาศัยอยู่ในคณะชุมชน ของการคณะแห่งชาติ เป็นบ้านแถวชั้นเดียวขนาดเล็ก ก่ออิฐถือปูน และญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 1 คน อาศัยอยู่ในบ้านพักคนงาน เป็นบ้านพักคนงานชั่วคราวขนาดเล็ก ปูกลูกรียงกันเป็นแถวยาว ก่อสร้างโดยใช้ไม้ และสังกะสีเป็นวัสดุ

โดยญาติผู้เสียชีวิตที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจปานกลาง มีจำนวน 7 คน เป็นผู้ที่มีที่พักอาศัยขนาดกลาง โดยมักเป็นบ้านเดี่ยว ก่อสร้างอย่างมั่นคง มีพื้นที่ว่างรอบตัวบ้านและมีรั้วรอบขอบชิดชัดเจน สภาพภายในบ้านค่อนข้างกว้างขวาง

ส่วนญาติผู้เสียชีวิตที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจค่อนข้างดี มีจำนวน 4 คน เป็นผู้ที่มีที่พักอาศัยขนาดใหญ่ ตั้งอยู่ในทำเลที่เหมาะสมสำหรับพักอาศัย รถยนต์สามารถเข้า-ออกได้สะดวกสบาย โดยมักเป็นบ้านเดี่ยวขนาดใหญ่ ก่อสร้างด้วยวัสดุอย่างดี มีพื้นที่ว่างรอบตัวบ้านและมีรั้วรอบขอบชิดชัดเจน สภาพภายในบ้านกว้างขวางและโอ่โถง ตกแต่งอย่างสวยงาม สะอาด และเป็นระเบียบเรียบร้อย

ในด้านการประกอบอาชีพ ญาติผู้เสียชีวิตที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจค่อนข้างต่ำ มักมีอาชีพรับจ้าง ประกอบอาชีพอิสระ ตลอดจนเป็นเกษตรกร กล่าวคือ ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 7 คน มีอาชีพรับจ้าง โดยรับจ้างซักผ้า มีจำนวน 1 คน ขับรถรับจ้าง มีจำนวน 2 คน และรับจ้างทั่วไป มีจำนวน 4 คน ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 4 คน ประกอบอาชีพอิสระ โดยขายอาหาร มีจำนวน 3 คน ขายพวงมาลัย มีจำนวน 1 คน และเป็นช่างเสริมสวย มีจำนวน 1 คน และญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 1 คน เป็นเกษตรกรสวนผัก

ส่วนญาติผู้เสียชีวิตที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจปานกลาง และค่อนข้างสูง มักเป็นพนักงานบริษัทเอกชน รับราชการ ตลอดจนประกอบวิชาชีพเฉพาะทาง กล่าวคือ ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 4 คน เป็นพนักงานบริษัทเอกชน ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 2 คน รับราชการ โดยรับราชการทหาร มีจำนวน 1 คน และรับราชการครู มีจำนวน 1 คน ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 3 คน ประกอบวิชาชีพเฉพาะทาง โดยเป็นพยาบาลโรงพยาบาลเอกชน มีจำนวน 1 คน และเป็นวิศวกร มีจำนวน 1 คน

นอกจากนี้มีญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 6 คน ไม่ได้ประกอบอาชีพอะไร โดยอยู่บ้านเฉย ๆ คอยดูแลบ้านและลูกหลาน ทั้งนี้พบว่า ญาติผู้เสียชีวิตเหล่านี้ มีทั้งผู้ที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจค่อนข้างต่ำ ปานกลาง ตลอดจนค่อนข้างสูง

จากการพิจารณาสภาพที่อยู่อาศัยและอาชีพของญาติผู้เสียชีวิตดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปความสัมพันธ์ได้ว่า ญาติผู้เสียชีวิตที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจค่อนข้างต่ำ มักเป็นผู้ที่มีที่อยู่อาศัยขนาดเล็ก โดยประกอบอาชีพที่ให้รายได้ค่อนข้างต่ำ ญาติผู้เสียชีวิตที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจปานกลาง มักเป็นผู้ที่มีที่อยู่อาศัยขนาดปานกลาง โดยประกอบอาชีพที่ให้รายได้ปานกลาง และญาติผู้เสียชีวิตที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจค่อนข้างสูง มักเป็นผู้ที่มีที่อยู่อาศัยขนาดใหญ่ โดยประกอบอาชีพที่ให้รายได้ค่อนข้างสูง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งเป็น 2 ประเด็นดังนี้

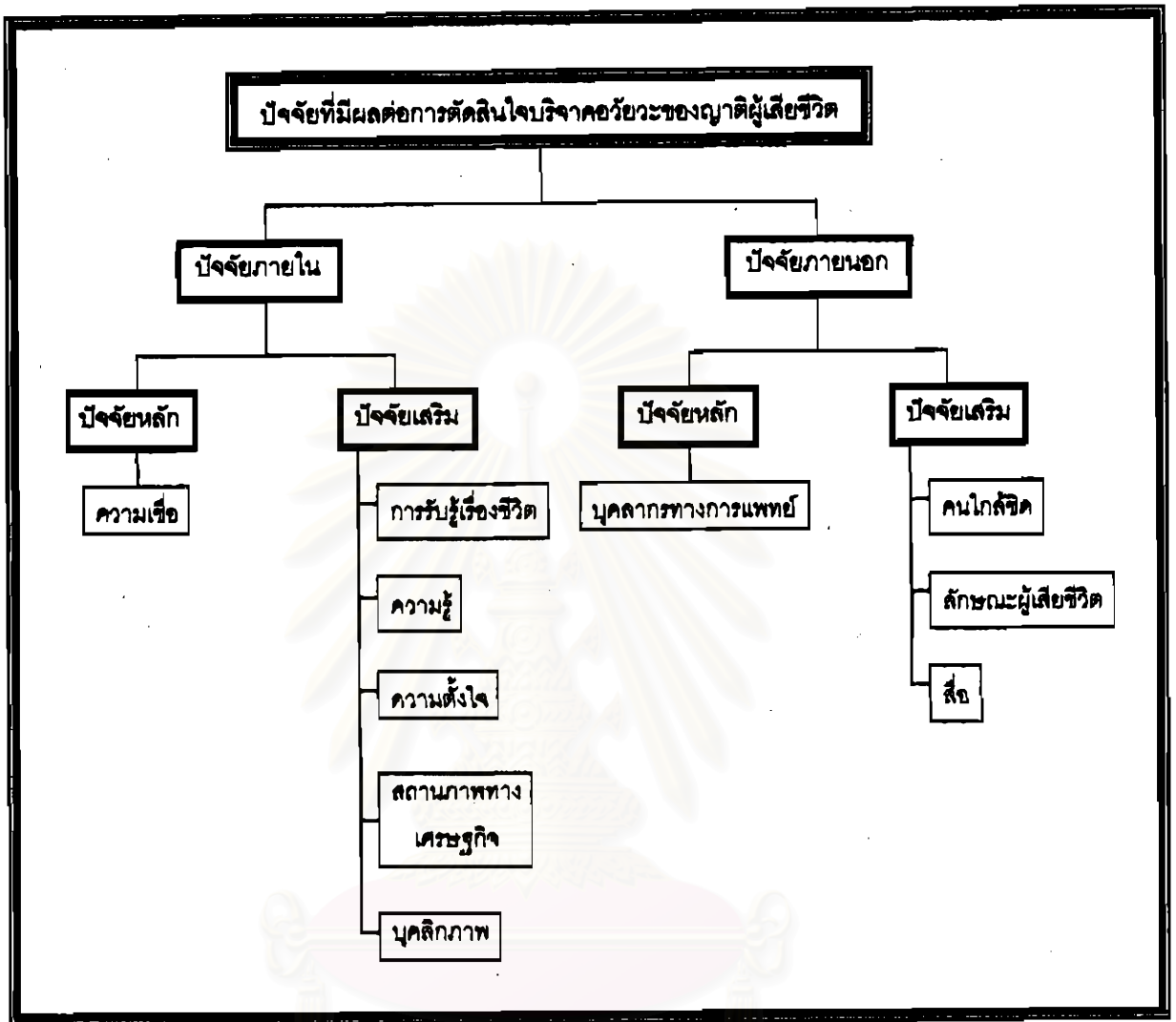
1. ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต
2. ขั้นตอนการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต

1. ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต

การตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิตเป็นการตัดสินใจที่มีความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากเป็นการตัดสินใจที่เป็นการต่อชีวิตผู้ป่วยจำนวนมากที่กำลังรอรับบริจาคอวัยวะให้มีชีวิตอยู่ต่อไป การตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิตเป็นสิ่งกำหนดความสำเร็จของกระบวนการปลูกถ่ายอวัยวะ เนื่องจากอวัยวะที่นำไปใช้ในการปลูกถ่ายส่วนใหญ่ได้มาจากผู้เสียชีวิตที่ญาติได้บริจาคอวัยวะ ดังนั้นการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิตจึงทำให้ได้อวัยวะเพื่อนำไปใช้ปลูกถ่าย

อย่างไรก็ตามการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิตเป็นสิ่งที่ยากลำบากในสถานการณ์ขณะนั้น ทั้งนี้เพราะเป็นการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับวาระสุดท้ายของชีวิต ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่เคยโศก ดิ่งเครียด และเต็มไปด้วยความไม่แน่นอน ด้วยเหตุนี้การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต ก็เพื่อต้องการทราบว่า การตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิตมีผลมาจากปัจจัยอะไรบ้าง ปัจจัยแต่ละด้านมีผลมากน้อยอย่างไรต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต

ผลจากการวิจัยพบว่า ปัจจัยต่าง ๆ ต่อไปนี้ มีผลต่อการตัดสินใจของญาติผู้เสียชีวิต ดังแสดงไว้ในแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 : ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต

จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต ประกอบด้วย ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกต่อญาติผู้เสียชีวิต โดยปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกดังกล่าว ยังสามารถแบ่งย่อยออกเป็นปัจจัยหลักและปัจจัยเสริม กล่าวคือ ปัจจัยหลักคือปัจจัยที่มีผลโดยตรงต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิตส่วนใหญ่ ส่วนปัจจัยเสริม คือปัจจัยที่มีส่วนสนับสนุนปัจจัยหลักที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต กล่าวคือ ทำหน้าที่เสริมปัจจัยหลักนั่นเอง

ผลจากการวิจัยพบว่า ปัจจัยภายในประกอบไปด้วย ปัจจัยหลัก ได้แก่ ความเชื่อ และ ปัจจัยเสริม 5 ประการ ได้แก่ การรับรู้เรื่องชีวิต ความรู้ ความตั้งใจของญาติผู้เสียชีวิต สถานภาพทางเศรษฐกิจ และบุคลิกภาพ

ส่วนปัจจัยภายนอกประกอบไปด้วย ปัจจัยหลัก ได้แก่ บุคลากรทางการแพทย์ และปัจจัยเสริม 3 ประการ ได้แก่ บุคคลใกล้ชิด ลักษณะผู้เสียชีวิต และสื่อ

ปัจจัยภายใน และปัจจัยภายนอกดังกล่าว ส่วนแล้วแต่เป็นปัจจัยที่มีผลทำให้ญาติผู้เสียชีวิตตัดสินใจบริจาคอวัยวะ อย่างไรก็ตามปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ ส่งผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิตแตกต่างกันไป มากบ้าง น้อยบ้าง ผลจากการวิจัยต่อไปนี้จะเป็นการอธิบายให้เห็นลักษณะของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลทำให้ญาติผู้เสียชีวิตตัดสินใจบริจาคอวัยวะอย่างละเอียด ทั้งนี้เพื่อให้เห็นภาพรวม และเกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ถึงปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต โดยเริ่มจากการอธิบายปัจจัยภายใน แล้วตามด้วยการอธิบายปัจจัยภายนอก ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ปัจจัยภายใน

ปัจจัยภายใน หมายถึง ลักษณะส่วนบุคคลด้านต่าง ๆ ของญาติผู้เสียชีวิตที่มีผลให้เกิดการตัดสินใจบริจาคอวัยวะ ลักษณะส่วนบุคคลประกอบไปด้วยสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ภายในจิตใจ บุคลิกภาพ ตลอดจนสภาพของบุคคล ปัจจัยภายในเหล่านี้เป็นอิทธิพลภายในที่มีส่วนสำคัญต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต มีบทบาทสำคัญในฐานะที่เป็นปัจจัยพื้นฐานของการตัดสินใจบริจาคอวัยวะ กล่าวคือ เป็นเสมือนจุดเริ่มต้นของการตัดสินใจบริจาคอวัยวะ ทั้งนี้เพราะการตัดสินใจบริจาคอวัยวะมีลักษณะเป็นกระบวนการภายในตัวบุคคล ดังนั้นปัจจัยภายในจึงมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด และมีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต

มีปัจจัยภายในหลายประการที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะแตกต่างกัน มากบ้างน้อยบ้าง ด้วยเหตุนี้จึงสามารถแบ่งปัจจัยภายในได้ออกเป็น ปัจจัยหลัก และปัจจัยเสริม โดยแบ่งตามผลที่มีต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต

ปัจจัยหลัก

ปัจจัยหลักภายใน เป็นปัจจัยภายในที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิตมากที่สุด จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า ความเชื่อ ซึ่งประกอบไปด้วย ความเชื่อเรื่องบุญกุศล และ

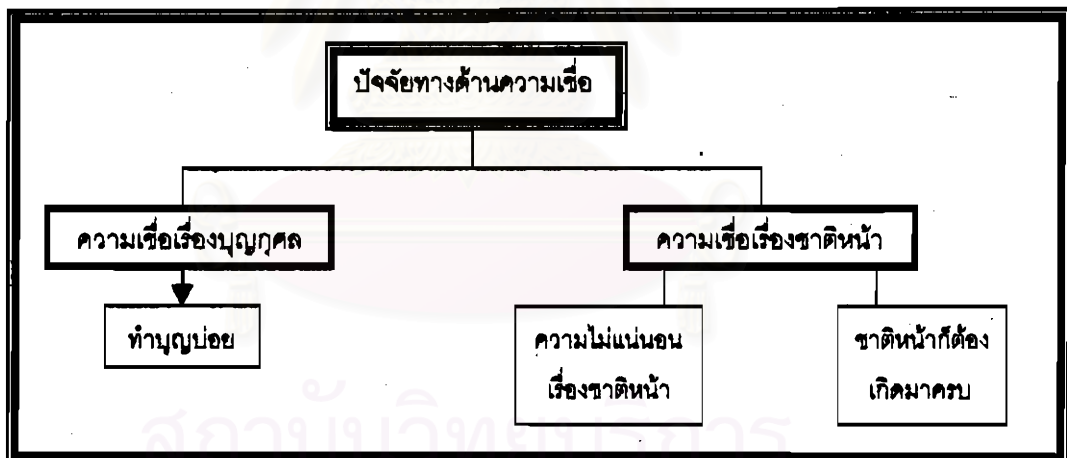
ความเชื่อเรื่องชาติหน้า เป็นปัจจัยหลักภายในที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิตมากที่สุด โดยสามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

◆ ปัจจัยทางด้านความเชื่อ

จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า ความเชื่อของญาติผู้เสียชีวิตเป็นปัจจัยภายในที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะมากที่สุด ในบรรดาปัจจัยภายในด้วยกัน ทั้งนี้เพราะเหตุผลที่ทำให้ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 29 คน ตัดสินใจบริจาคอวัยวะ เป็นเหตุผลที่เกิดจากความเชื่อ 2 ประการคือ ความเชื่อเรื่องบุญกุศล และความเชื่อเรื่องชาติหน้า ความเชื่อดังกล่าวของญาติผู้เสียชีวิตนำไปสู่การตัดสินใจบริจาคอวัยวะ กล่าวคือ ญาติผู้เสียชีวิตตัดสินใจบริจาคอวัยวะตามสิ่งที่ตนเองเชื่อ

ทั้งนี้พบว่า ความเชื่อที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะมากที่สุด คือความเชื่อเรื่องบุญกุศล ส่วนความเชื่อเรื่องชาติหน้ามีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะรองลงมา

ความเชื่อทั้ง 2 ประการที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต แลลงได้ในแผนภูมิที่ 2

แผนภูมิที่ 2 : ปัจจัยหลักภายใน ทางด้านความเชื่อที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต

ความเชื่อทั้ง 2 ประการดังกล่าว ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

(1) ความเชื่อเรื่องบุญกุศล

ความเชื่อเรื่องบุญกุศลมีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะเป็นอย่างมาก ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 29 คน ตัดสินใจบริจาคอวัยวะเนื่องจากเชื่อเรื่องบุญกุศล ญาติผู้เสียชีวิตบางรายตัดสินใจบริจาคอวัยวะก็เนื่องจากความเชื่อเรื่องบุญกุศลเพียงอย่างเดียวก็มี โดยส่วนมากญาติผู้เสียชีวิตให้เหตุผลว่า ที่ได้ตัดสินใจบริจาคอวัยวะของผู้เสียชีวิตก็เพื่อต้องการทำบุญกุศล

ญาติผู้เสียชีวิตเชื่อว่าการบริจาคอวัยวะเป็นการทำบุญกุศลครั้งยิ่งใหญ่ ผู้เสียชีวิตจะได้รับผลบุญกุศลสูง นอกจากนี้ญาติผู้เสียชีวิตบางรายเชื่อว่านอกจากผู้เสียชีวิตจะได้รับผลบุญกุศลแล้วตนเองก็พลอยได้รับผลบุญกุศลไปด้วย ทั้งนี้เพราะเป็นการช่วยต่อชีวิตผู้อื่นอีกหลายคน เท่ากับเป็นการให้ชีวิต อีกทั้งยังถือว่าเป็นการทำบุญกุศลครั้งสุดท้ายให้กับผู้เสียชีวิต แม้เสียชีวิตไปแล้วก็ยังมีโอกาสได้ทำบุญกุศล ผลบุญกุศลนี้ก็จะติดตัวผู้เสียชีวิตไป

ญาติผู้เสียชีวิตบางรายเชื่อว่าบุญกุศลที่ได้รับจากการบริจาคอวัยวะ จะเป็นการลบล้างบาปที่ได้กระทำความ เพราะผู้เสียชีวิตได้กระทำความบาปไว้ เช่น เสียชีวิตเนื่องจากฆ่าตัวตาย ซึ่งตามหลักศาสนาถือเป็นบาป จึงบริจาคอวัยวะเพื่อทำบุญกุศล จะได้ลบล้างบาปดังกล่าว หรือผ่อนหนักให้เป็นเบา นอกจากนี้ญาติผู้เสียชีวิตบางรายยังเชื่อว่าผู้ป่วยที่ได้รับการปลูกถ่ายอวัยวะก็จะทำบุญกุศลส่วนกุศลไปให้ผู้เสียชีวิตอีกด้วย ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“...คือระหว่างนั้น ตามหลักแล้วเราถือว่ามันเป็นการทำบุญทำกุศล เราไม่ได้คิดอะไร”

คุณประเสริฐพร (บางปู) สัมภาษณ์ 17 มกราคม 2542

“การบริจาคมันเป็นกุศลอย่างแรง การช่วยชีวิตคนเป็นบุญกุศลแรงมาก ๆ ช่วยชีวิตคนหนึ่ง เท่ากับสร้างโบสถ์ 7 หลัง...”

คุณอภิชาติ (พระราม 6) สัมภาษณ์ 3 มีนาคม 2542

“...ก็เลยคิดว่ามันบริจาคไปแล้ว อาจจะได้บุญก็ได้ เพราะแฟนเราอยู่ เขาก็ไม่ได้ทำดีอะไรหนักหนา ก็คิดว่าบริจาคไปอย่างนี้ คิดว่าบุญอันนี้คงจะไปทำให้เขาดี ...ใจหนึ่งก็มาคิดด้วยว่ามัน อาจจะได้บุญแก่เราด้วย ก็เลยตัดสินใจบริจาค”

คุณประทุม (บางปะแก้ว) สัมภาษณ์ 22 มกราคม 2542

“ผมคิดเสียว่ามีนเป็นการทำบุญทำกุศลชนิดหนึ่งของลูกชายก่อนที่จะแก่จะเสีย อันนี้คือผลบุญของแกครั้งสุดท้าย...”

คุณเกษม (โรงงานยาสูบ) สัมภาษณ์ 5 กุมภาพันธ์ 2542

“คือเขามาตัวตาย ศาสนาถือว่าเป็นบาป เราอยากให้เราบาปน้อยลง เพราะเขาช่วยชีวิตคนอื่นเป็นบุญ”

คุณสุจิตรา (บางมด) สัมภาษณ์ 10 กุมภาพันธ์ 2542

“...ก็คิดถึงกุศล เพราะในเมื่อเราบริจาค ใครเขารับ เขาก็ต้องอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ให้...”

คุณสมเกียรติ (ลำลูกกา) สัมภาษณ์ 20 มกราคม 2542

นอกจากนี้ยังพบว่า การทำบุญบ่อยกับการตัดสินใจบริจาคอวัยวะมีส่วนสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด กล่าวคือ ญาติผู้เสียชีวิตส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ทำบุญบ่อย การทำบุญบ่อยจึงเป็นสิ่งหนึ่งที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องบุญกุศลของญาติผู้เสียชีวิตได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้เพราะการทำบุญบ่อย ย่อมเป็นผลมาจากความเชื่อเรื่องบุญกุศลนั่นเอง ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“ฉันเชื่อเรื่องบุญกุศล เพราะฉันทำบุญประจำ”

คุณสมส่วน (จรัล 35) สัมภาษณ์ 22 มกราคม 2542

“...ถ้าแฟนฉันไม่ไหวจริง ๆ ฉันให้ ฉันชอบทำบุญ...”

คุณวรรณภา (บางแค) สัมภาษณ์ 16 มกราคม 2542

(2) ความเชื่อเรื่องชาติหน้า

ในด้านความเชื่อเรื่องชาติหน้า ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 17 คน ไม่เชื่อเรื่องชาติหน้า กล่าวคือตัดสินใจบริจาคอวัยวะของผู้เสียชีวิตโดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นในชาติหน้า และไม่กลัวว่าชาติหน้าผู้เสียชีวิตจะเกิดมามืออวัยวะไม่ครบ แม้ว่าจะมีบุคคลใกล้ชิดที่มีความเชื่อเช่นนั้นมาทัดทานว่าการบริจาคอวัยวะจะทำให้ชาติหน้าผู้เสียชีวิตจะเกิดมามืออวัยวะไม่ครบก็ตาม ทั้งนี้เนื่องจากญาติผู้เสียชีวิตเห็นว่าชาติหน้าเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน และเห็นว่าแม้จะบริจาคอวัยวะ ชาติหน้าผู้เสียชีวิตก็ต้องเกิดมามืออวัยวะครบอย่างแน่นอน

• ความไม่แน่นอนเรื่องชาติหน้า

ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 9 คน เห็นว่าชาติหน้าเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน กล่าวคือ ไม่ทราบว่ชาติหน้ามีจริงหรือไม่ หรือหากมีจริง ก็ไม่แน่ใจว่าชาติหน้าจะเกิดมาอีกหรือไม่ หรือหากเกิดมา ก็ไม่แน่ใจว่าจะเกิดมาเป็นมนุษย์อีกหรือไม่ จึงขอทำชาตินี้ให้ดีที่สุดกว่า ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

"ก็ยังไม่รู้อีกว่าชาติหน้าจะเกิดหรือเปล่า ก็ทำไป จะครบไม่ครบก็ช่างมันเถอะ..."

คุณระเบียบ (อุรพงศ์) สัมภาษณ์ 18 มกราคม 2542

"...เรื่องชาติหน้าเราก็ไม่รู้ว่าจะได้เกิดหรือเปล่า"

คุณสมส่วน (จรัล 35) สัมภาษณ์ 22 มกราคม 2542

"...เรื่องชาติหน้าไม่ได้คิด อนาคตข้างหน้าเราก็ไม่รู้ว่าจะเป็นยังไง เาอาจจะไม่ได้เกิดเป็นคนก็ได้...ขอให้ชาตินี้เราให้ดีที่สุดเท่านั้นก็ใช้ได้"

คุณเสรี (อุมพินิ) สัมภาษณ์ 4 กุมภาพันธ์ 2542

• ชาติหน้าก็ต้องเกิดมาครบ

นอกจากเห็นว่าชาติหน้าเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอนแล้ว ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 11 คน เชื่อว่าแม้จะบริจาคอวัยวะ ชาติหน้าผู้เสียชีวิตก็ต้องเกิดมามีอวัยวะครบอย่างแน่นอน โดยให้เหตุผลว่า ปกติเมื่อผู้ใดเสียชีวิต ก็ต้องนำร่างไปเผาตามพิธีกรรม การเผาร่างผู้เสียชีวิตก็เท่ากับเป็นการทำลายร่างกายผู้เสียชีวิตเช่นกัน แต่ก็ไม่เห็นมีผู้ใดกล่าวว่าชาติหน้าจะเกิดมามีอวัยวะไม่ครบ ญาติผู้เสียชีวิตเห็นว่าการผ่าตัดเอาอวัยวะออกไปจากร่างกาย ก็ไม่ได้แตกต่างจากการเผาร่างผู้เสียชีวิต ดังนั้นจึงมั่นใจว่าแม้จะบริจาคอวัยวะ ชาติหน้าก็ต้องเกิดมามีอวัยวะครบอย่างแน่นอน ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

"ตายไปถ้าเขาเผา มันก็ไหม้หมดเหมือนเดิม แล้วมันจะมาจากไหน...อย่างสมมติว่าคนเราตาย เขาขึ้นเมรุไปเผา มันก็เหลือเป็นฝุ่น แล้วอวัยวะตรงไหนที่มันเหลือ มันไม่เหลือ...ถ้าดวงวิญญาณเขามีจริง ดวงวิญญาณเขาก็ต้องออกเต็ม ๆ ไปอยู่แล้ว"

คุณธรรมนิยม (วงเวียนใหญ่) สัมภาษณ์ 6 กุมภาพันธ์ 2542

“...มันเป็นไปไม่ได้ที่เราบริจาคแล้ว จะเกิดมาไม่ครบถ้วน มันเป็นไปไม่ได้หรอก มันก็ต้องมี อยู่แหละ”

คุณสุมาลี (ถนนจันทร์) สัมภาษณ์ 21 มกราคม 2542

ผลจากการวิจัยยังพบว่า ความเชื่อเรื่องบุญกุศล กับความเชื่อเรื่องชาติหน้า ไม่ได้มีส่วนสัมพันธ์กัน (ทั้งที่น่าจะสัมพันธ์กัน) กล่าวคือ ญาติผู้เสียชีวิตตัดสินใจบริจาคอวัยวะ โดยเห็นว่าเป็นการทำบุญกุศลแก่ผู้เสียชีวิต แต่ญาติผู้เสียชีวิตไม่ได้หวังผลของการทำบุญกุศลนี้ไกลไปถึงชาติหน้า เนื่องจากเห็นว่าชาติหน้าเป็นสิ่งที่ไม่น่าอนตงได้กล่าวไว้ในรายละเอียดข้างต้น

ญาติผู้เสียชีวิตตัดสินใจบริจาคอวัยวะ เพียงเพื่อต้องการให้ผู้เสียชีวิตได้รับผลบุญกุศลติดตัวไป เพื่อมีชีวิตภายหลังความตายที่ดี ส่วนชาติหน้าจะเป็นอย่างไรนั้น เป็นสิ่งที่ญาติผู้เสียชีวิตยังไม่ได้นำมา

ปัจจัยเสริม

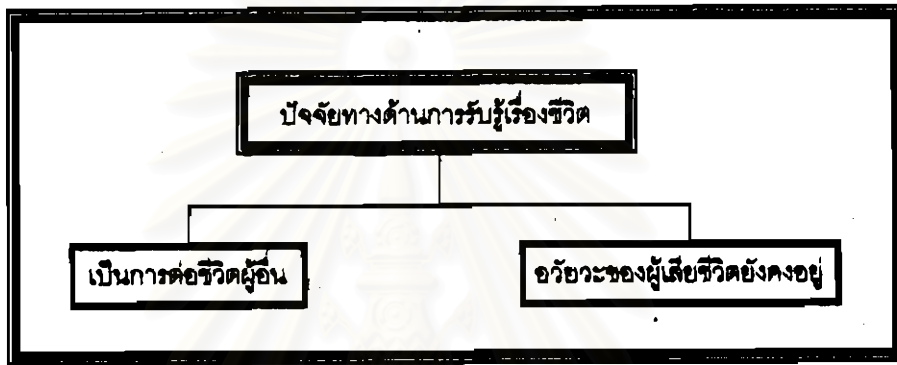
ปัจจัยเสริมภายใน เป็นปัจจัยภายในที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิตรองลงมาจากปัจจัยหลักภายใน โดยทำหน้าที่สนับสนุนปัจจัยหลักภายใน กล่าวคือ ทำหน้าที่เสริมปัจจัยหลักภายในนั่นเอง ผลจากการวิจัยพบว่า ปัจจัยเสริมภายในประกอบไปด้วย การรับรู้เรื่องชีวิต ความรู้ ความตั้งใจ สถานภาพทางเศรษฐกิจ และบุคลิกภาพ ทั้งนี้พบว่า การรับรู้เรื่องชีวิตเป็นปัจจัยเสริมภายในที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิตมากที่สุด ส่วนปัจจัยเสริมภายในประการอื่น ได้แก่ ความรู้ ความตั้งใจ สถานภาพทางเศรษฐกิจ และบุคลิกภาพ มีอิทธิพลรองลงมาค่อนข้างใกล้เคียงกัน โดยสามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

◆ ปัจจัยทางการรับรู้เรื่องชีวิต

จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า การรับรู้เรื่องชีวิตของญาติผู้เสียชีวิตเป็นปัจจัยเสริมภายในที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะมากที่สุด ในบรรดาปัจจัยเสริมภายในด้วยกัน (โดยมีอิทธิพลรองลงมาจากปัจจัยหลักภายใน ได้แก่ ความเชื่อ) เหตุผลที่ทำให้ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 22 คนตัดสินใจบริจาคอวัยวะ ส่วนหนึ่งเป็นเหตุผลที่เกิดจากการรับรู้เรื่องชีวิต การรับรู้เรื่องชีวิตเป็นการรับรู้ในเรื่องของการถ่ายทอดชีวิตจากชีวิตหนึ่งสู่อีกชีวิตหนึ่ง กล่าวคือ ชีวิตเป็นสิ่งที่สามารถถ่ายทอดกันได้ ชีวิตหนึ่งที่จากไปสามารถนำไปต่ออีกชีวิตหนึ่งให้ยืนยาวออกไปได้โดยการบริจาคอวัยวะ อีกทั้งอวัยวะของผู้เสียชีวิตก็ยังคงอยู่ ไม่ได้สูญสลายไปไหน แม้ว่าเสียชีวิตไปแล้วก็ตาม

การรับรู้เรื่องชีวิตของญาติผู้เสียชีวิตที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะ ประกอบไปด้วย การรับรู้เรื่องชีวิต 2 ประการคือ รับรู้ว่าเป็นการต่อชีวิตผู้อื่น และรับรู้ว่าอวัยวะของผู้เสียชีวิตยังคงอยู่ ทั้งนี้พบว่า การรับรู้ว่าเป็นการต่อชีวิตผู้อื่นมีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะมากที่สุด ส่วนการรับรู้ว่าอวัยวะของผู้เสียชีวิตยังคงอยู่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะรองลงมา

การรับรู้เรื่องชีวิตทั้ง 2 ประการที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต แสดงไว้ในแผนภูมิที่ 3

แผนภูมิที่ 3 : ปัจจัยเสริมภายใน ทางด้านการรับรู้เรื่องชีวิตที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต

การรับรู้เรื่องชีวิตทั้ง 2 ประการดังกล่าว ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

(1) รับรู้ว่าเป็นการต่อชีวิตผู้อื่น

ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 18 คน รับรู้ว่าการบริจาคอวัยวะเป็นการต่อชีวิตผู้อื่น กล่าวคือ ญาติผู้เสียชีวิตรับรู้ว่าการบริจาคอวัยวะของผู้เสียชีวิตสามารถช่วยเหลือผู้ป่วยที่รอรับบริจาคอวัยวะได้หลายคน ให้มีชีวิตที่ยืนยาวออกไป อีกทั้งยังไม่ต้องทนทุกข์ทรมานจากอาการป่วยต่อไป เป็นการทำให้ผู้ป่วยที่ได้รับการบริจาคอวัยวะมีชีวิตที่ดีขึ้น ด้วยเหตุนี้ญาติผู้เสียชีวิตจึงถือว่าการบริจาคอวัยวะเป็นการต่อชีวิตผู้อื่น โดยถือว่าหนึ่งชีวิตที่ต้องสูญเสียไป สามารถต่อชีวิตใหม่ได้อีกหลายชีวิต เป็นการให้โอกาสคนอื่นอีกหลายคนมีชีวิตรอด ดีกว่าปล่อยให้สูญเสียไปโดยเปล่าประโยชน์

นอกจากนี้ญาติผู้เสียชีวิตบางรายยังเกิดความรู้สึกเอาใจเขามาใส่ใจเรา โดยเห็นว่าตนเองต้องปวดร้าวจากการสูญเสียผู้ที่เป็นที่รัก จึงตัดสินใจบริจาคอวัยวะของผู้เสียชีวิต ก็เพื่อคนอื่นอีกหลายคนจะได้ไม่ต้องปวดร้าวจากการสูญเสียผู้ที่เป็นที่รักอย่างตนเอง

ด้วยเหตุนี้การที่ญาติผู้เสียชีวิตรับรู้ว่าการบริจาคอวัยวะเป็นการต่อชีวิตผู้อื่น จึงส่งผลให้เกิดการตัดสินใจบริจาคอวัยวะ ทั้งนี้เพราะต้องการต่อชีวิตผู้อื่นนั่นเอง ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“การบริจาคอวัยวะเป็นสิ่งดีที่ว่าร่างกาย 1 คน ช่วยชีวิตได้ถึง 5-6 คน ที่ให้ชีวิตเขายืนยาวออกไป...ทำให้คนอื่นหลาย ๆ คนมีโอกาส...”

คุณประเสริฐพร (บางปู) สัมภาษณ์ 17 มกราคม 2542

• “แม่คิดว่าลูกเราเสียไปแล้ว คนอื่นเขาจะได้รอด”

คุณสุชาดา (บ่อนไก่) สัมภาษณ์ 21 มกราคม 2542

“อยากให้คนอื่นเขา มันทรมาณล้างไตนี้ ต้องมาล้างอาทิตย์ละ 2 ครั้ง โอเคได้ลูกเราให้คนอื่นได้...มีความรู้ว่าจะถ้าเขามีไตใหม่ ถ้ามันเข้ากันได้ เขาก็จะสบาย มีชีวิตที่ไม่ทรมาณ...คนอื่นเขาได้ไปแล้วเขาก็มีชีวิตอีกชีวิตหนึ่งก็ดี...”

คุณสิริพรรณ (บางนา) สัมภาษณ์ 17 กุมภาพันธ์ 2542

“ที่เคยเห็นแบบบางคนทุกซทรมานเกี่ยวกับเรื่องโรคภัยไข้เจ็บ ก็คิดว่าให้ดีกว่า เพราะยังไหวเขาก็จะไปอยู่แล้ว ช่วยคนอื่นดีกว่าเขาไปโดยที่ไม่มีประโยชน์...”

คุณจินตนา (ดอนเมือง) สัมภาษณ์ 31 มกราคม 2542

“...เขาจะต้องป่วยอยู่อย่างนี้ แล้วจะต้องสูญเสีย เขากำลังจะสูญเสีย เขาก็คิดถึงความรู้สึกของคนอื่น ๆ ถ้าเขาจะต้องปวดร้าวแบบเรามันทรมาณ ถ้าเราให้เขา เขาก็อาจจะดีใจที่ได้คนเขากลับมา...”

คุณวรรณ (บางแค) สัมภาษณ์ 16 มกราคม 2542

(2) รับรู้ว่าอวัยวะของผู้เสียชีวิตยังคงอยู่

นอกจากนี้ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 7 คน ยังรับรู้ว่าแม้ผู้เสียชีวิตเสียชีวิตไปแล้ว แต่การบริจาคอวัยวะทำให้รู้สึกอวัยวะบางส่วนของผู้เสียชีวิตยังคงอยู่ ไม่ได้สูญสลายไปไหน แม้จะเสียชีวิตไปแล้วก็ตาม กล่าวคือ แม้ร่างกายจะตายไปแล้ว เผลอไปแล้ว แต่อวัยวะสำคัญ ๆ หลายส่วนยังคงอยู่ จึงเป็นการเสียชีวิตที่ไม่ได้เสียไปทั้งหมด แต่อวัยวะสำคัญ ๆ ยังคงมีชีวิตอยู่ ทำงานอยู่ต่อไป เพียงแต่ไปอยู่ในร่างกายผู้อื่นเท่านั้นเอง และทำให้ญาติผู้เสียชีวิตรู้สึกว่าผู้เสียชีวิตเหมือนยังคงมีชีวิตอยู่ ด้วยเหตุนี้จึงส่งผลให้ญาติผู้เสียชีวิตตัดสินใจบริจาคอวัยวะ ก็เพราะต้องการเห็นว่าอวัยวะบางส่วนของผู้เสียชีวิตยังคงมีชีวิตอยู่นั่นเอง แม้จะอยู่ในร่างกายผู้อื่นก็ตาม ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“นึกว่าอวัยวะพวกนี้ไปอยู่กับเขา ลูกเรายังมีชีวิตอยู่”

คุณสุมาลี (ถนนจันทร์) สัมภาษณ์ 21 มกราคม 2542

“ก็คิดว่าลูกเราเสียไปแล้ว แต่บางส่วนยังอยู่...ลูกเราไม่จากเราไปหมด...”

คุณสุจิตรา (บางมด) สัมภาษณ์ 10 กุมภาพันธ์ 2542

“ฉันก็นึก ถึงตัวเขาร่างกายเขาจะไหม้ไป แต่อวัยวะพวกนี้ของเขาก็ยังอยู่”

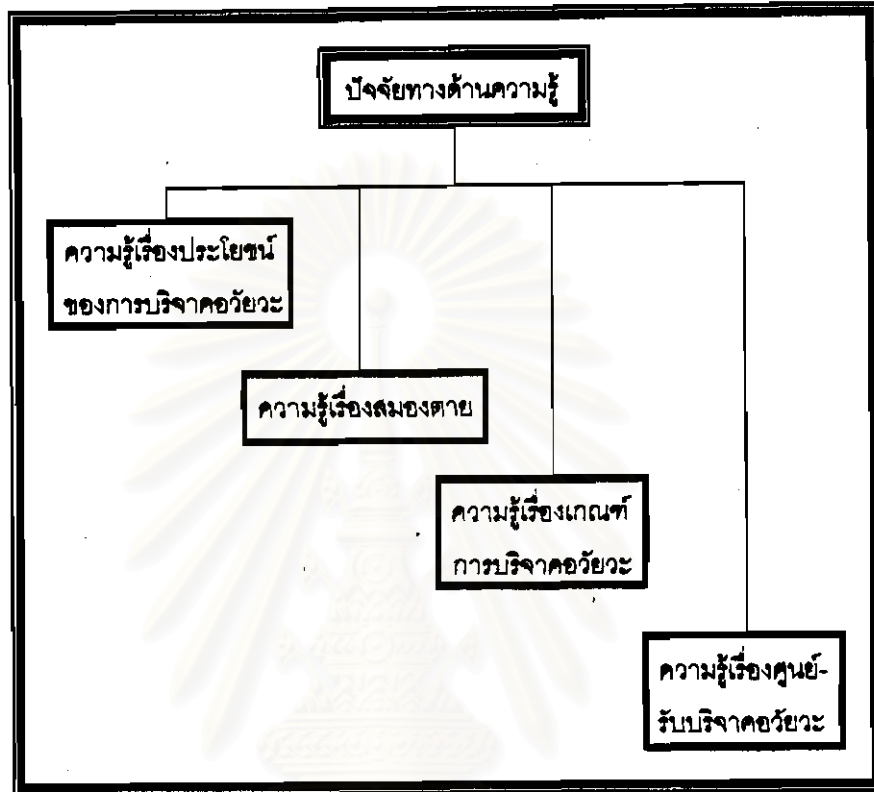
คุณวรรณภา (บางแค) สัมภาษณ์ 16 มกราคม 2542

◆ ปัจจัยทางด้านความรู้

จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า ความรู้เรื่องการบริจาคอวัยวะของผู้เสียชีวิตเป็นปัจจัยเสริมภายในที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะ กล่าวคือ ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 19 คน ก่อนข้างมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริจาคอวัยวะในด้านต่าง ๆ เป็นอย่างดีมาก่อนการตัดสินใจบริจาคอวัยวะ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริจาคอวัยวะของผู้เสียชีวิตนี้ เป็นส่วนหนึ่งที่น่าไปสู่การตัดสินใจบริจาคอวัยวะ

ความรู้เรื่องการบริจาคอวัยวะของผู้เสียชีวิตที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะ ประกอบไปด้วยความรู้เรื่องการบริจาคอวัยวะ 4 ประการคือ ความรู้เรื่องประโยชน์ของการบริจาคอวัยวะ ความรู้เรื่องสมองตาย ความรู้เรื่องเกณฑ์การบริจาคอวัยวะ และความรู้เรื่องศูนย์รับบริจาคอวัยวะ ทั้งนี้พบว่า ญาติผู้เสียชีวิตส่วนใหญ่มีความรู้เรื่องประโยชน์ของการบริจาคอวัยวะมากที่สุด และมีความรู้ใน 3 ประการหลัง ได้แก่ ความรู้เรื่องสมองตาย ความรู้เรื่องเกณฑ์การ

บริจาคอวัยวะ และความรู้เรื่องศูนย์รับบริจาคอวัยวะของลงมา ความรู้เรื่องการบริจาคอวัยวะทั้ง 4 ประการดังกล่าว แสดงไว้ในแผนภูมิที่ 4

แผนภูมิที่ 4 : ปัจจัยเสริมภายใน ทางด้านความรู้ที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต

ความรู้เรื่องการบริจาคอวัยวะทั้ง 4 ประการดังกล่าว ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

(1) ความรู้เรื่องประโยชน์ของการบริจาคอวัยวะ

ญาติผู้เสียชีวิตที่เป็นผู้ตัดสินใจบริจาคอวัยวะจำนวน 15 คน ค่อนข้างมีความรู้เรื่องประโยชน์ของการบริจาคอวัยวะมาก่อนการตัดสินใจบริจาคอวัยวะแล้ว โดยรู้ว่าการบริจาคอวัยวะเป็นการนำอวัยวะไปใช้ช่วยเหลือคนเป็น คือเป็นการบริจาคเพื่อช่วยเหลือผู้ป่วยที่รอรับบริจาคอวัยวะ ให้ได้นำอวัยวะไปใช้ อีกทั้งยังเข้าใจความแตกต่างระหว่างการบริจาคอวัยวะ กับ การบริจาคร่างกายให้โรงพยาบาล โดยเข้าใจว่าการบริจาคอวัยวะเป็นการช่วยคน ส่วนการบริจาคร่างกายให้โรงพยาบาลก็เพื่อให้บัณฑิตนักศึกษาแพทย์ใช้ศึกษา นอกจากนี้ยังทราบว่ามีผู้

ป่วยที่รอรับบริจาคอวัยวะอยู่เป็นจำนวนมากอีกด้วย ด้วยเหตุนี้จึงสามารถสรุปได้ว่า ความรู้ความเข้าใจของญาติผู้เสียชีวิตในด้านประโยชน์ของการบริจาคอวัยวะ ส่งผลให้เกิดการตัดสินใจบริจาคอวัยวะ ทั้งนี้เพราะเห็นประโยชน์ของการบริจาคอวัยวะว่าเป็นการช่วยเหลือผู้อื่นนั่นเอง ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“ฉันรู้ว่าได้เอาไปช่วยคนเขา...เขาจะเอาไปช่วยคนจริง ๆ”

คุณสมส่วน (จรัล 35) สัมภาษณ์ 22 มกราคม 2542

“...รู้ว่าบริจาคไปให้เขาใช้ เขาก็จะได้รับประโยชน์ เพราะเราก็ทำงานโรงพยาบาล เรารู้”

คุณสุพมาลย์ (ถนนจันทร์) สัมภาษณ์ 21 มกราคม 2542

“...เคยพูดกัน ก็รู้ว่าเราบริจาคอย่างนี้ไป เขายังเอาไปทำอะไรได้...”

คุณประทุม (บางประแก้ว) สัมภาษณ์ 22 มกราคม 2542

“...อันนี้เขาเอาไปช่วยคน แต่ที่ผมเคยบริจาคเนี่ยเขาเอาไปเรียน ก็เข้าใจ เคยรู้...รู้ว่ามีคนรออยู่เยอะ ไตหรืออะไรก็แล้วแต่...”

คุณเกษม (โรงงานยาสูบ) สัมภาษณ์ 5 กุมภาพันธ์ 2542

(2) ความรู้เรื่องสมองตาย

นอกจากนี้ญาติผู้เสียชีวิตที่ตัดสินใจบริจาคอวัยวะจำนวน 8 คน มีความรู้เรื่องสมองตายพอสมควรมาก่อนการตัดสินใจบริจาคอวัยวะ โดยรู้ว่าผู้ป่วยสมองตายจะไม่สามารถรับรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ อีกทั้งยังไม่สามารถหายใจได้ด้วยตนเอง ต้องการอาศัยเครื่องช่วยหายใจ ดังนั้นหัวใจที่เต้นอยู่นั้น ไม่ได้เต้นด้วยตนเอง หากแต่เป็นการเต้นเนื่องจากเครื่องช่วยหายใจช่วยกระตุ้นไว้ ญาติผู้เสียชีวิตเห็นว่าผู้ป่วยสมองตายอยู่ในสภาพที่ทรมาณ อีกทั้งยังเป็นการทรมาณผู้ดูแลอีกด้วย ความรู้เรื่องสมองตายของญาติผู้เสียชีวิต ส่วนใหญ่เกิดจากประสบการณ์ตรงในอดีต จากการเห็นผู้ป่วยสมองตายเป็นรายอื่น ๆ มาก่อน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องสมองตาย

การที่ญาติผู้เสียชีวิตมีความรู้เรื่องสมองตาย มีส่วนส่งผลให้เกิดการตัดสินใจบริจาคอวัยวะ กล่าวคือ ญาติผู้เสียชีวิตที่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องสมองตาย ก็จะรับรู้ว่าผู้เสียชีวิตมีสภาพอาการหนัก มีโอกาสรอดน้อย และไม่สามารถกลับฟื้นมาเป็นปกติ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้

สามารถเข้าใจได้ว่าอย่างไรก็ต้องเสียชีวิตแน่นอน ดังนั้นจึงตัดสินใจบริจาคอวัยวะ ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“...ถ้าสมองตายแล้วเนี่ย คนก็อยู่ไม่ได้ แล้วถึงแม้จะอยู่ ถ้าตายบางส่วนแล้วอยู่ จะทรมานมาก แต่ไม่ได้ทรมานกับคนไข้หรอก จะทรมานคนดูแลมาก...”

คุณเสนีย์ (สุขุมวิท 101/1) สัมภาษณ์ 16 มกราคม 2542

“...เข้าใจก็คือไม่มีการรับรู้ใด ๆ ทั้งสิ้น คือจบตรงนั้น...เมื่อก่อนสมัยเรียนอยู่ที่ราชนิวรี มีเพื่อนอยู่ที่โรงพยาบาล...ผมคลุกคลีอยู่กับคนไข้เยอะ คลุกคลีอยู่กับศพ ก็เลยเข้าใจคำว่าสมองตาย เข้าใจคำว่าร่างกาย”

คุณประเสริฐพร (บางปู) สัมภาษณ์ 17 มกราคม 2542

“...ก็สมองตายก็คือไม่รับรู้อะไรทั้งสิ้น แต่หัวใจยังเต้นโดยการใส่เครื่องช่วย...คือเคยเห็นมานานหลายรายแล้วไง ที่ว่าสมองตายแต่หัวใจยังทำงานด้วยเครื่อง...ที่เคยเห็นมา มันทรมานนะ”

คุณจันทิมา (ลาดพร้าว) สัมภาษณ์ 18 มกราคม 2542

“เข้าใจอะ เพราะผมเคยเห็นมาแล้วว่าคนที่สมองตายเป็นยังไง...สมองตายคือทุกส่วนไม่ทำงาน มันก็จะเหมือนเจ้าชายนิทรา ก็จะหลับอยู่อย่างนั้น เครื่องก็ช่วยไปอย่างนั้น...หัวใจยังเต้นอยู่เพราะเครื่องกระตุ้น”

คุณสมเกียรติ (ลำลูกกา) สัมภาษณ์ 20 มกราคม 2542

อย่างไรก็ตามความรู้เรื่องสมองตายของญาติผู้เสียชีวิต ซึ่งเข้าใจว่าผู้ป่วยสมองตายจะไม่สามารถรับรู้สิ่งต่าง ๆ และไม่สามารภหายใจได้เองนั้นเป็นสิ่งถูกต้องตามหลักการแพทย์ แต่ญาติผู้เสียชีวิตบางส่วนยังคงสับสน เข้าใจผิดคิดว่าอาการสมองตาย กับอาการเจ้าชาย/ เจ้าหญิงนิทรา เป็นสิ่งเดียวกัน ซึ่งตามหลักการแพทย์แล้วถือว่าเป็นอาการคนละอย่างกัน กล่าวคือ อาการเจ้าชาย/ เจ้าหญิงนิทรา ผู้ป่วยจะไม่สามารถรับรู้สิ่งต่าง ๆ แต่ยังคงสามารถหายใจได้เอง โดยไม่ต้องอาศัยเครื่องช่วยหายใจ

(3) ความรู้เรื่องเกณฑ์การบริจาคอวัยวะ

ในด้านความรู้เรื่องเกณฑ์การบริจาคอวัยวะ พบว่า ญาติผู้เสียชีวิตที่เป็นผู้ตัดสินใจบริจาคอวัยวะจำนวน 6 คน มีความรู้เรื่องเกณฑ์การบริจาคอวัยวะพอสมควรมาก่อนการตัดสินใจบริจาคอวัยวะ ญาติผู้เสียชีวิตมีความรู้ว่าการเสียชีวิตที่จะสามารถนำอวัยวะไปใช้ได้นั้น ผู้เสียชีวิตต้องอยู่ในความดูแลของแพทย์เป็นอย่างดี โดยแพทย์จะใช้เครื่องช่วยหายใจเพื่อกระตุ้นการทำงานของหัวใจ อวัยวะจึงจะอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์อยู่จนถึงการปลูกถ่ายได้ ผู้ป่วยจะต้องไม่เสียชีวิตไปเสียก่อน เพราะมิฉะนั้นจะไม่สามารถนำอวัยวะไปใช้ได้ ด้วยเหตุนี้ความรู้ดังกล่าวจึงมีผลให้ญาติผู้เสียชีวิตต้องรีบตัดสินใจบริจาคอวัยวะ

นอกจากนี้ญาติผู้เสียชีวิตยังทราบว่าหากผู้ป่วยเสียชีวิตไปเสียก่อน อวัยวะก็ไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ก็ได้แต่เพียงนำร่างกายไปให้นิสิตนักศึกษาแพทย์ใช้ศึกษาเท่านั้น

ด้วยเหตุนี้ความรู้ความเข้าใจของญาติผู้เสียชีวิตเกี่ยวกับเกณฑ์การบริจาคอวัยวะ จึงส่งผลให้เกิดการตัดสินใจบริจาคอวัยวะ ทั้งนี้เพราะเห็นแล้วว่าผู้เสียชีวิตมีลักษณะอาการเข้าข่ายสามารถบริจาคอวัยวะได้ จึงเห็นว่าควรตัดสินใจบริจาค ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“...ก็เป็นประสบการณ์ตั้งแต่เกิดมา ก็ฟังจากใครมา ก็ดูมา สิ่งที่จะเอาไปบริจาคได้มันต้องต้องไม่ตายกลางครมก็ อวัยวะนั้นต้องไม่ตาย...ก็นึกว่าถ้าเราเข้าไปเนี่ย ก็จะมีปัญหา...ต้องตัดสินใจได้เร็ว เพื่อที่จะทำให้อวัยวะยังมีชีวิตอยู่จนกระทั่งมอบให้ทางที่เขาจะผ่าตัดเอาอวัยวะออก...ถ้าคนใช้หัวใจหยุดเต้นเสียก่อน ทำอะไรไม่ได้ก็จะเสียหาย...”

คุณเสนีย์ (สุภูมิวิท 101/1) สัมภาษณ์ 16 มกราคม 2542

“ถ้าเขาเสียไปแล้วก็ใช้ประโยชน์ไม่ได้แล้ว อวัยวะต้องอยู่ในความดูแลของหมอ เรียกว่าต้องกระตุ้นไว้เรื่อยนะ เราพอจะรู้...ถ้าเสียไปแล้วก็ใช้ประโยชน์ไม่ได้แล้ว ใช้ได้ก็แค่ไปเรียน...”

คุณสมส่วน (จรัส 35) สัมภาษณ์ 22 มกราคม 2542

(4) ความรู้เรื่องศูนย์รับบริจาคอวัยวะ

นอกจากนี้ในด้านความรู้เรื่องศูนย์รับบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิตที่เป็นผู้ตัดสินใจบริจาคอวัยวะ ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 5 คน รู้ว่าศูนย์รับบริจาคอวัยวะตั้งอยู่ที่สภากาชาดไทย และหากต้องการบริจาคอวัยวะต้องไปบริจาคที่สภากาชาดไทย ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“...ก็รู้ว่าต้องไปบริจาคที่สภาภาษาชาติ ยังบอกเขาเหมือนกันให้ไปบริจาคที่สภาภาษาชาติ...”

คุณสุมาลี (ถนนจันทร์) สัมภาษณ์ 21 มกราคม 2542

“...แต่ก่อนหน้านั้นก็รู้ว่าเขาบริจาคที่สภาภาษาชาติ อย่างน้องสาวก็บริจาคดวงตา เขาก็ไปที่สภาภาษาชาติ...”

คุณณัฐชนน (พหลโยธิน) สัมภาษณ์ 3 กุมภาพันธ์ 2542

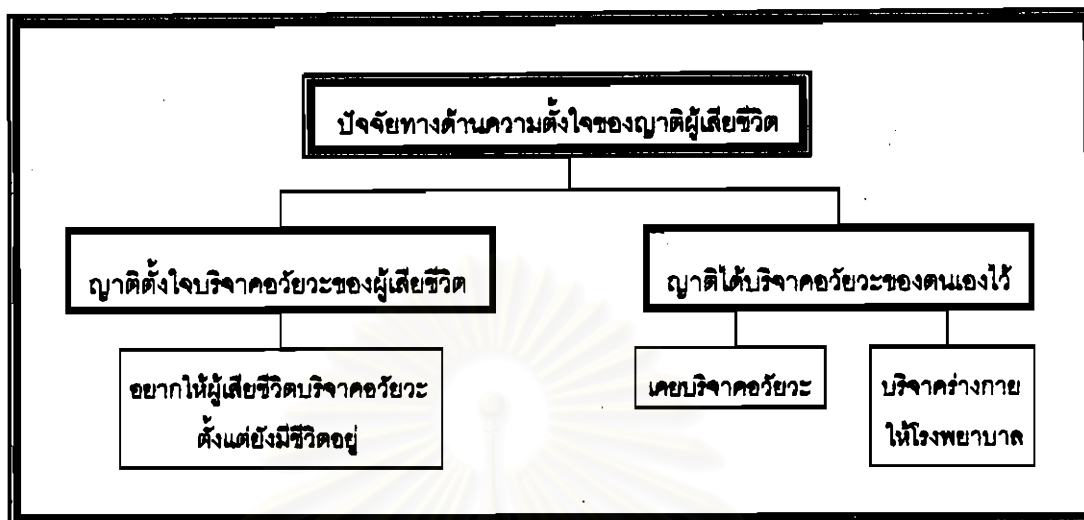
◆ ปัจจัยทางด้านความตั้งใจของญาติผู้เสียชีวิต

จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า ความตั้งใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิตเป็นปัจจัยเสริมภายในที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะ กล่าวคือ ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 8 คน มีความตั้งใจบริจาคอวัยวะทั้งของผู้เสียชีวิตและของตนเองมาก่อนการตัดสินใจบริจาคอวัยวะ ความตั้งใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิตนี้ เป็นเจตนาที่ก่อให้เกิดการตัดสินใจบริจาคอวัยวะ ทั้งนี้เพราะญาติผู้เสียชีวิตย่อมต้องการตัดสินใจบริจาคอวัยวะตามความตั้งใจหรือเจตนาของตน ความตั้งใจหรือเจตนาจึงเป็นสิ่งกำหนดการตัดสินใจ ด้วยเหตุนี้เมื่อญาติผู้เสียชีวิตตั้งใจไว้แต่แรกแล้วว่าอยากจะทำบริจาคอวัยวะ ย่อมส่งผลให้เกิดการตัดสินใจบริจาคอวัยวะ

ความตั้งใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิตที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะประกอบไปด้วยความตั้งใจบริจาคอวัยวะ 2 ประการคือ ญาติตั้งใจบริจาคอวัยวะของผู้เสียชีวิตและญาติได้บริจาคอวัยวะของตนเองไว้ ทั้งนี้พบว่า การที่ญาติผู้เสียชีวิตตั้งใจบริจาคอวัยวะของผู้เสียชีวิตอยู่แล้ว และการที่ญาติผู้เสียชีวิตได้บริจาคอวัยวะของตนเองไว้ ต่างก็มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะ

ความตั้งใจบริจาคอวัยวะทั้ง 2 ประการ ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต แสดงไว้ในแผนภูมิที่ 5

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิที่ 5 : ปัจจัยเสริมภายใน ทางด้านความตั้งใจที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของผู้เสียชีวิต

ความตั้งใจบริจาคอวัยวะทั้ง 2 ประการดังกล่าว ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

(1) ญาติตั้งใจบริจาคอวัยวะของผู้เสียชีวิต

ญาติผู้เสียชีวิตที่เป็นผู้ตัดสินใจบริจาคอวัยวะจำนวน 3 คน มีความตั้งใจอยากให้ผู้เสียชีวิตบริจาคอวัยวะ ตั้งแต่เมื่อยังมีชีวิต แต่ผู้เสียชีวิตก็ไม่ได้บริจาค ดังนั้นเมื่อผู้เสียชีวิตเสียชีวิตญาติผู้เสียชีวิตจึงมีความแน่วแน่ที่จะบริจาคอวัยวะ ทั้งนี้เพื่อให้สมกับความตั้งใจของตนเองที่มีมานานแล้ว ความตั้งใจบริจาคอวัยวะถือเป็นปัจจัยภายในที่มีความสำคัญและมีอิทธิพลมาก เนื่องจากบุคคลมักจะกระทำพฤติกรรมตามความตั้งใจของตน

กล่าวได้ว่า ความตั้งใจเป็นสิ่งกำหนดการกระทำ เมื่อญาติผู้เสียชีวิตมีความตั้งใจจะบริจาคอวัยวะอยู่แล้ว หากมีใครมาสนับสนุนหรือเห็นด้วย ก็จะตัดสินใจบริจาคอวัยวะได้ง่ายขึ้น หรือหากมีใครมาคัดค้านหรือไม่เห็นด้วย ก็เป็นการยากที่จะเปลี่ยนแปลงความตั้งใจที่มีอยู่

ด้วยเหตุนี้ความตั้งใจของญาติที่จะบริจาคอวัยวะของผู้เสียชีวิต จึงส่งผลให้เกิดการตัดสินใจบริจาคอวัยวะ ทั้งนี้ก็เนื่องจากต้องการกระทำความตั้งใจของตนเองนั่นเอง ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“ผมนะตั้งใจไว้แล้ว ระบุว่าเขาอายุประมาณซัก 20-30 เนี่ย ก็ระบุว่าให้เขาไปบริจาค”

คุณเกษม (โรงงานยาสูบ) สัมภาษณ์ 5 กุมภาพันธ์ 2542

“ก็อยากจะให้อยู่แล้วอะ ตั้งใจอยู่แล้ว...ทีนี้ก็บอกเหมือนกัน วิทยุไปบริจาคที่สภากาชาดไทย เขาบอกเดี๋ยวก่อนยังไม่ว่าง...ก็พอดีเขามาเกิดอุบัติเหตุ...”

คุณสุมาลี (ถนนจันทน์) สัมภาษณ์ 21 มกราคม 2542

“มีจิตประสงค์แล้ว เราตั้งใจไว้แล้วก่อนหมอมจะมาคุย...เราตั้งใจไว้แล้ว พอตีมาตรงกับหมอแนะนำ...”

คุณตุ้ม (สุวินทวงศ์) สัมภาษณ์ 16 มีนาคม 2542

(2) ญาติได้บริจาคอวัยวะของตนไว้

ญาติผู้เสียชีวิตที่ตัดสินใจบริจาคอวัยวะจำนวน 5 คน เป็นผู้ที่เคยแสดงความจำนงบริจาคอวัยวะ หรือเป็นผู้ที่ได้บริจาคร่างกายให้โรงพยาบาลเพื่อให้นิสิตนักศึกษาแพทย์ใช้ศึกษา ให้อ้างอิงก่อนการตัดสินใจ การที่ญาติผู้เสียชีวิตเคยบริจาคอวัยวะหรือบริจาคร่างกายของตนไว้ มีผลอย่างมากต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะ

• เคยบริจาคอวัยวะ

ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 3 คน เคยแสดงความจำนงบริจาคอวัยวะไว้ จึงมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริจาคอวัยวะเป็นอย่างดีอยู่แล้ว จึงแทบจะไม่ต้องได้รับข้อมูลหรือการอธิบายเพิ่มเติมเลย ญาติผู้เสียชีวิตเหล่านี้ก็พร้อมจะตัดสินใจบริจาคอวัยวะของผู้เสียชีวิตในทันที โดยปราศจากข้อสงสัยใด ๆ ทั้งสิ้น ในเมื่อญาติผู้เสียชีวิตเหล่านี้ยังยอมบริจาคอวัยวะของตนเอง ดังนั้นก็ย่อมจะบริจาคของผู้เสียชีวิตได้เช่นกัน

การที่ญาติผู้เสียชีวิตเคยบริจาคอวัยวะไว้ นอกจากจะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริจาคอวัยวะเป็นอย่างดีแล้ว ยังคำนึงถึงการนำเอาอวัยวะไปใช้ได้จริงภายหลังจากเสียชีวิตแล้ว โดยนึกย้อนไปถึงการบริจาคอวัยวะของตนเองว่า การจะนำอวัยวะไปใช้ได้นั้นจำเป็นต้องได้รับการยินยอมจากญาติเสียก่อน แม้ว่าเจ้าตัวจะได้แสดงความจำนงไว้ก็ตาม ดังนั้นแม้ว่าเจ้าตัวจะได้แสดงความจำนงไว้ แต่หากญาติไม่ยินยอมก็ไม่สามารถนำอวัยวะไปใช้ได้ ด้วยเหตุนี้เมื่อผู้เสียชีวิตเสียชีวิต จึงทำให้ญาติผู้เสียชีวิตที่เคยบริจาคอวัยวะไว้ ตัดสินใจบริจาคอวัยวะของผู้เสียชีวิต

ก็เนื่องจากเห็นว่าเป็นโอกาสที่จะได้นำอวัยวะไปใช้เป็นประโยชน์จริง ๆ ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“...ผมก็มีจิตใจที่บริจาคอวัยวะอยู่แล้ว ทำบัตรอยู่แล้ว ก็เลยโอเคบริจาคได้เลย...”

คุณประเสริฐพร (บางปู) สัมภาษณ์ 17 มกราคม 2542

“...เมื่อก่อนเรายังเคยบริจาคดวงตาไว้ เรายังไม่ตาย แต่ถ้าเราตายแล้ว เราจะไปมอบให้ใครเราจะไปรู้ได้อย่างไร นอกจากญาติที่จะแจ้งหรือไม่แจ้งเท่านั้น อย่างผมเสียหู ถ้าญาติพี่น้องไม่ได้แจ้งไป สภากาชาดไทยเขาก็ไม่ได้เอาตาเราไป เพราะไม่มีใครเขาจะมาแกะก่อนที่จะได้รับอนุญาต”

คุณสมเกียรติ (ลำลูกกา) สัมภาษณ์ 20 มกราคม 2542

• เคยบริจาคร่างกายให้โรงพยาบาล

ในส่วนของญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 2 คน ซึ่งเคยแสดงความจำนงบริจาคร่างกายให้โรงพยาบาลไว้ แม้จะไม่ได้มีการประจักษ์รู้ (insight) ในเรื่องการบริจาคอวัยวะเหมือนผู้ที่เคยแสดงความจำนงบริจาคอวัยวะไว้ แต่อย่างน้อยก็เป็นผู้ที่มีจิตใจที่ต้องการช่วยเหลือผู้อื่นเป็นพื้นฐาน อีกทั้งยังไม่ยึดติดกับร่างกายภายหลังเสียชีวิต โดยเห็นว่าภายหลังเสียชีวิตไปแล้ว ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายก็ควรนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ด้วยเหตุนี้การที่เคยบริจาคร่างกายให้โรงพยาบาลจึงมีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะเช่นกัน ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“...เพราะผมเป็นคนเคยบริจาค บริจาคที่สภากาชาดไทยเหมือนกัน ผมทั้งตัวเลย ร่างกายทั้งตัวเลย...ให้เขาเอาไปเรียน...”

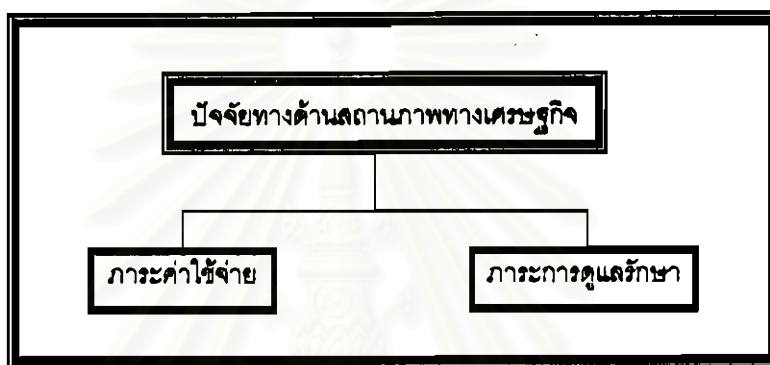
คุณเกษม (โรงงานยาสูบ) สัมภาษณ์ 5 กุมภาพันธ์ 2542

◆ ปัจจัยทางด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจ

จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า สถานภาพทางเศรษฐกิจของญาติผู้เสียชีวิตเป็นปัจจัยเสริมภายในที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะ กล่าวคือ ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 5 คน ตัดสินใจบริจาคอวัยวะเนื่องจากสาเหตุทางด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจที่ไม่เอื้ออำนวยให้แก่ภรรยาที่เกิดจากสภาพอาการของผู้เสียชีวิตก่อนเสียชีวิตได้ กล่าวคือ ก่อนเสียชีวิตผู้เสียชีวิตส่วนใหญ่มักประสบอุบัติเหตุ จนเป็นเหตุให้สมองได้รับความกระทบกระเทือนอย่างรุนแรงจนสมองอยู่ในสภาพที่ไม่

ทำงาน ซึ่งเรียกว่าสมองตาย เป็นเหตุให้ไม่สามารถหายใจได้ด้วยตนเอง จึงจำเป็นต้องอาศัย เครื่องช่วยหายใจกระตุ้นให้ บางรายในช่วงแรกก็จำเป็นต้องเข้ารับการรักษาในหออภิบาลผู้ป่วยหนัก (ไอซียู) ซึ่งเป็นการสร้างภาวะต่าง ๆ ให้แก่ญาติผู้เสียชีวิตที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจไม่ดีพอ ด้วยเหตุนี้ญาติผู้เสียชีวิตจึงตัดสินใจบริจาคอวัยวะเพื่อไม่ต้องการแบกรับภาระเหล่านี้

ภาวะต่าง ๆ ของญาติผู้เสียชีวิต แบ่งออกเป็น 2 ประการคือ ภาวะด้านค่าใช้จ่าย และ ภาวะด้านการดูแลรักษา ทั้งนี้พบว่า ภาวะด้านค่าใช้จ่าย และภาวะด้านการดูแลรักษา ต่างก็ส่งผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะ ดังแสดงไว้ในแผนภูมิที่ 6

แผนภูมิที่ 6 : ปัจจัยเสริมภายใน ทางด้านสถานภาพทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต

ภาวะทั้ง 2 ประการดังกล่าว ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

(1) ภาวะด้านค่าใช้จ่าย

ภาวะด้านค่าใช้จ่ายเป็นสาเหตุหนึ่งที่มีผลให้ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 3 คน ตัดสินใจบริจาคอวัยวะ ดังได้กล่าวไปแล้วว่า ก่อนเสียชีวิตผู้เสียชีวิตไม่สามารถหายใจเองได้ จำเป็นต้องอาศัยเครื่องช่วยหายใจกระตุ้นให้ ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลที่ค่อนข้างสูง เมื่อเทียบกับสถานภาพทางเศรษฐกิจของญาติผู้เสียชีวิตที่เป็นชาวบ้านหาเช้ากินค่ำ ดังนั้นเมื่อญาติผู้เสียชีวิตพิจารณาจากสภาพอาการแล้วว่าจะอย่างไรก็คงต้องเสียชีวิตแน่ จึงตัดสินใจบริจาคอวัยวะเพื่อให้เอาเครื่องช่วยหายใจออก เพื่อเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล และเมื่อทางโรงพยาบาลเสนอผลตอบแทนว่า หากยินยอมบริจาคอวัยวะทางโรงพยาบาลจะรับผิดชอบค่ารักษาพยาบาลทั้งหมด ก็เลยส่งผลให้ญาติผู้เสียชีวิตที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจต่ำ ตัดสินใจบริจาคอวัยวะของผู้เสียชีวิต ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

"...ก็มีแต่คนไปเยี่ยม ก็ว่าไม่รอดกันทุกคนละนะ ก็บอกหมอว่าอย่าให้เขาตายให้เลยมันกินเงินเรา เขาก็ไม่มีเงิน...แล้วทางโรงพยาบาลบอกว่าถ้าบริจาค ทางโรงพยาบาลก็จะออกให้หมด ก็คิดว่าทางเราก็ไม่มีเงินด้วย...ก็เลยตัดสินใจบริจาคตรงนี้ไป"

คุณประทุม (บางปะแก้ว) สัมภาษณ์ 22 มกราคม 2542

(2) ภาวะด้านการดูแลรักษา

นอกจากนี้ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 4 คน ตัดสินใจบริจาคอวัยวะ ก็เนื่องจากไม่สามารถรับภาระในการดูแลรักษาได้ เมื่อญาติผู้เสียชีวิตพิจารณาแล้วว่าอาการของผู้เสียชีวิตหากมีชีวิตรอดต่อไป ก็ต้องเป็นภาระในการดูแล ทั้งนี้ตนเองก็ไม่มีความพร้อมที่จะมาคอยดูแลผู้ป่วย คือไม่สามารถมาคอยดูแลได้ ทั้งนี้เพราะตนเองก็มีภาระในการเลี้ยงดูลูกอีกหลายคน จึงทำให้ตัดสินใจบริจาคอวัยวะของผู้เสียชีวิต ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

"...ก็เขาพูดว่า 10 เปอร์เซ็นต์ที่จะเอาให้แล้วล้มตายอย่างเดียว แล้วเราจะเอาให้เพื่ออะไรละ ก็ถูกเราตั้ง 2 คน ใครจะดูแล...ก็เลยคิดว่าโอเคบริจาคดีกว่า..."

คุณจันทิมา (ลาดพร้าว) สัมภาษณ์ 18 มกราคม 2542

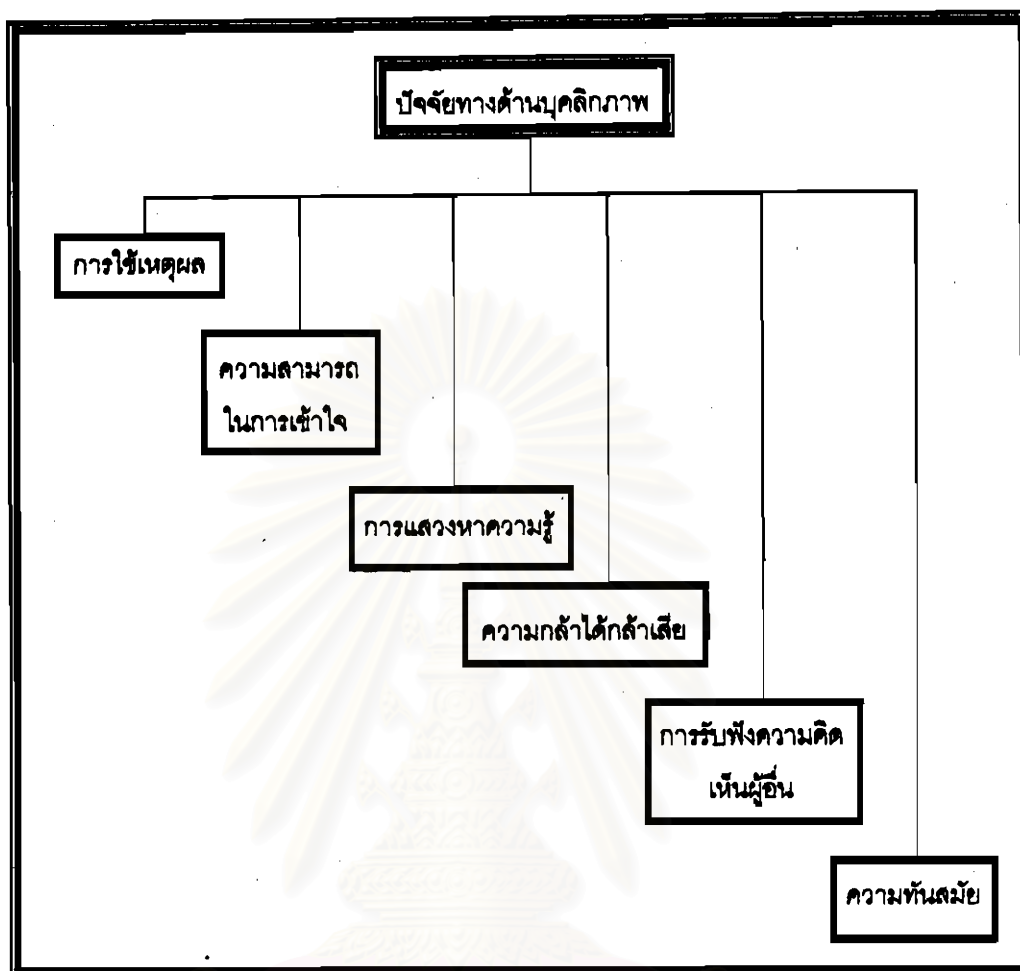
"...ถ้าปล่อยไว้ คิดว่าต่อไปใครเหลียวแล พี่น้องใครจะมาดูแล มีตัวอย่างให้เห็นมา...เป็นภาระมาก คนเรานั้นไม่ตาย จะไปทำให้เขาตายก็ไม่ได้..."

คุณทวี (ประจวบฯ) สัมภาษณ์ 17 มีนาคม 2542

◆ ปัจจัยทางด้านบุคลิกภาพ

จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า บุคลิกภาพของผู้เสียชีวิตเป็นปัจจัยเสริมภายในอีกประการที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะ กล่าวคือ ญาติผู้เสียชีวิตส่วนใหญ่ที่ตัดสินใจบริจาคอวัยวะ เป็นผู้ที่มีลักษณะบุคลิกภาพหลายประการคล้ายคลึงกัน ด้วยเหตุนี้จึงสามารถสรุปได้ว่า ลักษณะบุคลิกภาพเหล่านี้ที่มีผลทำให้ญาติผู้เสียชีวิตตัดสินใจบริจาคอวัยวะ

ลักษณะบุคลิกภาพของผู้เสียชีวิตที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะ แบ่งออกเป็น 6 ประการคือ การใช้เหตุผล ความสามารถในการเข้าใจ การแสวงหาความรู้ ความกล้าได้กล้าเสีย การรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น และความทันสมัย ดังแสดงไว้ในแผนภูมิที่ 7

แผนภูมิที่ 7 : ปัจจัยเสริมภายใน ทางด้านบุคลิกภาพที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของ
ญาติผู้เสียชีวิต

ลักษณะบุคลิกภาพทั้ง 6 ประการดังกล่าว ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของ
ญาติผู้เสียชีวิต สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

(1) การใช้เหตุผล

การใช้เหตุผลเป็นลักษณะบุคลิกภาพที่มีผลอย่างมากต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของ
ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 4 คน เป็นผู้ที่ใช้เหตุผลในการตัดสินใจ กล่าวคือ ในการตัดสินใจจะมีการ
ประเมินองค์ประกอบหลาย ๆ ด้าน อันเป็นการพิจารณาถึงข้อดี-ข้อเสียก่อนการตัดสินใจ อีกทั้ง
มักจะไม่ใช้อารมณ์ในการตัดสินใจ โดยจะยึดเหตุผลเป็นหลักในการตัดสินใจ ตลอดจนมีการใช้
ดุลยพินิจในการตัดสินใจ ญาติผู้เสียชีวิตที่มีลักษณะเช่นนี้ เป็นผู้ที่มีระดับสติปัญญาค่อนข้างสูง

มีระบบวิธีคิดเชิงวิทยาศาสตร์ที่เน้นการใช้เหตุผล และเป็นผู้ที่มีตำแหน่งหน้าที่การงานในระดับผู้บังคับบัญชาซึ่งต้องอาศัยความรับผิดชอบสูง

ญาติผู้เสียชีวิตที่มีลักษณะเป็นผู้ที่มีการใช้เหตุผล ส่งผลให้สามารถตัดสินใจบริจาคมรณะได้ กล่าวคือ ในสภาวะการณ์ที่ต้องตัดสินใจบริจาคมรณะนั้น เป็นสภาวะการณ์ที่ยากแก่การตัดสินใจ เพราะเป็นการตัดสินใจที่เกี่ยวกับชีวิต ขณะนั้นญาติผู้เสียชีวิตอยู่ในอารมณ์โศกเศร้า และตึงเครียด แต่ญาติผู้เสียชีวิตที่เป็นผู้ที่มีเหตุผล จะสามารถตัดสินใจได้โดยยึดหลักการการใช้เหตุผล มากกว่าที่จะใช้อารมณ์ จึงทำให้สามารถตัดสินใจบริจาคมรณะได้ ทั้งนี้เพราะหากแม้แต่โศกเศร้าอยู่อย่างไม่มีเหตุผล ก็จะไม่สามารถตัดสินใจบริจาคมรณะได้ ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

"...การตัดสินใจของพ่อมีกระบวนการ มีเหตุผล...มันจะมีการคำนวณ การประเมินองค์ประกอบหลาย ๆ ด้าน เพราะว่าเราเรียนรู้มาทางด้านวิทยาศาสตร์...คือมีการวิเคราะห์ก่อนการตัดสินใจ แล้วก็จะไม่ค่อยตัดสินใจด้วยอารมณ์..."

คุณเสนีย์ (สุภูมิวิท 101/1) สัมภาษณ์ 16 มกราคม 2542

"เวลาตัดสินใจ ยึดเหตุผลก่อน ยึดเหตุผลเป็นหลัก เพราะผมถือว่าทำงานอยู่บริษัทเป็นผู้บังคับบัญชา ต้องใช้ดุลยพินิจในการตัดสินใจในงานอยู่แล้ว..."

คุณประเสริฐพร (บางบุญ) สัมภาษณ์ 17 มกราคม 2542

(2) ความสามารถในการเข้าใจ

ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 3 คน เป็นผู้ที่มีความสามารถในการเข้าใจ จึงสามารถตัดสินใจบริจาคมรณะได้ง่าย กล่าวคือ ผู้ที่เป็นคนที่เข้าใจอะไรได้ง่าย ถือว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถในการเข้าใจสูง การตัดสินใจบริจาคมรณะเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องอาศัยความเข้าใจเป็นอย่างดี เนื่องจากเป็นเรื่องละเอียดอ่อนที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและความเป็นความตาย ผลจากการวิจัยพบว่า ญาติผู้เสียชีวิตที่ตัดสินใจบริจาคมรณะมักเป็นผู้ที่เข้าใจอะไรได้ง่าย ไม่ต้องอาศัยการอธิบายมากมาย และยังพบว่า ญาติผู้เสียชีวิตสามารถเข้าใจเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมได้ง่าย ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

"เป็นคนเข้าใจง่าย ไม่ต้องอธิบายมากมาย ถ้าเชื่อก็เชื่อ ถ้าไม่เชื่อก็ไม่เชื่อ"

คุณจันทิมา (ลาดพร้าว) สัมภาษณ์ 18 มกราคม 2542

"...ถ้าสิ่งที่ถูกต้องผมเข้าใจง่าย เรื่องที่ถูกต้องมีคุณธรรม นานบุญคุณโทษ ผมเข้าใจง่าย..."

คุณอภิชาติ (พระราม 6) สัมภาษณ์ 3 มีนาคม 2542

(3) การแสวงหาความรู้

การแสวงหาความรู้ของญาติผู้เสียชีวิตมีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะ จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า ญาติผู้เสียชีวิตที่ตัดสินใจบริจาคอวัยวะจำนวน 4 คน เป็นผู้ที่ชอบแสวงหาความรู้ใส่ตัว กล่าวคือ มีความสนใจใคร่รู้ในข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ญาติผู้เสียชีวิตที่ชอบแสวงหาความรู้ เวลาไปโรงพยาบาลก็มักจะอ่านข้อความตามป้ายประกาศต่าง ๆ จึงพบเห็นเรื่องราวเกี่ยวกับการบริจาคอวัยวะ การชอบแสวงหาความรู้เป็นการเพิ่มโอกาสให้ได้รับเรื่องราวเกี่ยวกับการบริจาคอวัยวะมากขึ้น อันนำไปสู่การตัดสินใจบริจาคอวัยวะ ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

"...ไปโรงพยาบาลก็จะเจอแบบเป็นภาพที่บริจาค ยังมีศรัทธู เราก็ยังไปอ่าน ฉันไปไหนฉันชอบอ่าน..."

คุณสมส่วน (จรัล 35) สัมภาษณ์ 22 มกราคม 2542

(4) ความกล้าได้กล้าเสีย

ลักษณะบุคลิกภาพอีกประการหนึ่งที่พบในญาติผู้เสียชีวิตที่ตัดสินใจบริจาคอวัยวะ คือ ความกล้าได้กล้าเสีย ซึ่งมีผลทำให้ญาติผู้เสียชีวิตตัดสินใจบริจาคอวัยวะได้ง่ายขึ้น ด้วยเหตุนี้ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 6 คน อาศัยความกล้าได้กล้าเสียในการตัดสินใจ

ความกล้าได้กล้าเสียเป็นลักษณะบุคลิกภาพประการหนึ่งที่ทำให้เกิดตัดสินใจบริจาคอวัยวะ ญาติผู้เสียชีวิตที่เป็นคนกล้าได้กล้าเสียมักสามารถตัดสินใจได้ง่าย ทั้งนี้เพราะไม่เกรงกลัวหรือหวั่นไหวต่อผลที่จะตามมา กล่าวคือ เป็นลักษณะเอาใจเอากัน คือยอมเสี่ยงที่จะตัดสินใจโดยไม่คำนึงถึงผลทางลบที่อาจจะเกิดตามมา ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“...ในการตัดสินใจปัญหา ตัดสินใจอะไรต่าง ๆ...คือกล้าได้กล้าเสียไป เหมือนกับอย่างที่เราเห็นว่าโรงพยาบาลเนี่ยกล้าขอ ผมก็กล้าให้...”

คุณประเสริฐพร (บางปู) สัมภาษณ์ 17 มกราคม 2542

(5) การรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น

ผลการวิจัยพบว่า ญาติผู้เสียชีวิตที่ตัดสินใจบริจาคอวัยวะจำนวน 3 คน เป็นผู้มีลักษณะยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น โดยพิจารณาว่าหากความคิดเห็นนั้นมีเหตุผลเพียงพอก็จะยอมรับฟัง

การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นเป็นลักษณะที่ก่อให้เกิดการตัดสินใจบริจาคอวัยวะ กล่าวคือ ในกระบวนการบริจาคอวัยวะ เกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย โดยเริ่มต้นด้วยการที่บุคลากรทางการแพทย์เป็นฝ่ายเริ่มพูดขอบริจาคอวัยวะก่อน โดยจะยกเหตุผลต่าง ๆ นานา เพื่อชักจูงให้ญาติผู้เสียชีวิตตัดสินใจบริจาคอวัยวะ นอกจากบุคลากรทางการแพทย์แล้ว บุคคลใกล้ชิดของญาติผู้เสียชีวิตที่สนับสนุนให้บริจาคอวัยวะ ก็จะช่วยพูดจาอธิบาย ให้เหตุผล เพื่อให้เกิดการตัดสินใจยินยอมบริจาคอวัยวะ

ดังนั้นญาติผู้เสียชีวิตที่ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ก็จะเปิดใจกว้างยอมรับฟังเหตุผลของบุคลากรทางการแพทย์และบุคคลใกล้ชิด จึงยินยอมตัดสินใจบริจาคอวัยวะในที่สุด แต่หากญาติผู้เสียชีวิตเขาแต่ดื้อรั้น ยึดเอาความคิดของตนเองเป็นใหญ่ โดยไม่ยอมรับฟังเหตุผลของบุคลากรทางการแพทย์และของบุคคลใกล้ชิดที่สนับสนุนให้บริจาคอวัยวะ การตัดสินใจบริจาคอวัยวะก็จะไม่เกิดขึ้น ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“...เป็นคนยอมรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น ถ้ามีเหตุผลดีเราก็ตอบรับฟัง”

คุณอภิชาติ (พระราม 6) สัมภาษณ์ 3 มีนาคม 2542

(6) ความทันสมัย

ความทันสมัยหรือความเป็นคนยุคใหม่ของญาติผู้เสียชีวิต เป็นลักษณะที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะ ความทันสมัยหรือความเป็นคนยุคใหม่นี้มีผลต่อความเชื่อเรื่องชาติหน้า ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 5 คน เป็นผู้มีคามทันสมัยหรือความเป็นคนยุคใหม่ กล่าวคือ ไม่เชื่อว่าหากบริจาคอวัยวะไปแล้วชาติหน้าจะเกิดมามีอวัยวะไม่ครบ โดยเห็นว่าผู้ที่คิดเชื่อเช่นนั้นมักเป็นผู้สูงวัย เป็นคนโบราณ เป็นคนหัวเก่า ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“ผมเป็นคนที่ความคิดความอ่านทันสมัย คือเป็นยุคใหม่...แต่คนเก่าคนแก่แน่นอนว่าจะต้องไม่เห็นด้วย...”

คุณประเสริฐพร (บางปู) สัมภาษณ์ 17 มกราคม 2542

“ผมเป็นคนสมัยใหม่นะ ไม่ได้คิดว่าถ้าบริจาคร่างกายไปแล้ว เกิดชาติหน้าอวัยวะไม่ครบ...ถ้าคนโบราณ คนสมัยเก่า เขาคิดว่าถ้าบริจาคไป เดี่ยวเกิดชาติหน้าอวัยวะภายในจะไม่ครบ”

คุณอภิชาติ (พระราม 6) สัมภาษณ์ 3 มีนาคม 2542

สรุปผลจากการวิจัยได้ว่า ปัจจัยภายในที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต ประกอบไปด้วย ปัจจัยหลัก ได้แก่ ความเชื่อ และปัจจัยเสริม 5 ประการ ได้แก่ การรับรู้เรื่องชีวิต ความรู้ ความตั้งใจของญาติผู้เสียชีวิต สถานภาพทางเศรษฐกิจ และบุคลิกภาพ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

◆ ปัจจัยหลักภายใน ได้แก่

-ความเชื่อ ประกอบไปด้วย ความเชื่อเรื่องบุญกุศล และความเชื่อเรื่องชาติหน้า

◆ ปัจจัยเสริมภายใน ได้แก่

-การรับรู้เรื่องชีวิต ประกอบไปด้วย การรับรู้ว่าเป็นการต่อชีวิตผู้อื่น และการรับรู้ว่าอวัยวะของผู้เสียชีวิตยังคงอยู่

-ความรู้ ประกอบไปด้วย ความรู้เรื่องประโยชน์ของการบริจาคอวัยวะ ความรู้เรื่องสมองตาย ความรู้เรื่องเกณฑ์การบริจาคอวัยวะ และความรู้เรื่องศูนย์รับบริจาคอวัยวะ

-ความตั้งใจของญาติผู้เสียชีวิต ประกอบไปด้วย ญาติตั้งใจบริจาคอวัยวะของผู้เสียชีวิต และญาติได้บริจาคอวัยวะของตนไว้

-สถานภาพทางเศรษฐกิจ ประกอบไปด้วย ภาระด้านค่าใช้จ่าย และภาระด้านการดูแลสุขภาพ

-บุคลิกภาพ ประกอบไปด้วย การใช้เหตุผล ความสามารถในการเข้าใจ การแสวงหาความรู้ ความกล้าได้กล้าเสีย การรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น และความทันสมัย

ปัจจัยภายนอก

ปัจจัยภายนอก หมายถึง คุณลักษณะต่าง ๆ ของบุคคล ตลอดจนสื่อต่าง ๆ เป็นอิทธิพลภายนอกที่มีส่วนสำคัญต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต อิทธิพลจากปัจจัยภายนอกก็คืออิทธิพลทางสังคมนั่นเอง ปัจจัยภายนอกเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในฐานะที่เป็นสิ่งผลักดันให้ญาติผู้เสียชีวิตเกิดการตัดสินใจบริจาคอวัยวะเช่นเดียวกับปัจจัยภายใน

มีปัจจัยภายนอกหลายประการที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะแตกต่างกัน มากบ้างน้อยบ้าง ด้วยเหตุนี้จึงสามารถแบ่งปัจจัยภายนอกได้ออกเป็น ปัจจัยหลัก และปัจจัยเสริม โดยแบ่งตามผลที่มีต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต

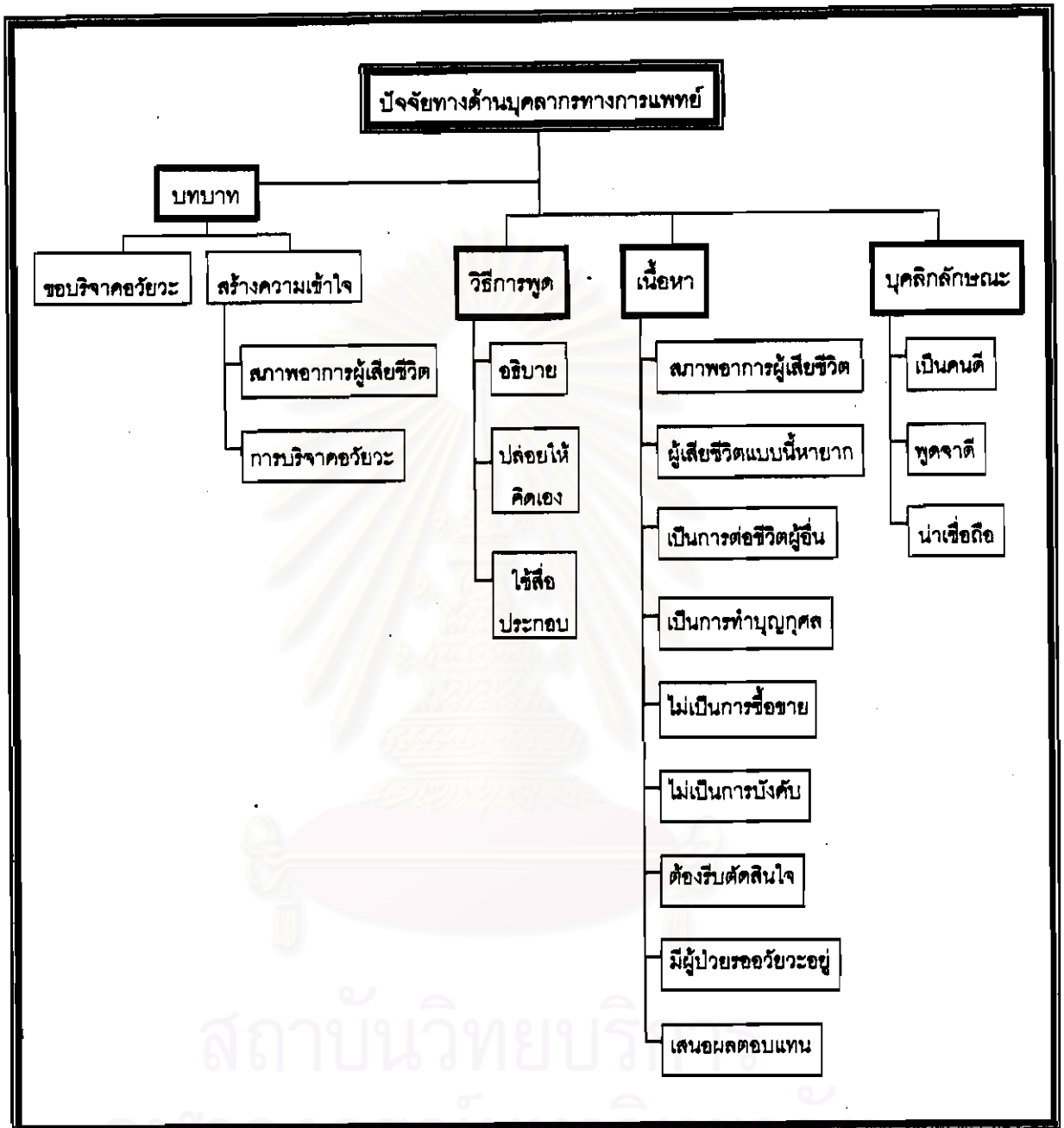
ปัจจัยหลัก

ปัจจัยหลักภายนอก เป็นปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิตมากที่สุด จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า บุคลากรทางการแพทย์ ซึ่งประกอบไปด้วย บทบาทวิธีการพูด เนื้อหาที่พูด และบุคลิกลักษณะของบุคลากรทางการแพทย์ มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิตมากที่สุด โดยสามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

◆ ปัจจัยทางด้านบุคลากรทางการแพทย์

จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า บุคลากรทางการแพทย์ ได้แก่ แพทย์ พยาบาล ผู้ประสานงานการปลูกถ่ายอวัยวะของโรงพยาบาล และเจ้าหน้าที่ของศูนย์รับบริจาคอวัยวะ สภากาชาดไทย เป็นปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะมากที่สุด ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 25 คน ยอมตัดสินใจบริจาคอวัยวะ เป็นเพราะคล้อยตามบุคลากรทางการแพทย์เหล่านี้ บุคลากรทางการแพทย์เหล่านี้มีบทบาทสำคัญ โดยเป็นจุดเริ่มต้นและเป็นหัวใจของการบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต ทั้งนี้เพราะการเสียชีวิตและการบริจาคอวัยวะเป็นเรื่องทางการแพทย์ บุคลากรทางการแพทย์จึงมีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้โดยตรง ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบกระบวนการตัดสินใจบริจาคอวัยวะ

นอกจากบทบาทของบุคลากรทางการแพทย์แล้ว วิธีการพูด เนื้อหาที่พูด ตลอดจนบุคลิกลักษณะของบุคลากรทางการแพทย์ ล้วนแล้วแต่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิตเช่นกัน ดังแสดงไว้ในแผนภูมิที่ 8

แผนภูมิที่ 8 : ปัจจัยหลักภายนอก ทางด้านบุคลากรทางการแพทย์ที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต

ลักษณะของบุคลากรทางการแพทย์ทั้ง 4 ประการดังกล่าว ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

(1) บทบาท

บุคลากรทางการแพทย์ ได้แก่ แพทย์ พยาบาล ผู้ประสานงานการปลูกถ่ายอวัยวะของโรงพยาบาล และเจ้าหน้าที่ศูนย์รับบริจาคอวัยวะ สภากาชาดไทย ส่วนแล้วแต่เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต บุคลากรทางการแพทย์เหล่านี้มีบทบาทสำคัญ 2 ประการคือ บทบาทในการขอบริจาคอวัยวะจากญาติผู้เสียชีวิต และบทบาทในการสร้างความเข้าใจแก่ญาติผู้เสียชีวิตเกี่ยวกับสภาพอาการผู้เสียชีวิต และการบริจาคอวัยวะ

• ขอบริจาคอวัยวะ

บุคลากรทางการแพทย์ มีบทบาทสำคัญในการขอบริจาคอวัยวะจากญาติผู้เสียชีวิต ซึ่งเป็นบทบาทที่มีความสำคัญที่สุด ถือเป็นหัวใจของการบริจาคอวัยวะ การตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 20 คน เกิดจากบุคลากรทางการแพทย์มาขอขอบริจาคอวัยวะ หรือแนะนำให้บริจาคอวัยวะ ผลจากการวิจัยพบว่า หากบุคลากรทางการแพทย์ไม่ได้ขอขอบริจาคอวัยวะ ญาติผู้เสียชีวิตก็คงไม่ได้บริจาคอวัยวะ เนื่องจากญาติผู้เสียชีวิตส่วนใหญ่ไม่เคยรู้เรื่องการบริจาคอวัยวะมาก่อน ด้วยเหตุนี้การขอขอบริจาคอวัยวะ จึงทำให้เกิดการบริจาคอวัยวะเพื่อนำอวัยวะไปใช้ปลูกถ่าย

นอกจากนี้ยังพบว่า ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 3 คน แม้ว่าเคยตั้งใจจะบริจาคอวัยวะของผู้เสียชีวิตอยู่แล้ว แต่ในสภาวะการณ์ขณะนั้น ซึ่งเต็มไปด้วยความวุ่นวาย มีนง จึงทำให้ลืมความตั้งใจดังกล่าวไป ดังนั้นการที่บุคลากรทางการแพทย์ขอขอบริจาคอวัยวะ จึงเป็นการกระตุ้นเตือนให้ญาติผู้เสียชีวิตนึกขึ้นได้ว่าตนเองเคยตั้งใจจะบริจาคอวัยวะของผู้เสียชีวิตไว้

เนื่องจากบุคลากรทางการแพทย์มีบทบาทสำคัญในการขอบริจาคอวัยวะจากญาติผู้เสียชีวิต จึงมีหน้าที่สำคัญที่จะต้องขอขอบริจาคอวัยวะจากญาติผู้เสียชีวิต เพื่อให้ได้รับการบริจาคอวัยวะเพื่อนำไปใช้ปลูกถ่าย ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“...ถ้าเขาไม่เอ่ยปาก ผมก็ไม่ได้ให้ เพราะถือว่าเวลานั้นผมอยากจะเอากลับอย่างเดียว”

คุณประเสริฐพร (บางปู) สัมภาษณ์ 17 มกราคม 2542

“...คือถ้าท่านไม่ขอแบบนั้น เราก็คงจะเลยตามเลย เพราะไม่รู้...มันไม่มีช่องทางที่เราจะทำยังไง”

คุณสมเกียรติ (ลำลูกกา) สัมภาษณ์ 20 มกราคม 2542

"...ถ้าคุณหมอไม่มาขอ ลืมอะ...ก็กำลังงุ่นงายอยู่ กำลังคิดมากเรื่องลูกชายเนี่ย...ตั้งใจไว้แล้วแต่ทีนี้ลืม พอตีคุณหมอมารอาก็เลยให้ไป...คุณหมอมมีส่วนสำคัญ"

คุณสุมาลี (ถนนจันทร์) สัมภาษณ์ 21 มกราคม 2542

"ในตอนนั้นเราอาจจะงงอยู่ ไม่ทราบว่าจะทำอะไร ทั้ง ๆ ที่เรามีบัตร...ลืมไปหมดว่าจะต้องทำยังไง...จุดของสภากาชาดมาพูด ทำให้เราคิดได้...แล้วก็ให้เลย"

คุณณัฐนันท์ (พหลโยธิน) สัมภาษณ์ 3 กุมภาพันธ์ 2542

• สร้างความเข้าใจ

ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 22 คน เห็นว่าบุคลากรทางการแพทย์เป็นผู้ที่สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการบริจาคอวัยวะ ความเข้าใจของญาติผู้เสียชีวิตเป็นหัวใจสำคัญประการหนึ่งของการตัดสินใจบริจาคอวัยวะ เนื่องจากเป็นการตัดสินใจที่ละเอียดอ่อน เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวาระสุดท้ายของชีวิต ญาติผู้เสียชีวิตจึงจำเป็นต้องมีความเข้าใจที่ดีและถูกต้อง ด้วยเหตุนี้บุคลากรทางการแพทย์จึงจำเป็นต้องสร้างความเข้าใจแก่ญาติผู้เสียชีวิต ทั้งนี้เพราะความเข้าใจที่ดีและถูกต้องย่อมส่งผลให้เกิดการตัดสินใจบริจาคอวัยวะ โดยบุคลากรทางการแพทย์มีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้าใจแก่ญาติผู้เสียชีวิตใน 2 เรื่องคือ ความเข้าใจเรื่องสภาพอาการผู้เสียชีวิต และความเข้าใจเรื่องการบริหาร

• สภาพอาการผู้เสียชีวิต

ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 21 คน เห็นว่าบุคลากรทางการแพทย์เป็นผู้ที่สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพอาการผู้เสียชีวิต โดยบุคลากรทางการแพทย์ได้อธิบายให้เข้าใจว่าร่างกายโดยทั่วไปของผู้เสียชีวิตอยู่ในสภาพที่ดีและแข็งแรง อวัยวะภายในยังสมบูรณ์ดี แต่ว่าสมองตายแล้ว ไม่มีโอกาสมีชีวิตรอด ต้องเสียชีวิตอย่างแน่นอน จึงต้องการขอบริจาคอวัยวะ ด้วยเหตุนี้บทบาทของบุคลากรทางการแพทย์ในการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพอาการผู้เสียชีวิต จึงส่งผลให้ญาติผู้เสียชีวิตตัดสินใจยินยอมบริจาคอวัยวะ ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

"...หมอบอกว่า แฟนนี้ร่างกายเขาสสมบูรณ์ดี อวัยวะข้างในสมบูรณ์ แต่ว่าสมองมันตายแล้ว เขาก็มาคุยให้ฟังว่าเราจะบริจาคอวัยวะของแฟนได้ไหม"

คุณวันเพ็ญ (คลองเตย) สัมภาษณ์ 12 มกราคม 2542

"...หมอบอกว่าทางรอดไม่มีเลย...ต่อมาหมอก็บอกว่าร่างกายเขายังแข็งแรงดีมากนะ น่าจะบริจาคอวัยวะ..."

คุณจินตนา (ดอนเมือง) สัมภาษณ์ 31 มกราคม 2542

-การบริจาคอวัยวะ

ในส่วนของความเข้าใจเกี่ยวกับการบริจาคอวัยวะ ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 12 คน เห็นว่า บุคลากรทางการแพทย์เป็นผู้ที่สร้างความเข้าใจดังกล่าว โดยญาติผู้เสียชีวิตส่วนใหญ่ไม่เคยรู้เรื่องการบริจาคอวัยวะมาก่อน จึงไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าว บุคลากรทางการแพทย์จึงเป็นผู้ที่มีบทบาทในการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการบริจาคอวัยวะแก่ญาติผู้เสียชีวิต การตัดสินใจบริจาคอวัยวะเป็นเรื่องละเอียดอ่อน ญาติผู้เสียชีวิตจำเป็นต้องมีความเข้าใจที่ดีและถูกต้อง จึงจะสามารถตัดสินใจบริจาคอวัยวะได้ ผลจากการวิจัยพบว่า บุคลากรทางการแพทย์ให้ข้อมูลแก่ญาติผู้เสียชีวิตว่ามีอวัยวะส่วนใดบ้างที่สามารถบริจาคได้ ทำให้ญาติผู้เสียชีวิตเกิดความเข้าใจ จึงตัดสินใจบริจาคอวัยวะทุกส่วนของผู้เสียชีวิตที่สามารถนำไปใช้เป็นประโยชน์ได้ ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

"ผมว่าเป็นเพราะหมอบอกมากกว่า หมอท่านอธิบายให้เราฟัง...เพราะคุณหมอให้ข้อมูล ทำให้ผมเข้าใจตรงนั้น ผมถึงได้คิดว่าถ้าเป็นอย่างนั้นแล้ว อวัยวะส่วนต่าง ๆ ที่คุณหมอบอกมา ที่เราสามารถบริจาคได้ ก็ได้ทั้งหมดเลย"

คุณสมเกียรติ (ลำลูกกา) สัมภาษณ์ 20 มกราคม 2542

(2) วิธีการพูด

ในการขอบริจาคอวัยวะ หรือแนะนำให้ญาติผู้เสียชีวิตบริจาคอวัยวะ บุคลากรทางการแพทย์ใช้วิธีการพูดที่แตกต่างกันออกไป ผลจากการวิจัยพบว่า บุคลากรทางการแพทย์ส่วนใหญ่มักใช้วิธีการพูดอธิบายเกี่ยวกับการบริจาคอวัยวะ และสภาพอาการผู้เสียชีวิต นอกจากนี้ยังมีการใช้วิธีพูดเกริ่นนำ โดยไม่ได้พูดขอบริจาคอวัยวะ หรือแนะนำว่าให้ทำอย่างไร แล้วปล่อยให้ญาติผู้เสียชีวิตไปคิดพิจารณาเอาเอง ตลอดจนมีบุคลากรทางการแพทย์บางคนใช้วิธีการพูดโดยใช้สื่อประกอบ ซึ่งเป็นวิธีการที่พบน้อย

• อธิบาย

ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 15 คน กล่าวว่า บุคลากรทางการแพทย์ใช้วิธีการพูดอธิบาย โดยเป็นการอธิบายเกี่ยวกับสภาพอาการของผู้เสียชีวิต เพื่อให้ญาติผู้เสียชีวิตรับรู้และเข้าใจว่าสภาพอาการของผู้เสียชีวิตเป็นอย่างไร ตลอดจนเป็นการอธิบายถึงประโยชน์ของการบริจาคอวัยวะว่าเป็นการช่วยเหลือผู้อื่นได้หลายคน ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“...คือท่านอธิบายให้เราฟังว่าอาการเป็นอย่างไร...”

คุณสมเกียรติ (ลำลูกกา) สัมภาษณ์ 20 มกราคม 2542

“...หมออธิบายให้ฟังอย่างนี้ ๆ นะ ไปช่วยคนได้...”

คุณเสรี (สุเทพนิ) สัมภาษณ์ 4 กุมภาพันธ์ 2542

• ปลอຍให้คิดเอง

ในขณะที่ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 2 คน กล่าวว่า บุคลากรทางการแพทย์ใช้วิธีการพูดแบบปลอຍให้คิดเอง โดยเพียงแต่พูดเกริ่น ๆ ว่ากรณีของผู้เสียชีวิตรายนี้สามารถนำไปเป็นประโยชน์ด้วยการช่วยเหลือผู้อื่นได้ แต่ก็ไม่ได้พูดขอบริจาคอวัยวะ หรือแนะนำว่าให้ทำอะไรต่อไป เป็นการเปิดโอกาสให้ญาติผู้เสียชีวิตเป็นฝ่ายนำไปคิดพิจารณาเอาเอง ผลจากการวิจัยพบว่า บุคลากรทางการแพทย์ของโรงพยาบาลเอกชน มักใช้วิธีการนี้กับญาติผู้เสียชีวิตที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมค่อนข้างสูง และมีระดับการศึกษาสูง ญาติผู้เสียชีวิตที่มีสถานภาพดังกล่าว เห็นว่าวิธีการพูดแบบนี้เป็นสิ่งที่ดี เพราะเป็นการป้องกันการเข้าใจผิดว่าโรงพยาบาลไม่พยายามรักษาผู้เสียชีวิตอย่างเต็มที่ ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“...หมอพูดเพียงว่าเคสนี้ เป็นเคสที่ช่วยเหลือคนอื่นได้...พูดเท่านั้นเอง”

คุณฉวีวรรณ (สุภูมิวิท 101/1) สัมภาษณ์ 16 มกราคม 2542

“...สิ่งที่หมอพูดอันนั้นนะตินะ คือไม่ได้พูดว่าให้ทำอะไร แต่พูดกว้าง ๆ อันนั้นนะ ซึ่งจะทำความเข้าใจผิดน้อยลง แต่ถ้าหมอบอกว่าคุณควรทำอย่างโน้นอย่างนี้ คนอาจจะเข้าใจผิด...”

คุณเสนีย์ (สุภูมิวิท 101/1) สัมภาษณ์ 16 มกราคม 2542

• ใช้สื่อประกอบ

มีญาติผู้เสียชีวิตจำนวนเพียง 1 คน กล่าวว่า บุคลากรทางการแพทย์ใช้วิธีการพูดโดยมีการใช้สื่อประกอบ ผลจากการวิจัยพบว่า มีเพียงเจ้าหน้าที่ของศูนย์รับบริจาคอวัยวะ สภากาชาดไทย ที่มีการใช้สื่อประกอบ โดยให้ญาติผู้เสียชีวิตดูแผ่นพับ (Brochure) ในขณะที่พูดขอบริจาคอวัยวะ แผ่นพับดังกล่าวเป็นแผ่นพับที่ศูนย์รับบริจาคอวัยวะ สภากาชาดไทย จัดทำขึ้นเพื่อใช้เผยแพร่การบริจาคอวัยวะ ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“ก็มีแผ่นซีดีมาอธิบายให้ฟังว่าจะอะไรเป็นยังไง”

คุณจินตนา (ดอนเมือง) สัมภาษณ์ 31 มกราคม 2542

(3) เนื้อหาที่พูด

ในการพูดขอบริจาคอวัยวะ หรือแนะนำให้ญาติผู้เสียชีวิตบริจาคอวัยวะ เนื้อหาที่บุคลากรทางการแพทย์ใช้พูดมีมากมายหลายประการ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ และเงื่อนไขที่แตกต่างกัน บุคลากรทางการแพทย์มักเลือกนำเสนอเนื้อหาที่คิดว่าสามารถจูงใจให้ญาติผู้เสียชีวิตคล้อยตาม และตัดสินใจบริจาคอวัยวะ เนื้อหาที่บุคลากรทางการแพทย์ใช้พูดกับญาติผู้เสียชีวิต ก็คือจุดจูงใจในสารนั่นเอง การวิจัยครั้งนี้พบว่า บุคลากรทางการแพทย์มักเรียงลำดับเนื้อหาของ การพูดขอบริจาคอวัยวะ ตามลำดับดังนี้ กล่าวคือ เริ่มต้นด้วยการพูดถึงสภาพอาการของผู้เสียชีวิต ตามด้วยผู้เสียชีวิตแบบนี้หายาก เป็นการต่อชีวิตผู้อื่น เป็นการทำบุญทำกุศล ไม่เป็นการซื้อขาย ไม่เป็นการบังคับ ต้องรีบตัดสินใจ มีผู้ป่วยรออวัยวะอยู่ นอกจากนี้บุคลากรทางการแพทย์บางคนได้เสนอผลตอบแทนแก่ญาติผู้เสียชีวิต ทั้งนี้พบว่า ประเด็นเนื้อหาที่บุคลากรทางการแพทย์มักพูดเน้นมากที่สุดคือ การบริจาคอวัยวะเป็นการต่อชีวิตผู้อื่น และเป็นการทำบุญกุศล

• สภาพอาการผู้เสียชีวิต

ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 14 คน กล่าวว่า บุคลากรทางการแพทย์เริ่มต้นการพูดขอบริจาคอวัยวะด้วยการกล่าวถึงสภาพอาการผู้เสียชีวิตว่า ผู้เสียชีวิตยังคงมีสภาพร่างกายและอวัยวะภายในที่สมบูรณ์ แต่ว่าสมองตายแล้ว หหมดโอกาสมีชีวิตรอดต่อไป ดังนั้นจึงควรจะบริจาคอวัยวะ การที่บุคลากรทางการแพทย์พูดถึงสภาพอาการผู้เสียชีวิต ส่งผลให้ญาติผู้เสียชีวิตสามารถเข้าใจได้ เมื่อบุคลากรทางการแพทย์เห็นว่าญาติผู้เสียชีวิตพอจะเข้าใจได้ ก็จะเริ่มพูดในประเด็นอื่น ๆ เกี่ยวกับการบริจาคอวัยวะต่อไป ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“...หมอบอกว่า แพนนี่ร่างกายเขาสมบูรณ์ดี อวัยวะข้างในสมบูรณ์ แต่ว่าสมองมันตายแล้ว เขาก็มาคุยให้ฟังว่าเราจะบริจาคอวัยวะของแพนนี่ไหม”

คุณวันเพ็ญ (คลองเตย) สัมภาษณ์ 12 มกราคม 2542

“...หมอบอกว่าทางรอดไม่มีเลย...ต่อมาหมอก็บอกว่าร่างกายเขายังแข็งแรงดีมากนะ น่าจะบริจาคอวัยวะ...”

คุณจินตนา (ดอนเมือง) สัมภาษณ์ 31 มกราคม 2542

• ผู้เสียชีวิตแบบนี้หายาก

ภายหลังจากบุคลากรทางการแพทย์พูดถึงสภาพอาการของผู้เสียชีวิตแล้ว ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 3 คน กล่าวว่า บุคลากรทางการแพทย์ก็พูดว่า การเสียชีวิตแบบนี้ไม่ค่อยพบบ่อยหายากที่ผู้เสียชีวิตสมองตาย แต่ว่าอวัยวะภายในร่างกายยังอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ ซึ่งสามารถนำไปใช้ปลูกถ่ายให้แก่ผู้ป่วยที่รอรับอวัยวะได้ การพูดในประเด็นนี้ทำให้ญาติผู้เสียชีวิตเกิดความตระหนักถึงความสำคัญของการเสียชีวิตของผู้เสียชีวิตว่าเป็นการเสียชีวิตที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นได้ ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“...เขาคอนไซม์ในรายแบบนี้ยาก เพราะว่าเขาสมองตาย แต่อวัยวะยังใช้ได้...”

คุณวันเพ็ญ (คลองเตย) สัมภาษณ์ 12 มกราคม 2542

“...เคลอย่างนี้มันมีไม่กี่รายที่อวัยวะข้างในเขายังคืออยู่ สามารถที่จะบริจาคผ่าเปลี่ยนกันได้เลย...”

คุณจันทิมา (ลาดพร้าว) สัมภาษณ์ 18 มกราคม 2542

• เป็นการต่อชีวิตผู้อื่น

ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 10 คน กล่าวว่า บุคลากรทางการแพทย์พูดขอบริจาคอวัยวะ โดยชี้ให้เห็นว่าการบริจาคอวัยวะของผู้เสียชีวิต เป็นการช่วยเหลือชีวิตผู้อื่นได้อีกหลายชีวิต บุคลากรทางการแพทย์ต้องการชี้ญาติผู้เสียชีวิตให้เห็นว่า ชีวิตหนึ่งที่ต้องสูญเสียไปนั้น สามารถนำไปต่อชีวิตผู้อื่นได้อีกหลายชีวิต ให้มีชีวิตรอดต่อไป ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

"...ถ้าสิ้นลมแล้วคุณป้าบริจาคอวัยวะได้ไหม เขาขอ เพราะว่ามันช่วยได้หลายชีวิต อย่างน้อย ๆ ก็ตั้ง 8 คน..."

คุณวรรณา (บางแค) สัมภาษณ์ 16 มกราคม 2542

"...คือชักชวนว่า การบริจาคเนี่ยนะ ช่วยบุคคลหลาย ๆ คน ชีวิตหนึ่งช่วยได้หลายคน..."

คุณประเสริฐพร (บางปู) สัมภาษณ์ 17 มกราคม 2542

"ท่านก็บอกว่าช่วยคนที่กำลังจะตาย คือว่าหัวใจ กับม้ามยังใช้ได้ตื้ออยู่ เราเสียไปหนึ่ง แต่เราได้ช่วยคนอื่นอีก 2 คนที่เขา กำลังจะตาย ช่วยให้มีชีวิตรอด..."

คุณเสรี (สุเทพินิ) สัมภาษณ์ 4 กุมภาพันธ์ 2542

"...คุณหมอก็บอกนะ ถ้าบริจาค อวัยวะก็จะช่วยชีวิตได้หลายคน...แกก็อธิบายว่าอวัยวะทั้งหมดไม่ได้ไปช่วยคน ๆ เดียว...ให้กับคนที่มียาชื่อรออวัยวะพวกนี้อยู่ ไม่ได้ให้ใครคนใดคนหนึ่ง"

คุณจินตนา (ดอนเมือง) สัมภาษณ์ 31 มกราคม 2542

• เป็นการทำบุญกุศล

ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 13 คน กล่าวว่า บุคลากรทางการแพทย์พูดว่า การบริจาคอวัยวะถือเป็นการทำบุญกุศล เป็นการทำบุญกุศลครั้งสุดท้ายให้แก่ผู้เสียชีวิต การบริจาคอวัยวะจะเป็นการสร้างบุญกุศลอันสูงสุดแก่ผู้เสียชีวิต การยกประเด็นเรื่องการทำบุญกุศลมาพูดในการขอบริจาคอวัยวะนี้ เป็นสิ่งที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิตมากที่สุด ดังได้กล่าวไปแล้วว่า ญาติผู้เสียชีวิตส่วนใหญ่ตัดสินใจบริจาคอวัยวะก็เนื่องจากต้องการทำบุญกุศลให้แก่ผู้เสียชีวิตนั่นเอง ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

"...หมอก็บอกว่ามีการบริจาคอวัยวะ จะทำบุญให้ลูกครั้งสุดท้ายไหม...เป็นการทำบุญครั้งสุดท้ายให้เขา เป็นบุญครั้งยิ่งใหญ่ด้วย..."

คุณจินตนา (ดอนเมือง) สัมภาษณ์ 31 มกราคม 2542

"...ตอนนั้นเขาก็บอกว่าบริจาคเถอะ จะเป็นกุศลแก่ตัวน้อง..."

คุณสุจิตรา (บางมด) สัมภาษณ์ 10 กุมภาพันธ์ 2542

• ไม่เป็นการซื้อขาย

ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 2 คน กล่าวว่า เนื้อหาอีกประเด็นหนึ่งที่บุคลากรทางการแพทย์ใช้พูดขอบริจาคอวัยวะก็คือบอกให้ญาติผู้เสียชีวิตทราบว่า อวัยวะที่ได้จากกการบริจาคนี้จะนำไปใช้ปลูกถ่ายเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น โดยเป็นการกุศล ไม่เป็นการซื้อขายอวัยวะ ไม่เป็นการนำไปแสวงหาผลประโยชน์ ด้วยเหตุนี้ญาติผู้เสียชีวิตก็จะเกิดความเชื่อมั่นว่าการบริจาคอวัยวะเป็นการทำกุศลอย่างแท้จริง ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“...คุณหมอเขาก็คุยให้ฟัง ไม่เป็นการซื้อขาย...”

คุณวันเพ็ญ (คลองเตย) สัมภาษณ์ 12 มกราคม 2542

• ไม่เป็นการบังคับ

ในการขอบริจาคอวัยวะจากญาติผู้เสียชีวิต ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 6 คน กล่าวว่า บุคลากรทางการแพทย์เปิดโอกาสให้ตัดสินใจด้วยตนเองว่าจะบริจาคอวัยวะหรือไม่ โดยบุคลากรทางการแพทย์จะไม่บังคับให้ตัดสินใจบริจาคอวัยวะ อีกทั้งยังบอกให้ไปลองคิดพิจารณาและปรึกษานุคคลใกล้ชิดก่อน ทั้งนี้เพราะบุคลากรทางการแพทย์ต้องการให้ญาติผู้เสียชีวิตตัดสินใจยินยอมบริจาคอวัยวะด้วยความสมัครใจ ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“...แต่ว่าทางโรงพยาบาลไม่ได้บังคับ...”

คุณจินตนา (ดอนเมือง) สัมภาษณ์ 31 มกราคม 2542

“...คุณหมอเขาก็คุยให้ฟัง เขาไม่บังคับ แล้วแต่ญาติคนไข้ว่าจะอนุญาตหรือไม่อนุญาต...”

คุณวันเพ็ญ (คลองเตย) สัมภาษณ์ 12 มกราคม 2542

“...คุณหมอบอกว่าที่ขอเนี่ย จะยินดีให้ไหม ไม่บังคับ ให้คิดดูก่อน”

คุณสุพมาลย์ (ถนนจันทน์) สัมภาษณ์ 21 มกราคม 2542

“...เขาบอกว่าแล้วแต่ ให้ลองคิดดู...”

คุณจันทิมา (ลาดพร้าว) สัมภาษณ์ 18 มกราคม 2542

• ต้องรีบตัดสินใจ

ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 5 คน กล่าวว่า บุคลากรทางการแพทย์พูดเร่งให้รีบตัดสินใจบริจาคอวัยวะ โดยพูดกับญาติผู้เสียชีวิตว่า หากตัดสินใจช้าไป อวัยวะจะไม่สามารถนำไปใช้ปลูกถ่ายได้ เมื่อบุคลากรทางการแพทย์พูดเช่นนี้ ก็เป็นการสร้างเงื่อนไขในการตัดสินใจให้แก่ญาติผู้เสียชีวิต ส่งผลให้ญาติผู้เสียชีวิตต้องรีบตัดสินใจบริจาคอวัยวะ เพราะเกรงว่าอวัยวะจะนำไปใช้ประโยชน์ไม่ได้ ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“...เขามอบว่าถ้าเราตัดสินใจช้า เขาก็ใช้ไม่ได้...”

คุณวันเพ็ญ (คลองเตย) สัมภาษณ์ 12 มกราคม 2542

“...หมอบอกว่าถ้าตัดสินใจช้าไป เขาเสียแล้วก็จะช่วยอะไรใครไม่ได้ ก็คือต้องทำภายใน 24 ชั่วโมง...”

คุณจินตนา (ดอนเมือง) สัมภาษณ์ 31 มกราคม 2542

• มีผู้ป่วยรออวัยวะอยู่

นอกเหนือจากบอกให้ญาติผู้เสียชีวิตรีบตัดสินใจแล้ว ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 4 คน กล่าวว่า บุคลากรทางการแพทย์ได้บอกให้ทราบว่า ขณะนี้มีผู้ป่วยกำลังรอรับบริจาคอวัยวะเพื่อนำไปปลูกถ่ายอยู่ เมื่อบุคลากรทางการแพทย์พูดเช่นนี้ ส่งผลให้ญาติผู้เสียชีวิตตัดสินใจบริจาคอวัยวะในทันที เนื่องจากเห็นว่าเป็นสถานการณ์ที่เร่งด่วน คือมีผู้ป่วยกำลังรอรับอวัยวะอยู่ จึงต้องการให้ผู้ป่วยเหล่านั้นได้รับอวัยวะไปใช้ปลูกถ่ายอย่างทันท่วงที แสดงให้เห็นว่าเนื้อหาที่บุคลากรทางการแพทย์กล่าวถึงผู้ป่วยที่รอรับอวัยวะอยู่ มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะอย่างมากเช่นกัน

“...ในขณะนั้น เวลานั้น เจ้าหน้าที่ก็บอกเลยว่ามีคนใช้ที่กำลังรอการผ่าตัดหัวใจ ก็คือโอกาสว่าโอเค บริจาคหัวใจให้ก่อนเลย...”

คุณประเสริฐพร (บางปู) สัมภาษณ์ 17 มกราคม 2542

“...เขามอบว่าคนกำลังขาดอวัยวะอยู่...แกก็บอกว่าจะขอ จะไปช่วยเหลือคนที่เขากำลังรออยู่”

คุณสุมาลี (ถนนจันทน์) สัมภาษณ์ 21 มกราคม 2542

• **เสนอผลตอบแทน**

ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 3 คน กล่าวว่า บุคลากรทางการแพทย์ได้พูดถึงผลตอบแทนที่ญาติผู้เสียชีวิตจะได้รับหากบริจาคอวัยวะ การที่บุคลากรทางการแพทย์พูดถึงผลตอบแทนจากการบริจาคอวัยวะในขณะที่พูดขอบริจาคอวัยวะก่อนที่ญาติผู้เสียชีวิตตัดสินใจบริจาคอวัยวะ เป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง เพราะถือเป็นการเสนอข้อแลกเปลี่ยนที่เป็นผลตอบแทน เป็นการกระทำที่ขัดต่อหลักการดำเนินงานของศูนย์รับบริจาคอวัยวะ สภากาชาดไทย ซึ่งมุ่งเน้นให้เกิดการบริจาคอวัยวะด้วยจิตใจที่เป็นกุศล โดยปราศจากการมุ่งหวังผลตอบแทน บุคลากรทางการแพทย์จึงควรพูดถึงผลตอบแทน ภายหลังจากญาติผู้เสียชีวิตตัดสินใจบริจาคอวัยวะแล้ว

ผลจากการวิจัยพบว่า บุคลากรทางการแพทย์ที่พูดถึงผลตอบแทนขณะขอบริจาคอวัยวะมักเป็นบุคลากรทางการแพทย์ของโรงพยาบาลเอกชน ส่งผลให้ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 2 คน ตัดสินใจบริจาคอวัยวะเพราะมุ่งหวังผลตอบแทน ผลตอบแทนที่บุคลากรทางการแพทย์บอกให้ญาติผู้เสียชีวิตทราบก่อนการตัดสินใจบริจาคอวัยวะ ประกอบไปด้วย ทางโรงพยาบาลจะรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลทั้งหมด สภากาชาดไทยจะช่วยค่าใช้จ่ายในการจัดงานศพเป็นจำนวนเงิน 4 หมื่นบาท อีกทั้งญาติผู้เสียชีวิตจะได้รับสิทธิในการเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ด้วย ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“...คุณหมอบอกว่าถ้าบริจาค ทางสภากาชาดไทยจะช่วยเรื่องงานศพ 4 หมื่น เห็นเขาบอก...แล้วทางโรงพยาบาลก็จะออกให้หมด...”

คุณประทุม (บางปะแก้ว) สัมภาษณ์ 22 มกราคม 2542

“...หมอก็เลยพูดออกมาว่า ผมขอบริจาคไต ผมติดต่อทางสภากาชาดแล้ว ขอบริจาคไตได้ไหม...ก็จะให้สิทธิอะไรหลายอย่าง...ก็จะให้สิทธิ หมายถึงทางจุฬาเนี่ย ค่ารักษาพยาบาล ค่าอะไร ๆ เนี่ย...”

คุณเกษม (โรงงานยาสูบ) สัมภาษณ์ 5 กุมภาพันธ์ 2542

(4) บุคลิกลักษณะ

บุคลิกลักษณะของบุคลากรทางการแพทย์เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต ผลจากการวิจัยพบว่า การที่ญาติผู้เสียชีวิตตัดสินใจบริจาคอวัยวะส่วนหนึ่งมีผลมาจากบุคลิกลักษณะบางประการของบุคลากรทางการแพทย์ กล่าวคือ ญาติผู้เสียชีวิตเห็นว่าบุคลากรทางการแพทย์เป็นคนดี พุดจาดี และเป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือ

• **เป็นคนดี**

ญาติผู้เสียชีวิตที่ตัดสินใจบริจาคอวัยวะจำนวน 7 คน เห็นตรงกันว่าบุคลากรทางการแพทย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแพทย์ และเจ้าหน้าที่ศูนย์รับบริจาคอวัยวะ สภากาชาดไทยเป็นคนดี มีนิสัยดี กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีจิตใจเป็นบุญกุศล อยากได้อวัยวะเพื่อไปช่วยเหลือผู้ป่วยให้พ้นจากความทุกข์ทรมาน ลักษณะดังกล่าวทำให้ญาติผู้เสียชีวิตเกิดความพอใจในบุคลากรทางการแพทย์ ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“...คุณหมอท่านก็เป็นคนที่ดีนะ มีใจบุญนะ แล้วท่านก็อยากให้คนไข้ที่รออยู่เนี่ยได้เขาไปใช้...”

คุณสุพมาลย์ (ถนนจันทร์) สัมภาษณ์ 21 มกราคม 2542

“คุณหมอดูแล้วแกก็เป็นคนดีคนหนึ่ง...”

คุณประทุม (บางปะแก้ว) สัมภาษณ์ 22 มกราคม 2542

“...เจ้าหน้าที่เขาก็เป็นคนดีนะ หน้าตาเขาเขาก็ว่านิสัยดี...เราชอบเขามากกว่าไม่ชอบ”

คุณสมส่วน (จรัล 35) สัมภาษณ์ 22 มกราคม 2542

• **พูดจาดี**

การที่บุคลากรทางการแพทย์พูดจาดีกับญาติผู้เสียชีวิต เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะ กล่าวคือ ญาติผู้เสียชีวิตที่ตัดสินใจบริจาคอวัยวะจำนวน 8 คน มีความเห็นว่าบุคลากรทางการแพทย์ที่มาขอบริจาคอวัยวะเป็นผู้ที่พูดจาดี ไม่ว่าจะแพทย์ หรือเจ้าหน้าที่ก็ตาม ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“...เจ้าหน้าที่ก็ยิ้มแย้มแจ่มใส พูดจาดี”

คุณประเสริฐพร (บางปู) สัมภาษณ์ 17 มกราคม 2542

“...คือคำพูดของเขา พูดดี...”

คุณประทุม (บางปะแก้ว) สัมภาษณ์ 22 มกราคม 2542

"...เขาพูดจาดี นมอดีทุกคนเลย..."

คุณสมส่วน (จรัล 35) สัมภาษณ์ 22 มกราคม 2542

• นำเชือถือ

ความนำเชือถือของบุคลากรทางการแพทย์ มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต ผลจากการวิจัยพบว่า ความนำเชือถือของบุคลากรทางการแพทย์เกิดจากการอธิบายให้ผู้เสียชีวิตเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพอาการของผู้เสียชีวิต และการบริจาคอวัยวะ จึงทำให้ญาติผู้เสียชีวิตเกิดความไว้วางใจในตัวบุคลากรทางการแพทย์ และเชื่อว่าบุคลากรทางการแพทย์ไม่ปิดบังเรื่องการบริจาคอวัยวะ โดยญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 9 คน เห็นว่าบุคลากรทางการแพทย์เป็นผู้ที่มีความนำเชือถือ ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

"...ผมคิดว่าเขานำเชือถือ คือการอธิบายของท่านทำให้เราเข้าใจ...เราเชื่อว่าเขาคงจะไม่มาปิดบังเรา..."

คุณสมเกียรติ (ลำลูกกา) สัมภาษณ์ 20 มกราคม 2542

"...เจ้าหน้าที่สภากาชาด ความนำเชือถือก็จะมี"

คุณสุจิตรา (บางมด) สัมภาษณ์ 10 กุมภาพันธ์ 2542

อย่างไรก็ตามแพทย์ในสายตาของญาติผู้เสียชีวิต เป็นบุคคลที่มีความนำเชือถืออยู่ในตนเองอยู่แล้ว ทั้งนี้เป็นเพราะจรรยาบรรณของวิชาชีพที่ต้องช่วยเหลือผู้ป่วยจนสุดความสามารถ นอกจากนี้การบริจาคอวัยวะเป็นเรื่องทางการแพทย์ แพทย์ย่อมเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญโดยตรงในเรื่องการบริจาคอวัยวะ ด้วยเหตุนี้แพทย์จึงเป็นผู้ที่มีความนำเชือถือสูงสุดในเรื่องนี้

ปัจจัยเสริม

ปัจจัยเสริมภายนอก เป็นปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิตรองลงไปจากปัจจัยหลักภายนอก โดยทำหน้าที่เสริมปัจจัยหลักภายนอก ผลจากการวิจัยพบว่า ปัจจัยเสริมภายนอกประกอบได้ด้วย บุคคลใกล้ชิดของญาติผู้เสียชีวิต ลักษณะผู้เสียชีวิต และสื่อ ทั้งนี้พบว่า บุคคลใกล้ชิดของญาติผู้เสียชีวิต เป็นปัจจัยเสริมภายในที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิตมากที่สุด ส่วนปัจจัยเสริมภายนอกทางด้านลักษณะผู้เสียชีวิต

ชีวิตมีอิทธิพลรองลงมา ส่วนสื่อเป็นปัจจัยเสริมภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะน้อยที่สุด โดยสามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

◆ ปัจจัยทางด้านบุคคลใกล้ชิด

จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า บุคคลใกล้ชิดของญาติผู้เสียชีวิต ได้แก่ บุคคลในครอบครัว ญาติพี่น้อง และเพื่อนฝูง เป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อญาติผู้เสียชีวิต บุคคลใกล้ชิดเหล่านี้เป็นปัจจัยเสริมภายนอกที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะมากที่สุด ในบรรดาปัจจัยเสริมภายนอกด้วยกัน (โดยมีอิทธิพลรองลงมาจากปัจจัยหลักภายนอก ได้แก่ บุคลากรทางการแพทย์) ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 18 คน เห็นว่าบุคคลใกล้ชิดเป็นผู้ที่มีบทบาทอย่างมากต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะ กล่าวคือ แม้ว่าญาติผู้เสียชีวิตส่วนใหญ่มีความยินดีที่จะบริจาคภายหลังถูกขอบริจาคอวัยวะ หรือได้รับคำแนะนำให้บริจาคอวัยวะแล้วก็ตาม แต่ก็จำเป็นต้องปรึกษา หรือแจ้งให้บุคคลใกล้ชิดทราบเสียก่อน ทั้งนี้เพราะถือว่าการตัดสินใจบริจาคเป็นเรื่องที่บุคคลในครอบครัวจำเป็นต้องมีส่วนร่วมรับรู้ เพื่อป้องกันความขัดแย้งภายในครอบครัวที่อาจเกิดขึ้นภายหลัง

การปรึกษา หรือแจ้งให้บุคคลใกล้ชิดทราบเรื่องบริจาคอวัยวะ เป็นการกระทำเพื่อต้องการให้บุคคลใกล้ชิดรับรู้เรื่องราวที่เกิดขึ้น หากบุคคลใกล้ชิดเห็นด้วย หรือสนับสนุนการบริจาค บุคคลใกล้ชิดก็จะมีส่วนร่วมสำคัญในการผลักดันให้เกิดการตัดสินใจบริจาคอวัยวะ กล่าวคือ เป็นการช่วยให้ญาติผู้เสียชีวิตตัดสินใจง่ายขึ้น อีกทั้งยังเป็นการสร้างความเชื่อมั่นในการตัดสินใจอีกด้วย

แต่หากบุคคลใกล้ชิดไม่เห็นด้วยหรือคัดค้านการบริจาคอวัยวะ ญาติผู้เสียชีวิตส่วนใหญ่ก็ยังคงยืนยันที่จะตัดสินใจบริจาคอวัยวะอยู่ดี ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“...แม้ญาติจะมาคัดค้าน คิดว่าแม่ตัดสินใจเองมากกว่า จะไม่เชื่อเขา...”

คุณนัฐชนัญ (พหลโยธิน) สัมภาษณ์ 3 กุมภาพันธ์ 2542

“...มีคนเขาคัดค้าน ก็ไม่ได้ทำยังไง ก็ปล่อยให้เขาคิดผิด ๆ ไป... ยังไงเราก็จะบริจาค”

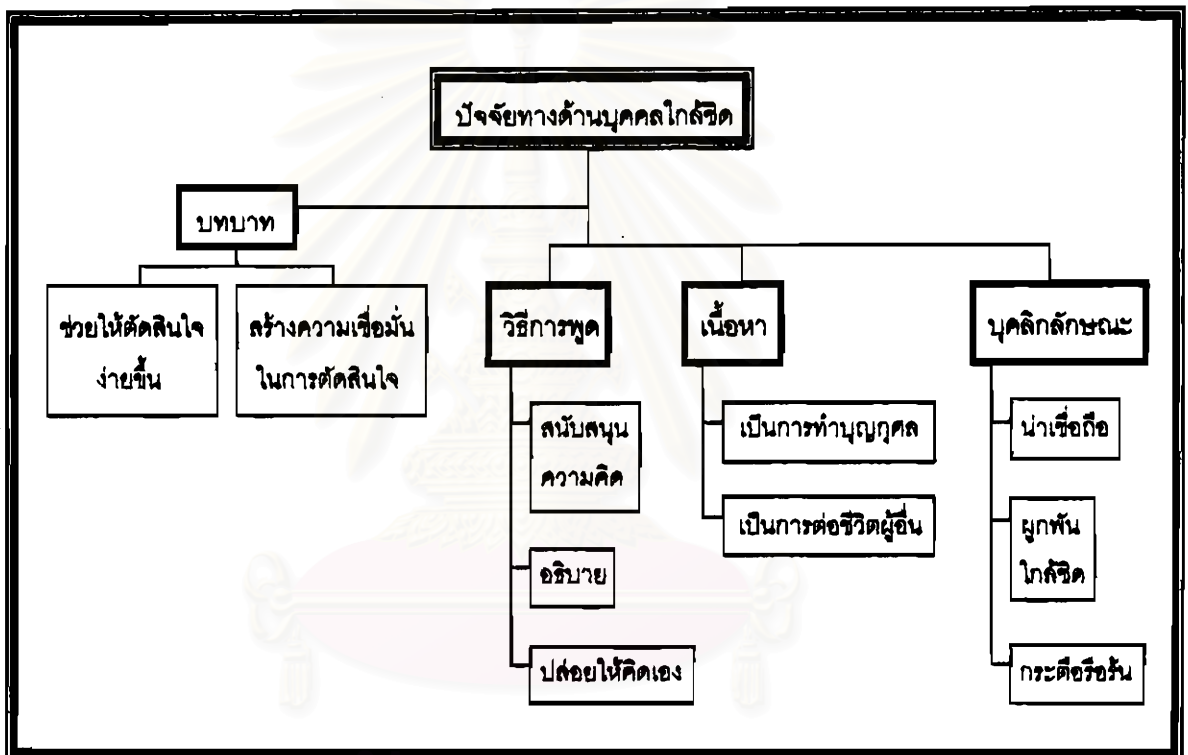
คุณยง (ถนนจันทร์) สัมภาษณ์ 13 กุมภาพันธ์ 2542

ด้วยเหตุนี้บุคคลใกล้ชิดจึงเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะใกล้เคียงกับปัจจัยทางด้านบุคลากรทางการแพทย์

บุคคลใกล้ชิดของญาติผู้เสียชีวิตที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะ โดยมีบทบาทสำคัญในการมีส่วนช่วยให้ตัดสินใจง่ายขึ้น และยังเป็นการสร้างเชื่อมั่นในการตัดสินใจ

นอกจากบทบาทของบุคคลใกล้ชิดแล้ว วิธีการพูด เนื้อหาที่พูด ตลอดจนบุคลิกลักษณะของบุคคลใกล้ชิด ล้วนแล้วแต่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิตเช่นกัน

ปัจจัยทางด้านบุคคลใกล้ชิดทั้ง 4 ประการ ได้แก่ บทบาท วิธีการพูด เนื้อหาที่พูด ตลอดจนบุคลิกลักษณะของบุคคลใกล้ชิด ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต แสดงไว้ในแผนภูมิที่ 9

แผนภูมิที่ 9 : ปัจจัยเสริมภายนอก ทางด้านบุคคลใกล้ชิดที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต

ปัจจัยทางด้านบุคคลใกล้ชิดทั้ง 4 ประการดังกล่าว ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

(1) บทบาท

บุคคลใกล้ชิดของญาติผู้เสียชีวิต ได้แก่ บุคคลในครอบครัว ญาติพี่น้อง และเพื่อนฝูง ล้วนแล้วแต่เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิตเช่น

กัน กล่าวคือ ภายหลังจากญาติผู้เสียชีวิตถูกขอบริจาคอวัยวะโดยบุคลากรทางการแพทย์ แม้ว่าญาติผู้เสียชีวิตส่วนใหญ่มีความยินดีที่จะบริจาคอวัยวะ แต่ญาติผู้เสียชีวิตก็จำเป็นต้องปรึกษาหรือแจ้งให้บุคคลใกล้ชิดเหล่านี้รับรู้อีกก่อน หากบุคคลใกล้ชิดเห็นด้วยหรือสนับสนุนการบริจาคอวัยวะ บุคคลใกล้ชิดเหล่านี้จะมีบทบาทสำคัญ 2 ประการคือ บทบาทในการช่วยให้ญาติผู้เสียชีวิตตัดสินใจง่ายขึ้น และบทบาทในการสร้างความเชื่อมั่นในการตัดสินใจบริจาคอวัยวะ

• ช่วยให้อัตตสันใจง่ายขึ้น

ภายหลังจากถูกขอบริจาคอวัยวะโดยบุคลากรทางการแพทย์ ญาติผู้เสียชีวิตจำเป็นต้องปรึกษาหรือแจ้งให้บุคคลใกล้ชิดได้รับรู้เรื่องการบริจาคอวัยวะ หากบุคคลใกล้ชิดเห็นด้วยหรือสนับสนุนการบริจาคอวัยวะของผู้เสียชีวิต ส่งผลให้ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 14 คน สามารถตัดสินใจบริจาคอวัยวะได้ง่ายขึ้น ทั้งนี้โดยส่วนตัวของญาติผู้เสียชีวิตเองแล้ว ก็ยินดีที่จะบริจาคอวัยวะของผู้เสียชีวิตอยู่แล้ว หากแต่ยังกังวลเป็นห่วงความรู้สึกของบุคคลใกล้ชิด ด้วยเหตุนี้เมื่อบุคคลใกล้ชิดเห็นด้วยกับการตัดสินใจบริจาคอวัยวะ จึงทำให้สามารถตัดสินใจบริจาคอวัยวะได้ทันที ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“แม่เขายังเห็นด้วย คิดว่าก็คงช่วยให้ตัดสินใจได้เยอะขึ้น”

คุณเสรี (สุเมทินี) สัมภาษณ์ 4 กุมภาพันธ์ 2542

“...พอมารักษาเขาก่อน เขาเห็นด้วย ไม่คัดค้าน แม่ก็โอเค ก็ตกลงไปเลยง่าย ๆ”

คุณธรรมเนียม (วงเวียนใหญ่) สัมภาษณ์ 6 กุมภาพันธ์ 2542

• สร้างความเชื่อมั่นในการตัดสินใจ

การได้มีโอกาสปรึกษาศูนย์บุคคลใกล้ชิดก่อนตัดสินใจบริจาคอวัยวะ ส่งผลให้ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 9 คน เกิดความมั่นใจว่าเป็นการตัดสินใจที่ถูกต้องเหมาะสมแล้ว อีกทั้งยังเกิดความรู้สึกสบายใจในการตัดสินใจ ทั้งนี้เพราะหากตัดสินใจบริจาคอวัยวะไปแล้วก็จะมีบุคคลใกล้ชิดมาต่อว่าในภายหลังว่าตัดสินใจบริจาคอวัยวะไปโดยพลการ นี้เพราะได้มีการปรึกษากับบุคคลใกล้ชิด ถือเป็น การตัดสินใจโดยได้รับความเห็นชอบร่วมกันจากบุคคลภายในครอบครัว ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“...มันจะมันใจมาก คือหนึ่งเราไม่ต้องโดนพวกฟ้อง พวกอะไรมันทาเราทีหลัง เพราะเราทำอะไรเราก็ทำแบบพร้อมใจกันทำไปเลย มันก็ไม่มีใครติฉินนินทาเราได้”

คุณธรรมเนียม (วงเวียนใหญ่) สัมภาษณ์ 6 กุมภาพันธ์ 2542

“...ใจก็อยากให้เขา...พวกญาติ ๆ ช่วยให้เรามั่นใจขึ้น ก็เลยบริจาค ก็ตอบตกลงเขาไป...”

คุณยง (ถนนจันทน์) สัมภาษณ์ 13 กุมภาพันธ์ 2542

“...เราก็สบายใจ คิดว่าแม่แฟนยังคิดเหมือนเรา ก็เลยสบายใจขึ้น”

คุณประทุม (บางปะแก้ว) สัมภาษณ์ 22 มกราคม 2542

“...ก็ดีใจที่แม่ไม่แย้งเรา จันเราทำถูกแล้ว...”

คุณนัฐชนันท์ (พหลโยธิน) สัมภาษณ์ 3 กุมภาพันธ์ 2542

(2) วิธีการพูด

เมื่อญาติผู้เสียชีวิตมาปรึกษา หรือแจ้งให้บุคคลใกล้ชิดทราบเรื่องการบริหารศพ บุคคลใกล้ชิดที่เห็นด้วยกับการบริหารศพก็จะมักพูดส่งเสริมสนับสนุนให้ญาติผู้เสียชีวิตตัดสินใจ บริหารศพ โดยใช้วิธีการพูดที่แตกต่างกันออกไป ผลจากการวิจัยพบว่า บุคคลใกล้ชิดส่วนใหญ่มักใช้วิธีการพูดสนับสนุนความคิดของญาติผู้เสียชีวิตที่ยินดีจะบริหารศพ นอกจากนี้ยังมีการใช้วิธีการพูดอธิบาย และมีบุคคลใกล้ชิดของญาติผู้เสียชีวิตบางรายใช้วิธีการปล่อยให้ญาติผู้เสียชีวิตไปคิดพิจารณาเอง

• สนับสนุนความคิด

ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 10 คน กล่าวว่า บุคคลใกล้ชิดที่เห็นด้วยกับการบริหารศพ ใช้วิธีการพูดสนับสนุนความคิดที่จะบริหารศพ โดยพูดส่งเสริมสนับสนุนว่า ความคิดที่จะบริหารศพเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสมแล้ว การบริหารศพเป็นสิ่งที่เหมาะสมอย่างยิ่ง เมื่อญาติผู้เสียชีวิตได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้บริจาคจากบุคคลใกล้ชิด จึงส่งผลให้ญาติผู้เสียชีวิตตัดสินใจบริหารศพ ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

"ที่นี่พี่ชายเขาสันนิษฐานว่าเห็นสมควรต้องให้เขาไป..."

คุณวันเพ็ญ (คลองเตย) สัมภาษณ์ 12 มกราคม 2542

"...เขาก็มาคุย เขาพูดนะอะว่าให้บริจาค ควรจะบริจาค"

คุณฉวีวรรณ (สุขุมวิท 101/1) สัมภาษณ์ 16 มกราคม 2542

"...แล้วก็คุยกัน ลูก ๆ หลายคนก็บอกว่่าก็บริจาคไปสิแม่..."

คุณสุมาลี (ถนนจันทน์) สัมภาษณ์ 21 มกราคม 2542

• อธิบาย

นอกจากนี้เมื่อญาติผู้เสียชีวิตมาปรึกษา หรือแจ้งให้บุคคลใกล้ชิดทราบเรื่องการบริจาคอวัยวะ หากญาติผู้เสียชีวิตยังคงลังเล หรือไม่แน่ใจว่าจะตัดสินใจบริจาคอวัยวะดีหรือไม่ ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 7 คน กล่าวว่า บุคคลใกล้ชิดที่เห็นด้วยกับการบริจาคอวัยวะ ใช้วิธีการพูดอธิบายให้เกิดความเข้าใจความเข้าใจเกี่ยวกับการบริจาคอวัยวะ โดยเป็นการอธิบายให้เห็นประโยชน์ของการบริจาคอวัยวะว่าเป็นการทำบุญกุศลแก่ผู้เสียชีวิต อีกทั้งยังเป็นการช่วยต่อชีวิตผู้อื่น เมื่อญาติผู้เสียชีวิตได้รับการอธิบายจากบุคคลใกล้ชิดจนเกิดความเข้าใจเป็นอย่างดี จึงตัดสินใจบริจาคอวัยวะ ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

"น้องชายอธิบายว่า ถ้าสมองตายมันคงไม่รอด เก็บไว้ก็ไม่มีประโยชน์อะไร ถ้าเกิดเอามาเผ่าก็ไม่มีความหมาย ถ้าเราช่วยชีวิตคนไป ก็ยังได้บุญแก่คนตาย"

คุณอภิชาติ (พระราม 6) สัมภาษณ์ 3 มีนาคม 2542

• ปลอ่ยให้คิดเอง

ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 3 คน กล่าวว่า แม้ว่าบุคคลใกล้ชิดเห็นด้วยกับการบริจาคอวัยวะ แต่ก็ไม่ได้พูดชี้ชัดว่าให้บริจาคอวัยวะ โดยใช้วิธีการพูดแบบปลอ่ยให้ไปคิดพิจารณาเอาเองว่าจะบริจาคอวัยวะดีหรือไม่ หากตัดสินใจบริจาคอวัยวะก็จะไม่คัดค้าน วิธีการพูดดังกล่าวเป็นการเปิดโอกาสให้ญาติผู้เสียชีวิตได้คิดพิจารณาและตัดสินใจด้วยตนเอง ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“...แล้วเพื่อนก็มาเล่าให้ฟัง...เขาก็ไม่ได้พูดอะไรมาก เขาบอกว่าแล้วแต่ ก็ลองคิดดู...”

คุณจันทิมา (ลาดพร้าว) สัมภาษณ์ 18 มกราคม 2542

(3) เนื้อหาที่พูด

ในการพูดของคุณคนใกล้ชิดเพื่อสนับสนุนให้ญาติผู้เสียชีวิตตัดสินใจบริจาคอวัยวะ จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า บุคคลใกล้ชิดมักนำเสนอเนื้อหาของการพูดว่าการบริจาคอวัยวะเป็นการทำบุญกุศล และยังเป็นการต่อชีวิตผู้อื่น บุคคลใกล้ชิดของญาติผู้เสียชีวิตยกเหตุผลดังกล่าว ก็เพื่อแสดงความเห็นชอบและสนับสนุนให้ญาติผู้เสียชีวิตตัดสินใจบริจาคอวัยวะ ทั้งนี้ยังพบว่า ประเด็นเนื้อหาที่บุคคลใกล้ชิดของญาติผู้เสียชีวิตมักพูดเน้นมากที่สุดคือ การบริจาคอวัยวะเป็นการทำบุญกุศล และเป็นการต่อชีวิตผู้อื่น

ทั้งนี้เนื้อหาที่บุคคลใกล้ชิดใช้พูดสนับสนุนการตัดสินใจบริจาคอวัยวะ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประเด็นเรื่องการทำบุญกุศล แท้จริงแล้วเกิดจากความเชื่อเรื่องบุญกุศลของบุคคลใกล้ชิดนั่นเอง

• เป็นการทำบุญกุศล

ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 10 คน กล่าวว่า ประเด็นเนื้อหาที่บุคคลใกล้ชิดนำมาใช้พูดสนับสนุนให้ตัดสินใจบริจาคอวัยวะ คือประเด็นทางด้านบุญกุศล โดยบุคคลใกล้ชิดยกเหตุผลว่าการบริจาคอวัยวะเป็นสิ่งที่ดี เพราะเป็นการทำบุญกุศลให้แก่ผู้เสียชีวิตเป็นครั้งสุดท้าย อีกทั้งยังเป็นการทำบุญกุศลที่ก่อให้เกิดผลบุญกุศลสูง ด้วยเหตุนี้เมื่อบุคคลใกล้ชิดพูดให้เหตุผลดังกล่าว จึงส่งผลให้ญาติผู้เสียชีวิตตัดสินใจบริจาคอวัยวะเนื่องจากต้องการทำบุญกุศลให้กับผู้เสียชีวิต ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“...พี่ชายกับแม่บอกว่าให้เขา จะเป็นการอุทิศส่วนกุศลให้คนตายด้วย...ก็เลยตกลงกันให้เขา”

คุณวันเพ็ญ (คลองเตย) สัมภาษณ์ 12 มกราคม 2542

“...เขาบอกว่าเอาดีนะ เป็นการทำบุญให้เขาครั้งสุดท้าย...”

คุณจินตนา (ดอนเมือง) สัมภาษณ์ 31 มกราคม 2542

“...ก็พอดีที่เขยเขานี้ออกว่าในเมื่อไม่ไหวแล้ว ให้ทำบุญครั้งสุดท้ายเถอะ...”

คุณอาภา (ราชพฤกษ์) สัมภาษณ์ 1 กุมภาพันธ์ 2542

“ญาติก็บอกว่าจะให้เขาไปเถอะ ให้เขาก็ได้บุญกุศลเยอะ...”

คุณยง (ถนนจันทร์) สัมภาษณ์ 13 กุมภาพันธ์ 2542

• **เป็นการต่อชีวิตผู้อื่น**

ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 9 คน กล่าวว่า ประเด็นทางด้านการต่อชีวิตผู้อื่น เป็นอีกประเด็น เนื้อหาหนึ่งที่บุคคลใกล้ชิดขมขื่นมาเพื่อใช้สนับสนุนให้ตัดสินใจบริจาคอวัยวะ โดยบุคคลใกล้ชิด กล่าวว่า เป็นการสมควรแล้วที่จะบริจาคอวัยวะ เพราะการบริจาคอวัยวะเป็นการนำอวัยวะไปปลูกถ่ายให้ผู้ป่วยที่เดือดร้อน เป็นการต่อชีวิตผู้อื่นอีกหลายชีวิตให้มีชีวิตอยู่ต่อไป เมื่อบุคคลใกล้ชิดขมขื่นเหตุผลดังกล่าว ส่งผลให้ญาติผู้เสียชีวิตตัดสินใจบริจาคอวัยวะเพราะต้องการช่วยต่อชีวิตผู้อื่น ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“...ที่นี้พี่ชายเขาบอกว่าเห็นสมควรต้องให้เขาไป...ถ้าเกิดเราบริจาค ยังต่อชีวิตคนได้อีกตั้งหลายคน ก็เลยบริจาคให้เขา”

คุณวันเพ็ญ (คลองเตย) 12 มกราคม 2542

“...พ่อเขาก็บอกว่าถ้าสิ่งไหนเป็นสิ่งที่ช่วยชีวิตคนอื่นได้ แล้วเราก็ช่วยเขาไม่ได้แล้ว ก็เลยตัดสินใจ”

คุณจิราภรณ์ (ราษฎร์บูรณะ) สัมภาษณ์ 1 กุมภาพันธ์ 2542

“...ญาติก็บอกว่าจะให้กับคนที่เขาเดือดร้อนดีกว่า ที่เขาขาดไต ลิ้นหัวใจ หรือว่าตับที่เอาไปเป็นประโยชน์...”

คุณณัฐชนัน (พหลโยธิน) สัมภาษณ์ 3 กุมภาพันธ์ 2542

“...น้องพูดว่าบริจาคดีเหมือนกัน ช่วยคนอื่นเขา...จะช่วยคนได้เยอะ...”

คุณธรรมเนียม (วงเวียนใหญ่) สัมภาษณ์ 6 กุมภาพันธ์ 2542

(4) **บุคลิกลักษณะ**

บุคลิกลักษณะของบุคคลใกล้ชิดของญาติผู้เสียชีวิตเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต ผลจากการวิจัยพบว่า การที่ญาติผู้เสียชีวิตตัดสินใจบริจาค

อวัยวะ ส่วนหนึ่งมีผลมาจากบุคลิกลักษณะบางประการของบุคคลใกล้ชิด กล่าวคือ ญาติผู้เสียชีวิตเห็นว่าบุคคลใกล้ชิดเป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือ มีความผูกพันใกล้ชิด และมีความกระตือรือร้น

• น่าเชื่อถือ

ความน่าเชื่อถือ เป็นบุคลิกลักษณะของบุคคลใกล้ชิดที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาค อวัยวะของญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 8 คน ผลจากการวิจัยพบว่า ความน่าเชื่อถือของบุคคลใกล้ชิดของญาติผู้เสียชีวิต เกิดจากลักษณะต่าง ๆ ของบุคคลใกล้ชิด ได้แก่ บุคคลใกล้ชิดเป็นผู้ที่ผู้เสียชีวิตเคารพเชื่อฟัง บุคคลใกล้ชิดเป็นบุคลากรทางการแพทย์ บุคคลใกล้ชิดเป็นผู้ที่พูดจามีเหตุผล ตลอดจนบุคคลใกล้ชิดเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริจาคอวัยวะเป็นอย่างดี เนื่องจากมีประสบการณ์เกี่ยวกับการเสียชีวิตของผู้อื่นจำนวนมาก ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“เชื่อเขาเพราะว่าพี่ชายคนโต แฟนเขาเชื่อฟัง”

คุณวันเพ็ญ (คลองเตย) สัมภาษณ์ 12 มกราคม 2542

“...น่าเดิมนักเรียนหมอ แต่ไปไม่ได้ เลยมาเภสัช แล้วเพื่อน ๆ เขาก็หมอทั้งนั้น ความน่าเชื่อถือ...”

คุณขวัญวรรณ (สุขุมวิท 101/1) สัมภาษณ์ 16 มกราคม 2542

“...เพื่อนเขาเป็นหมอนะ...ลูกเต๋าก็รักษากับเขามาตลอด...”

คุณจันทิมา (ลาดพร้าว) สัมภาษณ์ 18 มกราคม 2542

“...คือเชื่อเขาเพราะเขาเป็นคนพูดจาดีเหตุผล ก็เลยเชื่อเขา”

คุณสุจิตรา (บางมด) สัมภาษณ์ 10 กุมภาพันธ์ 2542

“...เขาเป็นเจ้าแก๊รถ เขามีลูกน้อง 200-300 คน มีอุบัติเหตุบ่อย ฆนตายบ่อย เขามีความรู้ในเรื่องนี้ดี ก็เลยเชื่อเขา อุบัติเหตุเรื่องรถเขามีอยู่เรื่อย ประจำ คนขับเสียชีวิตมั่ง ผู้โดยสารเสียชีวิตมั่ง เขามีประสบการณ์ด้านนี้ ผมก็เลยเชื่อเขา สมควรที่จะบริจาค”

คุณอภิชาติ (พระราม 6) สัมภาษณ์ 3 มีนาคม 2542

• ผูกพันใกล้ชิด

ความผูกพันใกล้ชิดที่บุคคลใกล้ชิดมีต่อญาติผู้เสียชีวิต เป็นบุคลิกลักษณะอีกประการที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 9 คน ความผูกพันใกล้ชิดดังกล่าวเกิดจากความสนิทสนมที่มีต่อกันมานานตั้งแต่วัยเยาว์ หรือเกิดจากการพึ่งพาอาศัยกันมานาน ความผูกพันใกล้ชิดที่บุคคลใกล้ชิดมีต่อญาติผู้เสียชีวิต ส่งผลให้ญาติผู้เสียชีวิตตัดสินใจบริจาคอวัยวะ เนื่องจากยินยอมคล้อยตามบุคคลใกล้ชิด ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“...แล้วก็อยู่กับมาตั้งแต่เด็กด้วย คือเราอาศัยบ้านนั้น...ความสนิทสนมด้วย”

คุณฉวีวรรณ (สุขุมวิท 101/1) สัมภาษณ์ 16 มกราคม 2542

“...เรียนกันมาตั้งแต่ประถม โรงเรียนเดียวกันมาตั้งแต่ตอนอยู่ราชินี”

คุณจันทิมา (ลาดพร้าว) สัมภาษณ์ 18 มกราคม 2542

“...ที่ยอมให้หัวใจเป็นเพราะลูกชาย...ลูกชายคนโตนี้จะมีความสนิทสนมรองจากคนเล็ก...”

คุณสุจิตรา (บางมด) สัมภาษณ์ 10 กุมภาพันธ์ 2542

• กระตือรือร้น

นอกจากนี้ยังพบว่า ความกระตือรือร้นของบุคคลใกล้ชิด มีส่วนทำให้ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 2 คน ตัดสินใจบริจาคอวัยวะ ความกระตือรือร้นเป็นปฏิกิริยาตอบสนองทางบวกของบุคคลใกล้ชิด ต่อญาติผู้เสียชีวิตในขณะปรึกษา หรือแจ้งให้บุคคลใกล้ชิดทราบเรื่องการบริจาคอวัยวะ กล่าวคือ เมื่อญาติผู้เสียชีวิตมาปรึกษา หรือแจ้งให้บุคคลใกล้ชิดทราบเรื่องการบริจาคอวัยวะ การที่บุคคลใกล้ชิดแสดงความกระตือรือร้น โดยส่งเสริมสนับสนุนว่าการบริจาคอวัยวะ เป็นสิ่งที่ดี เป็นการทำบุญกุศลให้ผู้เสียชีวิต อีกทั้งยังเป็นการช่วยต่อชีวิตผู้อื่น ส่งผลให้ญาติผู้เสียชีวิตเกิดความมั่นใจที่จะตัดสินใจบริจาคอวัยวะ ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“...แล้วพอดิฉันมีสิ่งสูงใจตรงที่พี่นางศักดิ์เขากระตือรือร้น ดิฉันเลยหน่อย ดิฉัน...ดิฉันหน่อยดิเลย เนี่ยลูกจะได้บุญ เนี่ยลูกจะได้บุญ แล้วคนอื่นจะได้รับอวัยวะ...”

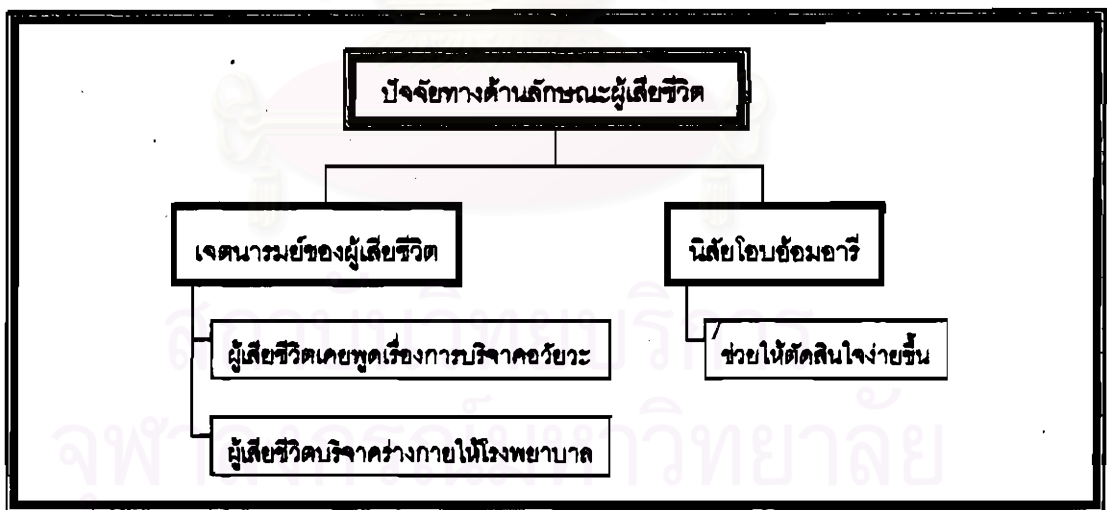
คุณสิริพรรณ (บางนา) สัมภาษณ์ 17 กุมภาพันธ์ 2542

◆ ปัจจัยทางด้านลักษณะผู้เสียชีวิต

จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า ตัวผู้เสียชีวิตเอง เป็นปัจจัยเสริมภายนอกอีกประการหนึ่งที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 12 คน ลักษณะผู้เสียชีวิต 2 ประการที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต ได้แก่ เจตนาารมย์ของผู้เสียชีวิตที่อยากบริจาคตั้งแต่เมื่อยังมีชีวิตอยู่ หรือเคยบริจาคร่างกายให้โรงพยาบาล และนิสัยโอบอ้อมอารีของผู้เสียชีวิต คือขอความช่วยเหลือผู้อื่น

ลักษณะผู้เสียชีวิตทั้ง 2 ประการนี้ มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะ กล่าวคือ เจตนาารมย์ของผู้เสียชีวิตที่ต้องการบริจาคอวัยวะ หรือเคยบริจาคร่างกายให้โรงพยาบาลตั้งแต่เมื่อยังมีชีวิตอยู่ ส่งผลให้ญาติผู้เสียชีวิตต้องตัดสินใจบริจาคอวัยวะเพื่อเป็นการทำตามเจตนาารมย์ของผู้เสียชีวิต

ในส่วนของลักษณะนิสัยของผู้เสียชีวิต พบว่า ผู้เสียชีวิตส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีจิตใจดี มีนิสัยโอบอ้อมอารี คือขอความช่วยเหลือผู้อื่น ซึ่งมีส่วนช่วยให้ญาติผู้เสียชีวิตตัดสินใจบริจาคอวัยวะได้ง่ายขึ้น เพราะเมื่อนึกถึงลักษณะนิสัยของผู้เสียชีวิตแล้ว ทำให้คิดว่าหากผู้เสียชีวิตรู้เรื่องการบริจาคอวัยวะ ก็คงจะยินดีบริจาคอวัยวะเช่นกัน ทั้งนี้ลักษณะของผู้เสียชีวิต 2 ประการที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะ แสดงไว้ในแผนภูมิที่ 10

แผนภูมิที่ 10 : ปัจจัยเสริมภายนอก ทางด้านลักษณะผู้เสียชีวิตที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต

ลักษณะผู้เสียชีวิต 2 ประการ ได้แก่ เจตนาารมย์ และนิสัยโอบอ้อมอารีของผู้เสียชีวิต ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะ สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

(1) เจตนารมณ์ของผู้เสียชีวิต

เจตนารมณ์ของผู้เสียชีวิต คือความต้องการของผู้เสียชีวิตที่จะบริจาคอวัยวะภายหลังจากเสียชีวิต เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลให้ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 12 คน ตัดสินใจบริจาคอวัยวะเพื่อทำตามความต้องการดังกล่าวของผู้เสียชีวิต เจตนารมณ์ของผู้เสียชีวิตแบ่งออกเป็น 2 ประการคือ เคยพูดเรื่องการบริจาคอวัยวะ และเคยบริจาคอวัยวะให้โรงพยาบาล

• ผู้เสียชีวิตเคยพูดเรื่องการบริจาคอวัยวะ

ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 10 คน กล่าวว่า ผู้เสียชีวิตเคยพูดถึงการบริจาคอวัยวะไว้ตั้งแต่ยังมีชีวิตอยู่ โดยพูดว่า ตนเองอยากจะบริจาคอวัยวะภายหลังจากเสียชีวิตแล้ว ทั้งนี้เพราะผู้เสียชีวิตเห็นว่ากาบริจาคอวัยวะสามารถนำอวัยวะส่วนต่าง ๆ ไปช่วยเหลือผู้อื่นได้หลายคน อีกทั้งยังได้บุญกุศลสูงอีกด้วย ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“สมัยก่อนแฟนเขายังไม่เป็นอะไร เขาเคยพูด เขาเคยพูดให้ฟังว่าถ้าเขาเป็นอะไรเนี่ย เขาจะบริจาคอวัยวะ...”

คุณวันเพ็ญ (คลองเตย) สัมภาษณ์ 12 มกราคม 2542

“...แฟนพูด...เรื่องหัวใจ ไต อะไรเนี่ยก็เคยคุยกันอยู่ คุยว่าถ้าเกิดตายไปเนี่ย บริจาคพวกไต หัวใจ อะไรอย่างนี้ดีไหม...ก็แฟนเขาก็พูดอยู่”

คุณประทุม (บางปะแก้ว) สัมภาษณ์ 22 มกราคม 2542

“...ก็มาฟังลูกชายตอนที่เขายังมีชีวิต เขาก็บอกเขาอยากจะบริจาคอวัยวะ...”

คุณตุมาลี (ราชบุรีบูรณะ) สัมภาษณ์ 21 มกราคม 2542

“...คนที่เสียนี้ เคยเปรย ๆ กับพี่อยู่หลายครั้งเหมือนกัน...เขาเคยพูดเปรย ๆ ว่าช่วยคนได้เยอะ อวัยวะนี้ใครบริจาคได้ดี ได้กุศลมาก มันก็เลยไปนึกถึงคำที่เขาเปรย ๆ นั้นแหละ...”

คุณธรรมนิยม (วงเวียนใหญ่) สัมภาษณ์ 6 กุมภาพันธ์ 2542

• ผู้เสียชีวิตบริจาคร่างกายให้โรงพยาบาล

การที่ผู้เสียชีวิตเคยบริจาคร่างกายให้โรงพยาบาลเพื่อให้นิสิตนักศึกษาแพทย์ใช้ศึกษา มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะ แม้ว่าเป็นการบริจาคคนละประเภทกัน แต่ก็แสดงให้เห็นถึง

เจตนาธรรมของผู้เสียชีวิตที่ต้องการให้นำร่างกายของตนเองไปใช้ให้เป็นประโยชน์ภายหลังจากเสียชีวิตไปแล้ว ด้วยเหตุนี้จึงส่งผลญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 2 คน ตัดสินใจบริจาคอวัยวะ โดยยกเลิกการบริจาคร่างกายให้โรงพยาบาล แล้วเปลี่ยนไปเป็นการบริจาคอวัยวะเพื่อนำไปใช้ช่วยเหลือผู้อื่น แม้ว่าจะไม่ได้นำร่างกายไปให้นิสิตนักศึกษาแพทย์ใช้ศึกษา แต่ก็ถือว่าทำตามเจตนาธรรมของผู้เสียชีวิตที่ต้องการให้นำร่างกายไปใช้ให้เป็นประโยชน์ภายหลังจากเสียชีวิตเช่นกัน ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“ข้าทำเพื่อให้สมเจตนาธรรมเขาด้วย ให้สมเจตนาธรรมที่เขาเซ็นบริจาคร่างกายไว้ แต่ข้าเปลี่ยนที่ว่าจะบริจาคร่างให้เขาไปผ่าเรียน คือเอาไปช่วยคนเป็นชะ นี่คือเหตุผลอีกอย่างหนึ่ง”

คุณวรรณ (บางแค) สัมภาษณ์ 16 มกราคม 2542

(2) นิสัยโอบอ้อมอารี

นิสัยโอบอ้อมอารีของผู้เสียชีวิต คือการขอช่วยเหลือผู้อื่น เป็นสิ่งที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 7 คน เมื่อญาติผู้เสียชีวิตนึกถึงลักษณะนิสัยของผู้เสียชีวิตที่ขอช่วยเหลือผู้อื่น จึงตัดสินใจบริจาคอวัยวะ เนื่องจากเห็นว่าในเมื่อผู้เสียชีวิตเป็นผู้ที่ขอช่วยเหลือผู้อื่น ก็คงเห็นด้วยกับการตัดสินใจบริจาคอวัยวะ ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“...เขาขอช่วยคนอื่นเขาด้วย...ตอนนั้นก็นึก นึกว่ามันเป็นอย่างนี้แล้ว ก็ต้องช่วยเขาได้สิวะ...”

คุณเสรี (ลุมพินี) สัมภาษณ์ 4 กุมภาพันธ์ 2542

“...เขาเป็นคนขอช่วยเหลือคน...ใช่ ผมคิดตอนนั้น เพราะผมรู้จักใจนิสัยเขา...เขาคงคิดเหมือนผม”

คุณเกษม (โรงงานยาสูบ) สัมภาษณ์ 5 กุมภาพันธ์ 2542

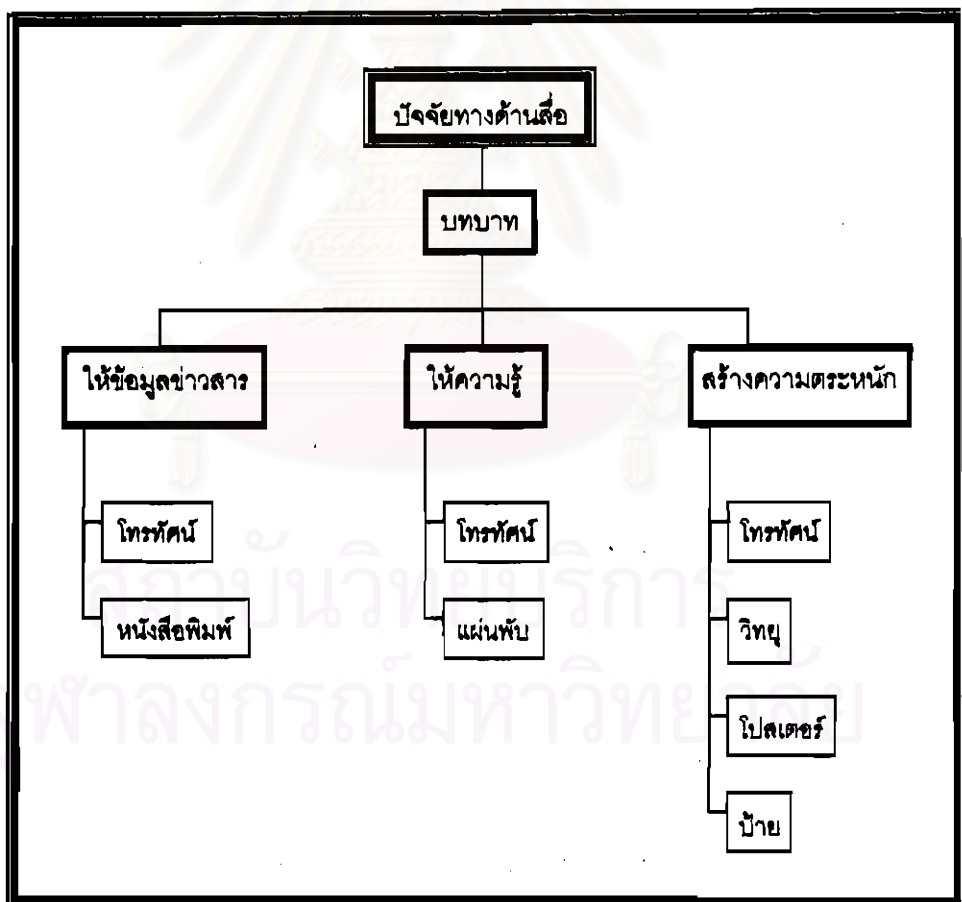
◆ ปัจจัยทางด้านสื่อ

จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า สื่อต่าง ๆ นอกเหนือจากสื่อบุคคล เป็นปัจจัยเสริมภายนอกที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะน้อยมาก พบว่า ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 21 คน เคยเปิดรับสื่อต่าง ๆ แต่เปิดรับน้อย และไม่ได้ให้ความสนใจ จึงไม่สามารถจดจำเนื้อหาสาระที่ได้รับ เนื่องจากเห็นว่าเป็นเรื่องไกลตัวในขณะนั้น

อย่างไรก็ตามพบว่า สื่อต่าง ๆ เหล่านี้ มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิตอยู่บ้าง แม้ไม่มากนักก็ตาม กล่าวคือ สื่อต่าง ๆ มีบทบาทสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ บทบาทในการให้ข้อมูลข่าวสาร บทบาทในการให้ความรู้ และบทบาทในการสร้างความตระหนัก บทบาททั้ง 3 ประการนี้ มีส่วนผลักดันให้ญาติผู้เสียชีวิตตัดสินใจบริจาคอวัยวะ

ทั้งนี้สื่อต่าง ๆ ที่ผลิตออกมาส่วนใหญ่ มุ่งหวังในการชักจูงประชาชนทั่วไปให้บริจาคอวัยวะ แต่จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า สื่อต่าง ๆ เหล่านี้ ไม่ค่อยมีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต เนื่องจากญาติผู้เสียชีวิตเปิดรับสื่อต่าง ๆ เหล่านี้น้อย อีกทั้งยังไม่ได้ให้ความสนใจ ทั้งนี้เป็นเพราะสิ่งที่มีความสำคัญในการชักจูงใจให้ญาติผู้เสียชีวิตตัดสินใจบริจาคอวัยวะมากที่สุดคือบุคลากรทางการแพทย์ รองลงไปคือบุคคลใกล้ชิดของผู้เสียชีวิต

บทบาททั้ง 3 ประการของสื่อต่าง ๆ ที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต แสดงไว้ในแผนภูมิที่ 11

แผนภูมิที่ 11 : ปัจจัยเสริมภายนอก ทางด้านสื่อที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต

บทบาททั้ง 3 ประการของสื่อต่าง ๆ ที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต ได้แก่ บทบาทในการให้ข้อมูลข่าวสาร บทบาทในการให้ความรู้ และบทบาทในการสร้างความตระหนัก สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

(1) บทบาทในการให้ข้อมูลข่าวสาร

สื่อต่าง ๆ มีบทบาทในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการบริจาคอวัยวะแก่ญาติผู้เสียชีวิต ข้อมูลข่าวสารที่เผยแพร่ผ่านสื่อต่าง ๆ มีส่วนทำให้ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 6 คน ได้รู้จักการบริจาคอวัยวะ และทำให้ทราบว่ากรมการบริจาคอวัยวะเป็นสิ่งที่ดี ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“...สื่อนี้ก็เป็นตัวช่วยประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทั่วไปรู้ว่าตอนนี้การบริจาคอวัยวะเป็นสิ่งที่ดี...”

คุณประเสริฐพร (บางปู) สัมภาษณ์ 17 มกราคม 2542

สื่อที่มีบทบาทในการให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการบริจาคอวัยวะแก่ญาติผู้เสียชีวิต พบว่า มักเป็นสื่อมวลชน ได้แก่ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ ทั้งนี้ข้อมูลข่าวสารที่นำเสนอผ่านโทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ มักเป็นข่าวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกรมการบริจาคอวัยวะ โดยมีรายละเอียดดังนี้

• โทรทัศน์

ญาติผู้เสียชีวิตที่ตัดสินใจบริจาคอวัยวะจำนวน 5 คน เคยรับชมข่าวโทรทัศน์ ซึ่งนำเสนอข่าวว่ามีการบริจาคอวัยวะเพื่อนำไปปลูกถ่ายให้ผู้ป่วย ทำให้ผู้ป่วยสามารถมีชีวิตอยู่รอดต่อไปได้ นอกจากนี้โทรทัศน์ยังนำเสนอข่าวกรณีที่ดารานักแสดงบางคนได้บริจาคอวัยวะเพื่อช่วยชีวิตน้องของตนเอง การรับชมข่าวทางโทรทัศน์ดังกล่าว มีส่วนทำให้ญาติผู้เสียชีวิตตัดสินใจบริจาค ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“...เกี่ยวกับบริจาคอวัยวะก็เคยดูเหมือนกันจากทีวี เกี่ยวกับข่าวว่ามีคนไปปลูกถ่ายได้... ที่เขาไปช่วยแล้วแบบเขายังมีชีวิตรอดอยู่ มีชีวิตอยู่ต่อไปได้...”

คุณจินตนา (ดอนเมือง) สัมภาษณ์ 31 มกราคม 2542

“...อย่างได้ข่าวพวกนักร้องบริจาคไต หรือว่าพวกดาราที่บริจาคไตให้กับน้องบ้าง...เห็นจากทีวี”

คุณสมเกียรติ (ลำลูกกา) สัมภาษณ์ 20 มกราคม 2542

• หนังสือพิมพ์

นอกจากนี้ยังพบว่า ก่อนการตัดสินใจบริจาคอวัยวะ ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 3 คน เคยอ่านหนังสือพิมพ์ โดยอ่านเจอข่าวเกี่ยวกับการซื้อขายอวัยวะนักโทษประหารชีวิตที่ประเทศจีน เพื่อนำไปใช้ปลูกถ่ายให้ผู้ป่วยที่ต้องการอวัยวะ ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“...เขาก็มีข่าวเกี่ยวกับเรื่องขายอวัยวะด้วยนะ...อ่านหนังสือพิมพ์ อย่างเมืองนอก ที่ว่าเมืองจีนนะ พี่ก็อ่านหนังสือพิมพ์...”

คุณจินตนา (ดอนเมือง) สัมภาษณ์ 31 มกราคม 2542

(2) บทบาทในการให้ความรู้

บทบาทอีกประการคือต่าง ๆ คือบทบาทในการให้ความรู้เกี่ยวกับการบริจาคอวัยวะแก่ญาติผู้เสียชีวิต ความรู้เกี่ยวกับการบริจาคอวัยวะที่เผยแพร่ผ่านสื่อต่าง ๆ มีส่วนทำให้ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 7 คน เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริจาคอวัยวะ อันนำไปสู่การตัดสินใจบริจาคอวัยวะ ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“เป็นเพราะสื่อด้วยที่ทำให้เรารู้...”

คุณณัฐชนน (พหลโยธิน) สัมภาษณ์ 3 กุมภาพันธ์ 2542

“...เราเห็น ก็ช่วยให้เราเข้าใจขึ้นว่าการบริจาคอวัยวะอย่างเนี้ยดี”

คุณสุพมาลย์ (ถนนจันทร์) สัมภาษณ์ 21 มกราคม 2542

ผลจากการวิจัยพบว่า สื่อที่มีบทบาทในการให้ความรู้เกี่ยวกับการบริจาคอวัยวะแก่ญาติผู้เสียชีวิต ประกอบไปด้วย โทรทัศน์ และแผ่นพับ ซึ่งนำเสนอเนื้อหาที่เป็นการให้ความรู้และรายละเอียดเกี่ยวกับการบริจาคอวัยวะ โดยมีรายละเอียดดังนี้

• โทรทัศน์

ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 6 คน เคยรับชมรายการเกี่ยวกับสุขภาพทางโทรทัศน์ โดยรายการดังกล่าวเป็นการพูดคุยสนทนากันระหว่างแพทย์ เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ ซึ่งรายการตอนที่ญาติผู้เสียชีวิตรับชมนั้น ได้ให้ความรู้และรายละเอียดเกี่ยวกับการบริจาคอวัยวะ การรับชมรายการดังกล่าว ส่งผลให้ญาติผู้เสียชีวิตเกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการบริจาคอวัยวะ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“เข้าใจดี เพราะเคยเห็นในโทรทัศน์ รายการที่หมอบอกให้ความรู้”

คุณเสนีย์ (สุภูมิวิท 101/1) สัมภาษณ์ 16 มกราคม 2542

“...ทราบจากสื่อโทรทัศน์...มันเป็นพวกรายการของแพทย์ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องการบริจาคอวัยวะต่าง ๆ ก็จะมีเหมือนกับลักษณะเป็นการสัมภาษณ์อะไรกัน”

คุณประเสริฐพร (บางปู) สัมภาษณ์ 17 มกราคม 2542

• แผ่นพับ

นอกจากนี้ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 2 คน เคยอ่านแผ่นพับที่จัดพิมพ์โดยศูนย์รับบริจาคอวัยวะ สภากาชาดไทย (แผ่นพับดังกล่าวศูนย์รับบริจาคอวัยวะ สภากาชาดไทย ได้รับความสนับสนุนงบประมาณในการจัดพิมพ์จากบริษัทเอกชน) โดยเนื้อหาที่เป็นการให้ความรู้และรายละเอียดเกี่ยวกับการบริจาคอวัยวะอย่างครบถ้วน อีกทั้งในหน้าสุดท้ายของแผ่นพับยังเป็นแบบฟอร์มแสดงความจำนงบริจาคอวัยวะอีกด้วย ดังนั้นการอ่านแผ่นพับดังกล่าว มีส่วนทำให้ญาติผู้เสียชีวิตเกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริจาคอวัยวะ และนำไปสู่การตัดสินใจบริจาคอวัยวะ ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“เราจะมีแบบฟอร์มไว้ที่บริษัทประกัน ในนั้นมันมีรายละเอียดเกี่ยวกับการบริจาคอวัยวะแล้วเราก็ไปนั่งอ่าน...”

คุณณัฐชนัญ (พนลโยธิน) สัมภาษณ์ 3 กุมภาพันธ์ 2542

(3) บทบาทในการสร้างความตระหนัก

การวิจัยครั้งนี้พบว่า สื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่มากมายนั้น มีบทบาทในการสร้างความตระหนักแก่ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 12 คน โดยญาติผู้เสียชีวิตเห็นว่าสื่อต่าง ๆ มีบทบาทในการกระตุ้นและจุดประกายให้อยากปรึกษาอัยวะ ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“...มีส่วนกระตุ้น...ถ้าไม่มีสื่ออันนั้น ก็ไม่รู้จะไปพูดออกมาได้อย่างไรว่ามีคำว่ายากปรึกษา สื่อมันก็เลยทำให้เกิดความอยาก...พอมีสื่อ มันทำให้จุดประกายความอยากปรึกษา...นี่คือที่ได้จากสื่อตรงนี้”

คุณเสนีย์ (สุภูมิวิท 101/1) สัมภาษณ์ 16 มกราคม 2542

ผลจากการวิจัยพบว่า มีสื่อมากมายหลายชนิดที่มีบทบาทในการสร้างความตระหนัก สื่อเหล่านี้ ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ โปสเตอร์ และป้าย โดยสื่อต่าง ๆ เหล่านี้ มักนำเสนอหาที่เป็นการโฆษณา หรือเป็นการเชิญชวนให้ปรึกษาอัยวะ โดยมีรายละเอียดดังนี้

• โทรทัศน์

ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 7 คน เคยเห็นโฆษณา หรือประกาศเชิญชวนให้ปรึกษาอัยวะทางโทรทัศน์ การที่ญาติผู้เสียชีวิตได้เห็นโฆษณา หรือประกาศเชิญชวนให้ไปปรึกษาอัยวะผ่านหูผ่านตาบ่อย ๆ ก็มีส่วนทำให้ญาติผู้เสียชีวิตตัดสินใจปรึกษาอัยวะ ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“ที่ดูแต่ช่อง 11 เมื่อก่อนมีมวยวันศุกร์...ช่อง 11 เขาชอบโฆษณา ปรึกษาลืออ อัยวะต่อด้านเฮดส์ แล้วพวกสบูบหรืออย่างเนี่ย...”

คุณธรรมนิยม (วงเวียนใหญ่) สัมภาษณ์ 6 กุมภาพันธ์ 2542

• วิทยุ

ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 2 คน เคยได้ยินประกาศเชิญชวนให้ปรึกษาอัยวะทางวิทยุ กล่าวคือ ญาติผู้เสียชีวิตได้ยินประกาศเชิญชวนของ จส. 100 ให้ร่วมกันทำบุญเพื่อซื้อสิ้นหัวใจ เพื่อนำไปใช้ผ่าตัดเปลี่ยนให้คนป่วย การที่ญาติผู้เสียชีวิตเคยได้ยินประกาศเชิญชวนให้ปรึกษาอัยวะมาก่อน ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ญาติผู้เสียชีวิตตัดสินใจปรึกษาอัยวะ ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

"...ก็เคยฟังจาก จส.100 เกี่ยวกับการบริจาคอวัยวะเหมือนกัน"

คุณจินตนา (ดอนเมือง) สัมภาษณ์ 31 มกราคม 2542

• โปสเตอร์

ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 4 คน เคยเห็นโปสเตอร์เชิญชวนให้บริจาคอวัยวะ กล่าวคือ ญาติผู้เสียชีวิตที่ใช้บริการของโรงพยาบาลของรัฐบาล มักเคยเห็นโปสเตอร์เชิญชวนให้บริจาคอวัยวะซึ่งติดอยู่ทั่วไปภายในโรงพยาบาล นอกจากนี้ญาติผู้เสียชีวิตบางรายสามารถจดจำรายละเอียดของโปสเตอร์ได้ว่าใครเป็นผู้แสดงแบบ เมื่อญาติผู้เสียชีวิตได้เห็นโปสเตอร์เหล่านี้ ส่งผลให้เกิดความรู้สึกว่าการบริจาคอวัยวะเป็นสิ่งที่ดี เป็นการทำบุญกุศล อีกทั้งยังเป็นการช่วยเหลือผู้อื่น ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจบริจาคของญาติผู้เสียชีวิต ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

"...ก็เคยเห็นโปสเตอร์พวกบริจาคดวงตา บริจาคโลหิต บริจาคอวัยวะ เขาจะมีมาติดตามบอร์ด ตามอะไร..."

คุณประเสริฐพร (บางปู) สัมภาษณ์ 17 มกราคม 2542

"...ไปโรงพยาบาลก็จะเจอแบบเป็นภาพ (โปสเตอร์) ที่บริจาค ยังมีครุฑอยู่ เขาก็ยังไปอ่าน..."

คุณสมส่วน (จรัล 35) สัมภาษณ์ 22 มกราคม 2542

"เคยเห็นโปสเตอร์ ก็ยังนึกว่าเนี่ยดินะ บริจาคเนี่ยได้บุญ แล้วเอาไปให้เขาใช้ เขาก็ได้รับแสงสว่าง"

คุณสุมาลี (ถนนจันทร์) สัมภาษณ์ 21 มกราคม 2542

• ป้าย

ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 3 คน เคยเห็นป้ายเชิญชวนให้บริจาคอวัยวะ ป้ายเชิญชวนดังกล่าวติดอยู่ตามส่วนต่าง ๆ ของโรงพยาบาล โดยแบ่งออกเป็นป้ายที่ติดอยู่ภายนอก และภายในอาคาร กล่าวคือ ป้ายเชิญชวนที่ติดภายนอกอาคาร เป็นป้ายผ้าหรือป้ายไม้ที่ติดอยู่บริเวณหน้าโรงพยาบาล ดังนั้นขณะที่ญาติผู้เสียชีวิตนั่งรถหรือเดินผ่านหน้าโรงพยาบาลจึงเห็นป้ายเชิญชวนให้บริจาคอวัยวะดังกล่าว

ส่วนป้ายเชิญชวนที่ติดภายในอาคาร เป็นป้ายนิเทศที่โรงพยาบาลจัดทำขึ้น โดยมีการนำรูปผู้ที่ได้รับบริจาคอวัยวะเข้ามาติด ดังนั้นขณะที่ญาติผู้เสียชีวิตเข้าไปในโรงพยาบาลจึงเห็นป้ายเชิญชวนให้บริจาคอวัยวะดังกล่าว เมื่อญาติผู้เสียชีวิตได้เห็นป้ายเชิญชวนดังกล่าว ก็เป็นส่วนหนึ่งที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“...บางทีนั่งรถไปไหน นั่งรถผ่านโรงพยาบาลจุฬา ป้ายก็จะบอกให้บริจาคโลหิต บริจาคอวัยวะพวกนี้”

คุณวันเพ็ญ (คลองเตย) สัมภาษณ์ 12 มกราคม 2542

“เคยเห็นเขาโฆษณาตามป้ายหน้าไอซียู เป็นรูปคนที่เคยบริจาคไปแล้ว...”

คุณสิริพรรณ (บางนา) สัมภาษณ์ 17 กุมภาพันธ์ 2542

แม้ว่าสื่อต่าง ๆ เป็นปัจจัยเสริมภายนอกที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต โดยมีบทบาท 3 ประการ ได้แก่ บทบาทในการให้ข้อมูลข่าวสาร บทบาทในการให้ความรู้ และบทบาทในการสร้างความตระหนัก ดังได้กล่าวไปแล้วข้างต้น

แต่ก็เป็นปัจจัยมีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิตน้อยมาก เมื่อเทียบกับปัจจัยอื่น ๆ ทั้งนี้เนื่องจากมีญาติผู้เสียชีวิตเปิดรับเรื่องราวเกี่ยวกับการบริจาคอวัยวะจากสื่อต่าง ๆ น้อย และไม่ได้ให้ความสนใจกับเนื้อหาสารที่ได้รับ จึงไม่สามารถจดจำรายละเอียดของเนื้อหาสารได้ ทั้งนี้เพราะในขณะนั้น ญาติผู้เสียชีวิตส่วนใหญ่ เห็นว่าการบริจาคอวัยวะเป็นเรื่องไกลตัว และไม่เกี่ยวข้องกับตนเอง

ด้วยเหตุนี้สื่อต่าง ๆ ที่ญาติผู้เสียชีวิตเคยเปิดรับ จึงเพียงแต่ช่วยให้ญาติผู้เสียชีวิตรับรู้และนึกถึงเรื่องราวเกี่ยวกับการบริจาคอวัยวะในขณะตัดสินใจบริจาคอวัยวะ แต่ไม่สามารถจดจำและนึกถึงรายละเอียดของเนื้อหาสารที่เคยเปิดรับจากสื่อต่าง ๆ ได้

สรุปผลจากการวิจัยได้ว่า ปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต ประกอบไปด้วย ปัจจัยหลัก ได้แก่ บุคลากรทางการแพทย์ และปัจจัยเสริม ได้แก่ บุคคลใกล้ชิด ลักษณะผู้เสียชีวิต และสื่อ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

◆ ปัจจัยหลักภายนอก ได้แก่

-บุคลากรทางการแพทย์ ประกอบไปด้วย บทบาท วิธีการพูด เนื้อหาที่พูด และบุคลิก
ลักษณะ

◆ ปัจจัยเสริมภายนอก ได้แก่

-บุคคลใกล้ชิด ประกอบไปด้วย บทบาท วิธีการพูด เนื้อหาที่พูด และบุคลิกลักษณะ
-ลักษณะผู้เสียชีวิต ประกอบไปด้วย เจตนาารมณ์ของผู้เสียชีวิต และนิสัยโอบอ้อมอารี
-สื่อ ประกอบไปด้วย บทบาทในการให้ข้อมูลข่าวสาร บทบาทในการให้ความรู้ และบท
บาทในการสร้างความตระหนัก

ผลจากการวิจัยเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต
สามารถสรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต ประกอบด้วย
ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกตัวญาติผู้เสียชีวิต

โดยปัจจัยภายในตัวญาติผู้เสียชีวิต ประกอบไปด้วย ปัจจัยหลัก ได้แก่ ความเชื่อ และ
ปัจจัยเสริม 5 ประการ ได้แก่ การรับรู้เรื่องชีวิต ความรู้ ความตั้งใจ สถานภาพทางเศรษฐกิจ และ
บุคลิกภาพ

ส่วนปัจจัยภายนอกตัวญาติผู้เสียชีวิต ประกอบไปด้วย ปัจจัยหลัก ได้แก่ บุคลากรทาง
การแพทย์ และปัจจัยเสริม 3 ประการ ได้แก่ บุคคลใกล้ชิด ลักษณะผู้เสียชีวิต และสื่อ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. ขั้นตอนการตัดสินใจปรึกษาอัยวะของญาติผู้เสียชีวิต

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเน้นการศึกษาปรากฏการณ์ให้เห็นภาพรวม (Holistic) ดังนั้นการศึกษาการตัดสินใจปรึกษาอัยวะของญาติผู้เสียชีวิต จึงจำเป็นต้องศึกษาในหลายแง่มุม เพื่อให้เห็นภาพรวมอันนำไปสู่ความเข้าใจอย่างลุ่มลึก ด้วยเหตุนี้การศึกษาคัดสินใจปรึกษาอัยวะของญาติผู้เสียชีวิต นอกจากศึกษาว่ามีปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งผลให้เกิดการตัดสินใจปรึกษาอัยวะ และปัจจัยเหล่านี้ส่งผลอย่างไรก็การตัดสินใจปรึกษาอัยวะแล้ว ยังจำเป็นต้องศึกษาขั้นตอนการตัดสินใจปรึกษาอัยวะของญาติผู้เสียชีวิตว่ามีลำดับขั้นตอนอะไรบ้างเกิดขึ้นบ้าง จนเกิดการตัดสินใจปรึกษาอัยวะ

การตัดสินใจปรึกษาอัยวะของญาติผู้เสียชีวิต มีลักษณะเป็นกระบวนการ คือจะเกิดขึ้นเป็นไปตามลำดับขั้นตอนต่าง ๆ ตั้งแต่เริ่มต้น ไปจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ โดยเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการได้รับและประเมินข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับทางเลือก และเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด

ผลจากการวิจัยพบว่า ขั้นตอนของการตัดสินใจปรึกษาอัยวะของญาติผู้เสียชีวิต แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะก่อนการตัดสินใจ ระยะการตัดสินใจ และระยะหลังการตัดสินใจ ทั้งนี้พบว่า ระยะการตัดสินใจ เป็นระยะของขั้นตอนการตัดสินใจที่มีความสำคัญมากที่สุด ถือเป็นหัวใจของการตัดสินใจปรึกษาอัยวะ เนื่องจากการตัดสินใจยินยอมปรึกษาอัยวะเกิดขึ้นภายในระยะการตัดสินใจนี้ อีกทั้งยังเป็นระยะที่ใช้เวลานานที่สุด เพราะเป็นระยะที่มีขั้นตอนต่าง ๆ เกิดขึ้นมากที่สุด

โดยในระยะก่อนการตัดสินใจ ประกอบด้วยขั้นตอนการรับรู้สภาพอาการของผู้เสียชีวิต และขั้นตอนการทำใจ ในระยะการตัดสินใจ ประกอบด้วยขั้นตอนการถูกขอปรึกษาอัยวะ ขั้นตอนการแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติม ขั้นตอนการคิดพิจารณา ขั้นตอนการปรึกษาและอธิบายบุคคลใกล้ชิด และขั้นตอนการตัดสินใจยินยอมปรึกษาอัยวะ และในระยะหลังการตัดสินใจ ประกอบด้วยขั้นตอนการยืนยันการตัดสินใจ ขั้นตอนต่าง ๆ เหล่านี้ สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

กระบวนการตัดสินใจปรึกษาอัยวะของญาติผู้เสียชีวิต เริ่มต้นที่ระยะก่อนการตัดสินใจ ในระยะนี้ประกอบไปด้วย 2 ขั้นตอนย่อย ได้แก่ ขั้นตอนการรับรู้สภาพอาการของผู้เสียชีวิต และขั้นตอนการทำใจ กล่าวคือ เริ่มจากญาติผู้เสียชีวิตได้รับรู้สภาพอาการของผู้เสียชีวิตจากบุคลากรทางการแพทย์ หรือจากบุคคลใกล้ชิดของญาติผู้เสียชีวิต เมื่อญาติรับรู้สภาพอาการของผู้เสียชีวิตแล้ว จึงเห็นว่าหมดโอกาสมีชีวิตรอดแล้ว จึงนำไปสู่การทำใจยอมรับสภาพอาการของผู้เสียชีวิต

เมื่อญาติผู้เสียชีวิตทำใจยอมรับสภาพอาการของผู้เสียชีวิตได้แล้ว ก็จะเข้าสู่ระยะที่ 2 ของกระบวนการตัดสินใจปรึกษาอัยวะ คือระยะของการตัดสินใจ ซึ่งเป็นระยะที่มีความสำคัญมากที่สุด ในระยะนี้ประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอนย่อย ได้แก่ ขั้นตอนการถูกขอปรึกษาอัยวะ ขั้น

ตอนการแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติม (ซึ่งประกอบไปด้วย 3 ลำดับชั้น ได้แก่ การเกิดความสงสัย การซักถาม และการได้รับคำอธิบาย) ขั้นตอนการคิดพิจารณา ขั้นตอนการปรึกษาและอธิบายบุคคลใกล้ชิด และขั้นตอนการตัดสินใจยินยอมบริจาคอวัยวะ

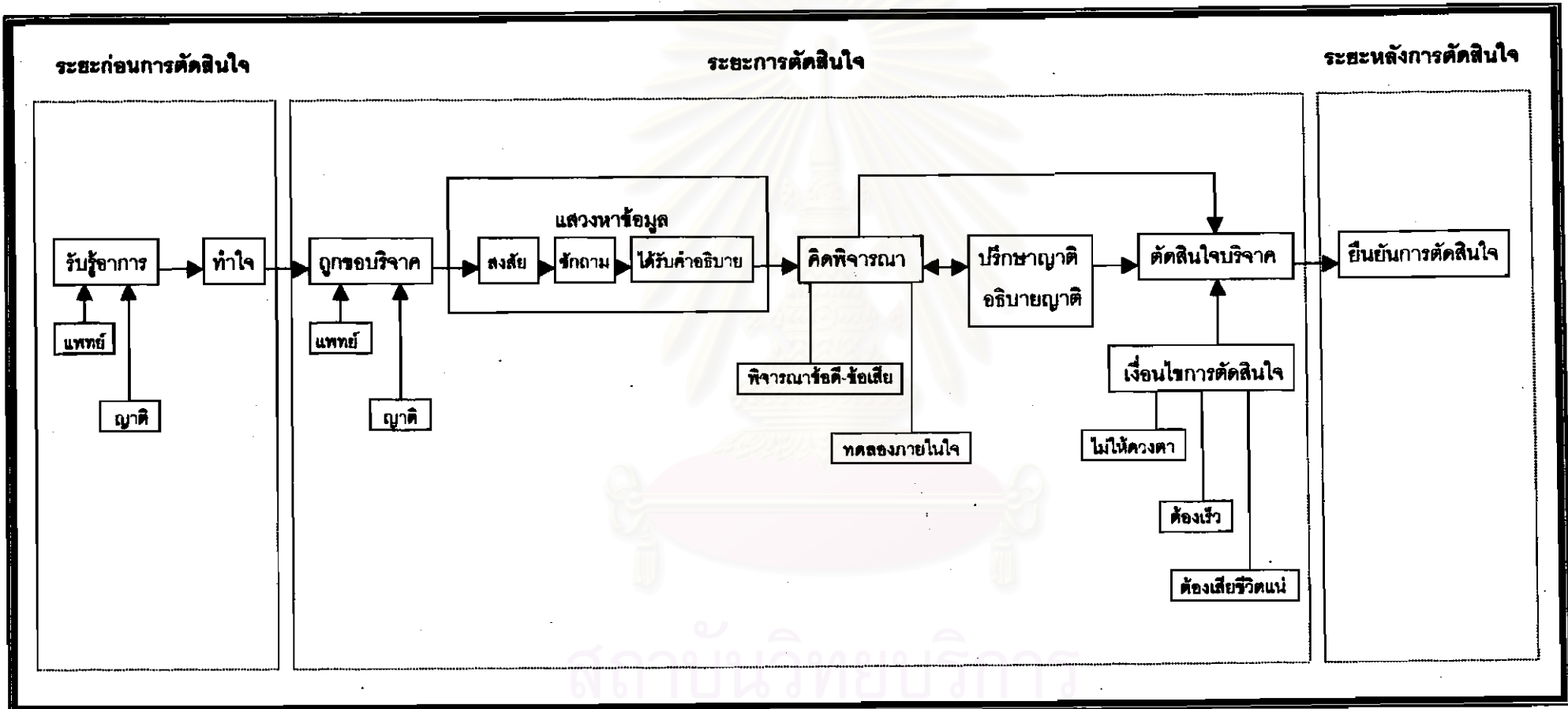
เริ่มจากญาติผู้เสียชีวิตซึ่งทำใจยอมรับสภาพอาการของผู้เสียชีวิตได้แล้ว จะถูกขอบริจาคอวัยวะ หรือแนะนำให้บริจาคอวัยวะ โดยบุคลากรทางการแพทย์ หรือโดยบุคคลใกล้ชิดของญาติผู้เสียชีวิต ทั้งนี้ที่ถูกขอบริจาคอวัยวะญาติผู้เสียชีวิตก็จะเกิดความสงสัยเกี่ยวกับการบริจาคอวัยวะ จึงเกิดการซักถามรายละเอียดจากผู้ที่มาพูดขอบริจาคอวัยวะ ผู้ที่มาพูดขอบริจาคอวัยวะก็จะอธิบายและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการบริจาคอวัยวะ

หลังจากนั้นก็เข้าสู่ขั้นตอนที่สำคัญที่สุดของกระบวนการตัดสินใจบริจาคอวัยวะ คือการคิดพิจารณา ขั้นตอนนี้ญาติผู้เสียชีวิตจะพิจารณาถึงข้อดี-ข้อเสียของการตัดสินใจบริจาคอวัยวะ โดยเป็นการลองนึกดูว่าหากตัดสินใจบริจาคอวัยวะไปแล้วจะเกิดผลอย่างไร เมื่อญาติผู้เสียชีวิตพิจารณาแล้วเห็นว่าการตัดสินใจบริจาคอวัยวะมีข้อดีมากกว่า ก็จะเริ่มโน้มเอียงอยากจะทำบริจาคอวัยวะ แต่เนื่องจากการทำบริจาคอวัยวะเป็นเรื่องที่บุคคลในครอบครัวจำเป็นต้องมีส่วนร่วมรับรู้ และเห็นชอบ ดังนั้นญาติผู้เสียชีวิตก็จะปรึกษา หรือแจ้งให้บุคคลใกล้ชิดรับรู้ ตลอดจนอธิบายให้บุคคลใกล้ชิดเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับการบริจาคอวัยวะ เพื่อให้บุคคลใกล้ชิดเห็นชอบด้วย เมื่อญาติผู้เสียชีวิตได้รับความเห็นชอบจากบุคคลใกล้ชิด ขั้นตอนของการตัดสินใจบริจาคอวัยวะในระหว่างการตัดสินใจก็จะไปสิ้นสุดที่ญาติผู้เสียชีวิตเกิดการตัดสินใจยินยอมบริจาคอวัยวะ ทั้งนี้ญาติผู้เสียชีวิตบางส่วนตัดสินใจยินยอมบริจาคอวัยวะ แต่มีเงื่อนไขบางประการคือ ไม่บริจาคดวงตา การผ่าตัดเอาอวัยวะออกต้องเร็ว และผู้เสียชีวิตต้องเสียชีวิตแน่

อย่างไรก็ตามกระบวนการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิตบางราย เป็นการตัดสินใจบริจาคอวัยวะโดยไม่ต้องผ่านขั้นตอนของการปรึกษา และอธิบายบุคคลใกล้ชิด ทั้งนี้เป็นเพราะญาติผู้ชีวิตไม่มีบุคคลใกล้ชิดที่ต้องปรึกษา หรืออยู่เพียงลำพัง

เมื่อญาติผู้เสียชีวิตเกิดการตัดสินใจยินยอมบริจาคอวัยวะแล้ว ก็จะเข้าสู่ระยะสุดท้ายของกระบวนการตัดสินใจบริจาคอวัยวะ คือระยะหลังการตัดสินใจ ในระยะนี้ประกอบไปด้วย 1 ขั้นตอนคือ การยืนยันการตัดสินใจ กล่าวคือ ญาติผู้เสียชีวิตที่ตัดสินใจยินยอมบริจาคอวัยวะแล้ว จะสร้างความมั่นใจให้กับการตัดสินใจบริจาคอวัยวะว่าเป็นการตัดสินใจที่ดี ถูกต้องเหมาะสมแล้ว แม้จะมีผู้อื่นแสดงความไม่เห็นด้วยกับการตัดสินใจบริจาคอวัยวะก็ตาม

ขั้นตอนต่าง ๆ ของการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต แสดงไว้ในแบบจำลองต่อไปนี้

แบบจำลองแสดงขั้นตอนการตัดสินใจวิจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ระยะของขั้นการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต ทั้ง 3 ระยะ ได้แก่ ระยะก่อนการตัดสินใจ ระยะการตัดสินใจ และระยะหลังการตัดสินใจ ตลอดจนขั้นตอนต่าง ๆ ภายในระยะทั้ง 3 ดังกล่าว สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

◆ ระยะก่อนการตัดสินใจ

จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า ระยะก่อนการตัดสินใจเป็นช่วงที่ญาติผู้เสียชีวิตได้เผชิญกับเหตุการณ์ที่เป็นความสูญเสีย และเต็มไปด้วยความโศกเศร้า เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนการตัดสินใจบริจาคอวัยวะ และนำไปสู่ระยะการตัดสินใจ ระยะก่อนการตัดสินใจประกอบได้ด้วย 2 ขั้นตอนย่อย ได้แก่ ขั้นตอนรับรู้สภาพอาการของผู้เสียชีวิต และขั้นตอนการท้อใจ โดยมีรายละเอียดดังนี้

• ขั้นตอนรับรู้สภาพอาการของผู้เสียชีวิต

โดยเริ่มจากผู้เสียชีวิตได้รับความกระทบกระเทือนที่สมอง อันเกิดจากประตอบุติเหตุ ถูกฆาตกรรม หรือฆ่าตัวตาย หลังจากประสบเหตุผู้เสียชีวิตส่วนมากถูกนำส่งโรงพยาบาลโดยพลเมืองดี โดยตำรวจ หรือโดยเจ้าหน้าที่มูลนิธิบรรเทาสาธารณภัย ทั้งนี้เพราะญาติผู้เสียชีวิตไม่ได้อยู่ในเหตุการณ์ด้วย หลังจากผู้เสียชีวิตถูกนำส่งโรงพยาบาลแล้ว ญาติผู้เสียชีวิตจึงได้รับแจ้งว่าผู้เสียชีวิตประสบเหตุดังกล่าว

ทันทีที่ญาติผู้เสียชีวิตได้รับแจ้งข่าว ก็เกิดความตกใจ และเป็นห่วงผู้เสียชีวิต จึงรีบเดินทางไปยังโรงพยาบาลเพื่อเยี่ยมผู้เสียชีวิต เมื่อเดินทางไปถึงโรงพยาบาล ญาติผู้เสียชีวิตก็ได้รับรู้ถึงสภาพอาการของผู้เสียชีวิตจากบุคลากรทางการแพทย์ ซึ่งโดยมากมักเป็นแพทย์ แต่ในบางกรณีนอกจากรับทราบจากสภาพอาการจากบุคลากรทางการแพทย์แล้ว ก็ยังรับทราบสภาพอาการจากบุคคลใกล้ชิดที่ไปเยี่ยมใช้อีกด้วย

• รู้จากบุคลากรทางการแพทย์

โดยปกติแล้วแพทย์มักเป็นผู้แจ้งให้ญาติผู้เสียชีวิตรับทราบถึงสภาพอาการของผู้เสียชีวิตว่าผู้เสียชีวิตได้รับความกระทบกระเทือนที่สมองอย่างรุนแรง เป็นเหตุให้มีเลือดคั่งในสมอง และสมองตาย ไม่สามารถหายใจได้ด้วยตนเอง ต้องอาศัยเครื่องช่วยหายใจกระตุ้นไว้ แพทย์มักทำความเข้าใจกับญาติคนไข้ว่าสภาพอาการของผู้เสียชีวิตค่อนข้างหนัก มีโอกาสมีชีวิตรอดเพียง 50-50 อีกทั้งยังบอกให้ญาติผู้เสียชีวิตท้อใจ ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“...เขามองเลือดคั่งในสมอง เขามองว่าอาการหนักถึงขั้น 50-50...ถ้ารอดเนี่ยไม่ทราบ ว่าสมองเขาจับได้ไหม เพราะว่าถ้าจะพิการหรืออะไรเนี่ย เขามองให้เรำทำใจไว้ก่อน...”

คุณวันเพ็ญ (คลองเตย) สัมภาษณ์ 12 มกราคม 2542

“...คุณหมอก็บอกว่าอาการตอนนั้นนะ 50-50 กระแทกกระเทือนจากสมองมาก คงจะไม่รอด...”

คุณณัฐชนัน (พหลโยธิน) สัมภาษณ์ 3 กุมภาพันธ์ 2542

“...หมอบอกว่าความหวังน้อยมาก อยู่ได้ด้วยเครื่องช่วยหายใจ...”

คุณอาภา (ราชภัฏบูรณะ) สัมภาษณ์ 1 กุมภาพันธ์ 2542

-รู้จักบุคคลใกล้ชิด

นอกจากบุคลากรทางการแพทย์เป็นผู้แจ้งให้ญาติผู้เสียชีวิตรับทราบถึงสภาพอาการของผู้เสียชีวิตแล้ว ในบางกรณีบุคคลใกล้ชิดของญาติผู้เสียชีวิตที่ไปเยี่ยมไข้ ก็มักจะแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับสภาพอาการของผู้เสียชีวิต โดยบอกกับญาติผู้เสียชีวิตว่า อย่างไรก็ตามคงไม่มีชีวิตรอด ต้องเสียชีวิตอย่างแน่นอน ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“...ก็มีแต่คนไปเยี่ยม ก็ว่าไม่รอดกันทุกคนละนะ...”

คุณประทุม (บางปะแก้ว) สัมภาษณ์ 22 มกราคม 2542

เมื่อญาติผู้เสียชีวิตรับทราบถึงสภาพอาการของผู้เสียชีวิต ไม่ว่าจะจากบุคลากรทางการแพทย์ หรือจากบุคคลใกล้ชิด ก็เกิดอาการตกใจ และเศร้าโศกเสียใจ หลังจากนั้นก็จะเข้าสู่ขั้นตอนการทำใจ

• ขั้นตอนการทำใจ

เมื่อญาติผู้เสียชีวิตพิจารณาถึงสภาพอาการของผู้เสียชีวิตแล้วว่าไม่มีโอกาสมีชีวิตรอด ภายหลังจากแพทย์แจ้งให้ทราบ และจากการเข้าเยี่ยม ญาติผู้เสียชีวิตก็จะเริ่มทำใจยอมรับการสูญเสียที่เกิดขึ้น ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“พอนมอบอกแล้ว ก็ทำใจแล้วเห็นสภาพเขาเป็นอย่างนั้น...”

คุณเกษม (โรงงานยาสูบ) สัมภาษณ์ 5 กุมภาพันธ์ 2542

“...เห็นเขานอนที่โรงพยาบาล...ก็เห็นจากอาการ ดูเขาแล้ว ก็คิดว่าเขาไม่รอดแน่แล้ว ก็ทำใจ...”

คุณประทุม (บางปะแก้ว) สัมภาษณ์ 22 มกราคม 2542

“...เห็นสภาพแล้ว ก็อยู่ระหว่าง 50-50 ช่วงนั้น...ทำใจเองในช่วงที่เห็นสภาพลูก...”

คุณประเสริฐพร (บางปู) สัมภาษณ์ 17 มกราคม 2542

“...พอเห็นอาการเขาคั้งแรกก็ทำใจแล้ว...ก็คิดว่าคงไม่รอด ก็ทำใจ”

คุณยง (ถนนจันทร์) สัมภาษณ์ 13 กุมภาพันธ์ 2542

เมื่อญาติผู้เสียชีวิตสามารถทำใจกับความสูญเสียที่เกิดขึ้นได้พอสมควร ก็จะเข้าสู่ระยะที่ 2 ของการตัดสินใจ คือระยะการตัดสินใจ

◆ ระยะการตัดสินใจ

จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า ระยะการตัดสินใจ เป็นช่วงที่มีความสำคัญมากที่สุด ทั้งนี้เพราะเป็นระยะที่เกิดการตัดสินใจยินยอมบริจาคอวัยวะ นอกจากนี้ระยะการตัดสินใจนี้ยังใช้เวลานานที่สุด มีบุคคลเข้ามาเกี่ยวข้องมากที่สุด โดยประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอนย่อย ได้แก่ ขั้นตอนการถูกขอบริจาคอวัยวะ ขั้นตอนการแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติม ขั้นตอนการคิดพิจารณา ขั้นตอนการปรึกษาและอธิบายบุคคลใกล้ชิด และขั้นตอนการตัดสินใจยินยอมบริจาคอวัยวะ

• ขั้นตอนการถูกขอบริจาคอวัยวะ

เมื่อญาติผู้เสียชีวิตสามารถทำใจกับความสูญเสียที่เกิดขึ้นได้พอสมควร ญาติผู้เสียชีวิตก็จะถูกขอบริจาคอวัยวะ การถูกขอบริจาคอวัยวะ หมายถึง ญาติผู้เสียชีวิตถูกขอบริจาคอวัยวะ หรือได้รับคำแนะนำให้บริจาคอวัยวะ โดยส่วนใหญ่ผู้ที่มาขอบริจาคอวัยวะ หรือแนะนำญาติผู้เสียชีวิตให้บริจาคอวัยวะ มักเป็นบุคลากรทางการแพทย์ ได้แก่ แพทย์ พยาบาล ผู้ประสานงานการปลูกถ่ายอวัยวะของโรงพยาบาล หรือเจ้าหน้าที่ศูนย์รับบริจาคอวัยวะ สภากาชาดไทย นอกจากนี้ยังพบว่า ในบางราย บุคคลใกล้ชิดเป็นผู้เริ่มต้นแนะนำให้ญาติผู้เสียชีวิตบริจาคอวัยวะ

-ถูกขอโดยบุคลากรทางการแพทย์

ภายหลังจากแพทย์ได้แจ้งให้ญาติผู้เสียชีวิตรับทราบถึงสภาพอาการของผู้เสียชีวิตแล้ว ญาติผู้เสียชีวิตสามารถทำใจได้บ้างแล้ว แพทย์ก็จะเรียกญาติผู้เสียชีวิตไปพบ เพื่ออธิบายเพิ่มเติมว่า แม้ว่าผู้เสียชีวิตจะไม่มีโอกาสมีชีวิตรอด เนื่องจากสมองตาย แต่อาจช่วยะภายในร่างกาย ยังแข็งแรงสมบูรณ์ดี สามารถเอาไปปลูกถ่ายให้ผู้ป่วยที่รอรับช่วยะได้ แล้วจึงพูดขอ หรือแนะนำ ให้ญาติผู้เสียชีวิตบริจาคอวัยวะของผู้เสียชีวิต ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

"...เขาก็มาคุยให้ฟังว่าเราจะบริจาคอวัยวะของแฟนได้ไหม"

คุณวันเพ็ญ (คลองเตย) สัมภาษณ์ 12 มกราคม 2542

"เขาก็พูดว่า เราจะขออวัยวะได้ไหม..."

คุณวรรณนา (บางแค) สัมภาษณ์ 16 มกราคม 2542

"...เขาพูดตรง ๆ เลยว่าเขาจะขออวัยวะอย่างเช่น ดวงตาก็ดี หัวใจก็ดี ตับไตไส้พุงต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ 4-5 รายการเนี่ย คือทางสภากาชาดไทยมีความประสงค์จะขอ..."

คุณประเสริฐพร (บางปู) สัมภาษณ์ 17 มกราคม 2542

"...เขามาคุยกับผมว่าจะบริจาคอวัยวะได้ไหม จะให้ช่วยบริจาคอวัยวะหัวใจ ลิ้นหัวใจ ไต..."

คุณเหรียญ (บ่อนไก่) สัมภาษณ์ 21 มกราคม 2542

-ถูกขอโดยบุคคลใกล้ชิด

นอกจากบุคลากรทางการแพทย์แล้ว บุคคลใกล้ชิดของผู้เสียชีวิตที่มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการบริจาคอวัยวะ ก็เป็นผู้ที่เริ่มต้นแนะนำให้ญาติผู้เสียชีวิตบริจาคอวัยวะของผู้เสียชีวิต โดยมักแนะนำว่าไหน ๆ ก็ไม่มีโอกาสมีชีวิตรอดแล้ว ก็น่าจะบริจาคอวัยวะเพื่อเป็นการทำบุญกุศล ครั้งสุดท้ายให้ผู้เสียชีวิต ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“...พี่เขยเขานี้เป็นคนแนะนำว่า ในเมื่อไม่ไหวแล้ว ให้เขาทำบุญครั้งสุดท้าย คือแบบ
บริจาคอวัยวะเถอะ...”

คุณอาภา (ราชฎีรบุรณะ) สัมภาษณ์ 1 กุมภาพันธ์ 2542

“...น้องชายบอกถ้อยคำอย่างนั้นไม่มีโอกาสรอด ก็บริจาคให้กับโรงพยาบาลไปซะ...”

คุณอภิชาติ (พระราม 6) สัมภาษณ์ 3 มีนาคม 2542

“...คนเริ่มต้นคนแรกคือน้องชายคนเล็ก เขาบอกว่าบริจาคอวัยวะเถอะ...”

คุณธรรมนิยม (วงเวียนใหญ่) สัมภาษณ์ 6 กุมภาพันธ์ 2542

ทันทีที่ญาติผู้เสียชีวิตส่วนใหญ่ได้ยินว่าให้บริจาคอวัยวะ ก็มักเกิดความสงสัยเกี่ยวกับการ
การบริจาคอวัยวะ เมื่อเกิดความสงสัยจึงซักถามผู้ที่มาพูดขอบริจาคอวัยวะ หรือแนะนำให้บริจาค
อวัยวะ และเมื่อซักถามก็จะได้รับคำอธิบายจากผู้ที่มาพูดขอบริจาคอวัยวะ หรือแนะนำให้บริจาค
อวัยวะ การเกิดความสงสัย การซักถาม และการได้รับคำอธิบายนี้ เกิดขึ้นเป็นลำดับในขั้นตอน
การแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติม

• ขั้นตอนการแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติม

ขั้นตอนการแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติม เป็นขั้นตอนที่เกิดขึ้นหลังจากถูกขอบริจาค
อวัยวะ หรือแนะนำให้บริจาคอวัยวะ โดยบุคลากรทางการแพทย์ หรือโดยบุคคลใกล้ชิด ขั้นตอน
การแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติม ประกอบไปด้วย 3 ลำดับขั้น ได้แก่ การเกิดความสงสัย การซักถาม
และการได้รับคำอธิบาย

-การเกิดความสงสัย

หลังจากได้ยินว่าให้บริจาคอวัยวะ ญาติผู้เสียชีวิตก็มักเกิดความสงสัยขึ้นมาต่าง ๆ
นานา ผลจากการวิจัยพบว่า ประเด็นที่ญาติผู้เสียชีวิตเกิดความสงสัย หลังจากถูกขอบริจาค
อวัยวะ หรือได้รับคำแนะนำให้บริจาคอวัยวะ ประกอบไปด้วย 2 ประเด็น ได้แก่ ความสงสัยเกี่ยว
กับสภาพอาการของผู้เสียชีวิต และความสงสัยว่าเป็นการซื้อขายอวัยวะหรือไม่ ผู้ที่ได้รับอวัยวะ
ไปใช้จะต้องจ่ายเงินเป็นค่าอวัยวะหรือไม่

-ความสงสัยเกี่ยวกับสภาพอาการของผู้เสียชีวิต

ทันทีที่ได้ยินว่าให้บริจาคอวัยวะ ญาติผู้เสียชีวิตบางรายเกิดความสงสัยเกี่ยวกับสภาพอาการของผู้เสียชีวิตว่าอาการหนักมากถึงขั้นมาขอบริจาคอวัยวะกันแล้วหรือ แสดงว่าต้องเสียชีวิตอย่างแน่นอนแล้วใช่ไหม แม้ว่าก่อนหน้านี้ญาติผู้เสียชีวิตก็พอจะทราบสภาพอาการอยู่แล้วว่ามีโอกาสมีชีวิตรอดน้อย แต่เมื่อถูกขอบริจาคอวัยวะ ญาติผู้เสียชีวิตก็อดไม่ได้ที่จะเป็นห่วงผู้เสียชีวิต ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“...ก็สงสัยว่าเอ๊ะทำไมถึงขนาดนี้หรือ...”

คุณเสรี (ลุมพินี) สัมภาษณ์ 4 กุมภาพันธ์ 2542

-ความสงสัยว่าเป็นการซื้อขายอวัยวะหรือไม่

ญาติผู้เสียชีวิตบางรายเกิดความสงสัยว่าหากบริจาคอวัยวะของผู้เสียชีวิตไปแล้ว โรงพยาบาลจะนำเอาอวัยวะที่ได้ไปขายหรือไม่ กล่าวคือ ผู้ป่วยที่ได้รับอวัยวะไป จะต้องจ่ายเงินเป็นค่าอวัยวะให้โรงพยาบาลหรือไม่ ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“สงสัยอยู่ว่าอันเนี้ย ที่โรงพยาบาลเขาขอเอาไปเนี้ย เขาเอาไปต้องเสียค่าใช้จ่ายหรือเปล่า หมายถึงคนที่ได้ต้องเสียไหม...”

คุณเกษม (โรงงานยาสูบ) สัมภาษณ์ 5 กุมภาพันธ์ 2542

ความสงสัยในประเด็นทั้ง 2 ประการดังกล่าว เป็นความสงสัยที่เกิดขึ้นภายในใจ เป็นความสงสัยที่ไม่ได้ต้องการคำตอบ หรือไม่กล้าซักถามเพื่อได้รับคำตอบ ความสงสัยดังกล่าวจึงยังคงติดค้างอยู่ในใจของญาติผู้เสียชีวิต

-การซักถาม

หลังจากญาติผู้เสียชีวิตถูกขอบริจาคอวัยวะ หรือได้รับคำแนะนำให้บริจาคอวัยวะ นอกจากจะเกิดความสงสัยที่ไม่ได้ต้องการคำตอบแล้ว ก็ยังมีความสงสัยอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งญาติผู้เสียชีวิตต้องการได้รับคำตอบ ดังนั้นจึงเกิดการซักถามผู้ที่มาพูดขอบริจาคอวัยวะ หรือแนะนำให้บริจาคอวัยวะ เพื่อต้องการคลายความสงสัยดังกล่าว ผลจากการวิจัยพบว่า ประเด็นที่ญาติผู้เสียชีวิตซักถามผู้ที่มาพูดขอบริจาคอวัยวะ หรือแนะนำให้บริจาคอวัยวะ เพื่อต้องการคำตอบ หรือคำ

อธิบายเพิ่มเติม ประกอบไปด้วย 2 ประเด็น ได้แก่ การบริจาคอวัยวะคืออะไร และวิธีการบริจาคอวัยวะเป็นอย่างไร

-การบริจาคอวัยวะคืออะไร

ญาติผู้เสียชีวิตที่ไม่เคยทราบเรื่องการบริจาคอวัยวะมาก่อน ทันทีที่ได้ยินว่าให้บริจาคอวัยวะจากผู้ที่มาพูดขอบริจาคอวัยวะ หรือแนะนำให้บริจาคอวัยวะ ก็มักซักถามว่าการบริจาคอวัยวะคืออะไร จะขออวัยวะไปทำอะไร ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“...เราก็ถามไปว่าเขาไปทำอะไร...”

คุณสมส่วน (จรัล 35) สัมภาษณ์ 22 มกราคม 2542

-วิธีการบริจาคอวัยวะเป็นอย่างไร

นอกจากนี้มีญาติผู้เสียชีวิตอีกส่วนหนึ่ง ต้องการทราบรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการบริจาคอวัยวะ อีกทั้งยังต้องการทราบว่า หากจะบริจาคอวัยวะจะต้องทำอะไร อย่างไรบ้าง ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“...ก็เลยถามรายละเอียดว่าบริจาคยังไง ต้องทำอะไร...”

คุณจินตนา (ดอนเมือง) สัมภาษณ์ 31 มกราคม 2542

-การได้รับคำอธิบาย

หลังจากเกิดความสงสัย และซักถามแล้ว ผู้ที่มาพูดขอบริจาคอวัยวะ หรือแนะนำให้บริจาคอวัยวะก็จะตอบข้อซักถามของญาติผู้เสียชีวิต อีกทั้งยังอธิบายเพิ่มเติมให้ญาติผู้เสียชีวิตมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริจาคอวัยวะ โดยมักชี้แจงแสดงเหตุผลถึงความสำคัญ และประโยชน์ของการบริจาคอวัยวะ ตลอดจนวิธีการบริจาคอวัยวะ

เมื่อญาติผู้เสียชีวิตได้รับคำตอบ และคำอธิบายเพิ่มเติมแล้ว ก็จะเริ่มคิดพิจารณาว่าจะตัดสินใจบริจาคอวัยวะหรือไม่

• ขั้นตอนการคิดพิจารณา

การคิดพิจารณา เป็นกระบวนการทางความคิดของญาติผู้เสียชีวิต อันเป็นการพิจารณาประเมินข้อดี-ข้อเสียของการตัดสินใจบริจาคอวัยวะ ด้วยการยกเหตุผลต่าง ๆ นานาขึ้นมา เพื่อใช้

ในการพิจารณาข้อดี-ข้อเสีย ในขั้นตอนนี้ปัจจัยในด้านต่าง ๆ ทั้งภายใน และภายนอก จะเข้ามามีส่วนในการพิจารณาดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยทางด้านความเชื่อ ปัจจัยทางด้านบุคลากรทางการแพทย์ และปัจจัยทางด้านบุคคลใกล้ชิด

ในการคิดพิจารณาประเมินข้อดี-ข้อเสียของการตัดสินใจบริจาคอวัยวะ ญาติผู้เสียชีวิตพิจารณาแล้วเห็นว่าการตัดสินใจบริจาคอวัยวะมีข้อดี-ข้อเสียดังต่อไปนี้

-ข้อดี

ในขณะที่ญาติผู้เสียชีวิตกำลังคิดพิจารณาว่าจะตัดสินใจบริจาคอวัยวะดีหรือไม่ ญาติผู้เสียชีวิตพิจารณาเห็นว่าการตัดสินใจบริจาคอวัยวะมีข้อดี ได้แก่ เป็นการทำบุญกุศลแก่ผู้เสียชีวิต และเป็นการช่วยต่อชีวิตผู้อื่น

-เป็นการทำบุญกุศล

ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 29 คน เห็นว่าการตัดสินใจบริจาคอวัยวะเป็นการทำบุญกุศลครั้งใหญ่ ครั้งสุดท้ายให้กับผู้เสียชีวิต ผู้เสียชีวิตจะได้รับผลบุญกุศลสูงติดตัวไป ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“...ก็คิดว่ามันบริจาคไปแล้ว อาจจะได้บุญก็ได้...ก็คิดว่าบริจาคไปอย่างนี้ คิดว่าบุญอันนี้ คงจะไปทำให้เขาดี...”

คุณประทุม (บางปะแก้ว) สัมภาษณ์ 22 มกราคม 2542

-เป็นการช่วยต่อชีวิตผู้อื่น

ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 18 คน เห็นว่าการตัดสินใจบริจาคอวัยวะเป็นการช่วยต่อชีวิตผู้อื่น อวัยวะของผู้เสียชีวิตสามารถช่วยเหลือผู้ป่วยที่รอรับบริจาคอวัยวะได้หลายคน ให้มีชีวิตที่ยืนยาวออกไป ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“...ก็คิดว่าให้ดีกว่า เพราะยังไงเขาก็จะไปอยู่แล้ว ช่วยคนอื่น ดีกว่าเขาไปโดยที่ไม่มีประโยชน์...”

คุณจินตนา (ดอนเมือง) สัมภาษณ์ 31 มกราคม 2542

-ข้อเสีย

ในขณะที่ญาติผู้เสียชีวิตกำลังคิดพิจารณาว่าจะตัดสินใจบริจาคอวัยวะหรือไม่ ญาติผู้เสียชีวิตพิจารณาเห็นว่า การตัดสินใจบริจาคอวัยวะมีข้อเสีย ได้แก่ อาจเป็นการฆ่าผู้เสียชีวิต และ อาจเป็นการทำให้ผู้เสียชีวิตเจ็บ

-อาจเป็นการฆ่าผู้เสียชีวิต

ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 3 คน เห็นว่าการตัดสินใจบริจาคอวัยวะอาจเป็นการฆ่าผู้เสียชีวิต หรือเป็นสาเหตุทำให้ผู้เสียชีวิตเสียชีวิต ทั้งนี้เพราะในขณะที่คิดพิจารณาอยู่นั้น ญาติผู้เสียชีวิตเห็นว่าผู้เสียชีวิตยังหายใจอยู่ แม้จะเข้าใจว่าผู้เสียชีวิตสมองตาย และใช้เครื่องช่วยหายใจคอยกระตุ้นไว้ แต่ญาติผู้เสียชีวิต ก็ยังอดเป็นห่วงไม่ได้ว่าผู้เสียชีวิตอาจจะยังไม่เสียชีวิตจริง ด้วยเหตุนี้จึงเห็นว่า การตัดสินใจบริจาคอวัยวะ อาจเป็นการทำให้ผู้เสียชีวิตเสียชีวิต ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“...บ้าคิดว่าถ้าเงินไปคือการฆ่าแฟนตัวเอง..เราจะเป็สาเหตุให้แฟนเราตายหรือเปล่า...”

คุณวรรณ (บางแค) สัมภาษณ์ 16 มกราคม 2542

-อาจเป็นการทำให้ผู้เสียชีวิตเจ็บ

ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 2 คน เห็นว่าการตัดสินใจบริจาคอวัยวะอาจเป็นการทำให้ผู้เสียชีวิตเจ็บ ทั้งนี้เพราะในขณะที่คิดพิจารณาอยู่นั้น ญาติผู้เสียชีวิตก็ยังอดเป็นห่วงไม่ได้ว่าผู้เสียชีวิต อาจจะยังมีความรู้สึกอยู่ ประสาทสัมผัสรับรู้ อาจจะยังทำงานอยู่ จึงเห็นว่า การผ่าตัดเอาอวัยวะ ออกอาจทำให้ผู้เสียชีวิตรู้สึกเจ็บ ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“...ถ้าเราทำแบบนี้ลูกจะเจ็บไหม ช่วงที่เขาควักของลูกไปลูกยังไม่ตาย...”

คุณสิริพรรณ (บางนา) สัมภาษณ์ 17 กุมภาพันธ์ 2542

ในขั้นตอนการคิดพิจารณา นอกจากเป็นการคิดพิจารณาอย่างรอบคอบถึงข้อดี-ข้อเสีย ของการตัดสินใจบริจาคอวัยวะแล้ว ญาติผู้เสียชีวิตยังเกิดการทดลองภายในใจ โดยสมมติว่าหาก ตนเองตัดสินใจบริจาคอวัยวะไป จะเกิดผลอย่างไรตามมา เช่น ญาติผู้เสียชีวิตบางคนลองสมมติ

ว่าหากผู้เสียชีวิตเสียชีวิตไป แล้วตัดสินใจบริจาคอวัยวะ ก็เท่ากับเป็นการทำบุญกุศลให้กับผู้เสียชีวิต ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“...ตอนแรกเขายังไม่ตาย นึกลองตีต่างว่าเขามีอันเป็นไป เขาก็ว่าเขาก็ได้ทำบุญ”

คุณสมส่วน (จรัล 35) สัมภาษณ์ 22 มกราคม 2542

ภายหลังจากญาติผู้เสียชีวิตคิดพิจารณา โดยการคิดพิจารณาประเมินข้อดี-ข้อเสีย และ ทดลองภายในใจแล้ว เมื่อญาติผู้เสียชีวิตพิจารณาแล้วเห็นว่า การตัดสินใจบริจาคอวัยวะมีข้อดี มากกว่าข้อเสีย จึงเกิดความโน้มเอียงอยากบริจาคอวัยวะ กล่าวคือ มีความยินดีที่จะตัดสินใจ บริจาคอวัยวะ

• **ขั้นตอนการปรึกษาและอธิบายบุคคลใกล้ชิด**

แม้ว่าญาติผู้เสียชีวิตเกิดความโน้มเอียงอยากบริจาคอวัยวะ แต่ก็ยังไม่สามารถตัดสินใจ บริจาคอวัยวะได้ เพราะต้องปรึกษาเพื่อขอความเห็นชอบจากบุคคลใกล้ชิดเสียก่อน

ญาติผู้เสียชีวิตจำเป็นต้องปรึกษาเนื่องจากการตัดสินใจบริจาคอวัยวะเป็นเรื่องของครอบครัว เพราะผู้เสียชีวิตเป็นสมาชิกคนหนึ่งของครอบครัว ญาติผู้เสียชีวิตจึงจำเป็นต้องบอกกล่าวให้ บุคคลในครอบครัวรับทราบและเห็นชอบด้วย จึงจะสามารถตัดสินใจยินยอมบริจาคอวัยวะได้ ทั้งนี้หากไม่ปรึกษาศูนย์ในครอบครัวก่อน ญาติผู้เสียชีวิตเกรงว่าอาจเกิดปัญหาขึ้นภายในครอบครัวได้ หรืออาจมีการต่อว่าต่อขานจากบุคคลในครอบครัวที่ไม่เห็นด้วยกับการบริจาคอวัยวะ ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“...ตอนนั้นพี่ก็ยังไม่ตัดสินใจ บอกขอปรึกษาญาติก่อนแล้วกัน คือปรึกษาคุณพ่อเขา แล้วก็พวกพี่น้อง...”

คุณจินตนา (ดอนเมือง) สัมภาษณ์ 31 มกราคม 2542

“...ขออนุญาตนหมอ ผมขอปรึกษาลูกก่อน...เพราะกลัวลูก 2 คนเขาทำใจไม่ได้ ทีนี้มันจะเป็นปัญหาครอบครัว...หลังจากนั้นผมก็มาปรึกษาลูก...”

คุณสมเกียรติ (ลำลูกกา) สัมภาษณ์ 20 มกราคม 2542

"...กลับมาปรึกษาถูก ๆ...กลัวเขาว่าไปปรึกษาทำไม..."

คุณสุมาลี (ถนนจันทน์) สัมภาษณ์ 21 มกราคม 2542

ในกรณีที่บุคคลใกล้ชิดไม่เข้าใจ หรือไม่เห็นด้วยกับการตัดสินใจปรึกษาอัยวะ ญาติผู้เสียชีวิตที่เกิดความไม่มั่งคั่งอยากปรึกษาอัยวะ ก็จะชี้แจงแสดงเหตุผลต่าง ๆ เพื่อให้บุคคลใกล้ชิดเกิดความเข้าใจ ตลอดจนชักจูงใจให้บุคคลใกล้ชิดเห็นชอบกับการตัดสินใจปรึกษาอัยวะ ญาติผู้เสียชีวิตมักยกเหตุผลสำคัญ 2 ประการมาใช้ในการอธิบายและชักจูงใจ กล่าวคือ การปรึกษาอัยวะเป็นการทำบุญกุศลให้แก่ผู้เสียชีวิต และการปรึกษาอัยวะเป็นการช่วยต่อชีวิตผู้อื่น อีกหลายชีวิตให้มีชีวิตอยู่ต่อไป ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

"...มันเป็นบุญกุศลสำหรับคนตายด้วย กุศลสูง แฟนจะได้ไปสบาย...ก็บอกกับแม่เขา..."

คุณประทุม (บางปะแก้ว) สัมภาษณ์ 22 มกราคม 2542

"...คือเราปรึกษาแต่อัยวะอย่างเดียว แล้วเราก็ช่วยชีวิตคน 7-8 คน...ก็เลยมาพูดให้แม่เขาเข้าใจ..."

คุณวันเพ็ญ (คลองเตย) สัมภาษณ์ 12 มกราคม 2542

เมื่อญาติผู้เสียชีวิตได้ปรึกษาและได้รับความเห็นชอบจากบุคคลใกล้ชิดแล้ว ก็กลับไปคิดพิจารณาอีกครั้ง แล้วจึงตัดสินใจยินยอมปรึกษาอัยวะของผู้เสียชีวิตในที่สุด

อย่างไรก็ตามการตัดสินใจปรึกษาอัยวะของญาติผู้เสียชีวิตส่วนหนึ่งได้ข้ามขั้นตอนการปรึกษาและอธิบายบุคคลใกล้ชิดไป กล่าวคือ ตัดสินใจยินยอมปรึกษาอัยวะเลย โดยไม่ได้ปรึกษาศุภโชคใกล้ชิด ทั้งนี้เนื่องจากตนเองใช้ชีวิตอยู่ตามลำพังกับผู้เสียชีวิตในขณะตัดสินใจ หรือไม่ก็ต้องปรึกษาศุภโชค เนื่องจากเกรงว่าบุคคลใกล้ชิดอาจทำให้ตนเกิดความไขว่เขวในการตัดสินใจ ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

"...ก็ไม่ได้ปรึกษาใครเลยนะ ตัดสินใจเองเลย...พ่อแม่เขาเสียหมดแล้ว ของพี่ผู้ชายนะ ก็เลยเหลือที่คนเดียวที่ตัดสินใจ ลูกก็เล็ก เขาก็ไม่สามารถที่จะตัดสินใจได้ ก็โอเคที่ตัดสินใจคนเดียว"

คุณจันทิมา (ลาดพร้าว) สัมภาษณ์ 18 มกราคม 2542

“...กลับมาอนคิดที่บ้านคนเดียว...อยู่บ้านคนเดียว...กะว่าไม่ปรึกษาใคร เพราะถ้าปรึกษาแล้วจะเขว...”

คุณสิริพรรณ (บางนา) สัมภาษณ์ 17 กุมภาพันธ์ 2542

• ขั้นตอนการตัดสินใจยินยอมบริจาคอวัยวะ

การตัดสินใจยินยอมบริจาคอวัยวะ คือการตอบตกลงว่าตนเองยินยอมบริจาคอวัยวะ หลังจากนั้นบุคลากรทางการแพทย์ก็จะนำเอกสารแสดงความยินยอมบริจาคอวัยวะมาให้ญาติผู้เสียชีวิตกรอก และลงนามยินยอมบริจาค แพทย์ก็จะดำเนินการผ่าตัดเอาอวัยวะออกจากร่างกายผู้เสียชีวิตเพื่อไปปลูกถ่ายให้ผู้ป่วยที่รอรับอวัยวะอยู่

-เงื่อนไขการตัดสินใจ

อย่างไรก็ตามแม้ว่าญาติผู้เสียชีวิตตัดสินใจยินยอมบริจาคอวัยวะแล้ว แต่มีเงื่อนไขบางประการ กล่าวคือ เป็นข้อแม้ของการตัดสินใจยินยอมบริจาคตานั้นเอง เงื่อนไขการตัดสินใจดังกล่าวได้แก่ ไม่ยินยอมบริจาคตดวงตา การผ่าตัดเอาอวัยวะต้องดำเนินการด้วยความรวดเร็ว และต้องมั่นใจว่าผู้เสียชีวิตเสียชีวิตแน่

-ไม่บริจาคตดวงตา

ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 4 คน แม้จะยินยอมบริจาคอวัยวะส่วนต่าง ๆ ของผู้เสียชีวิต แต่กลับไม่ยินยอมบริจาคตดวงตา กล่าวคือ เห็นว่าอวัยวะส่วนอื่น ๆ ยินยอมบริจาคเพราะเป็นอวัยวะภายในร่างกาย แต่ดวงตาก็เป็นอวัยวะภายนอกที่มีความสำคัญ อีกทั้งหากบริจาคตดวงตาไปจะทำให้สภาพศพไม่สวยงาม เนื่องจากตาโป ในขณะที่ยังมีชีวิตบางคนกลัวว่าเกิดมาชาติหน้าจะตาบอด แต่ไม่กลัวว่าเกิดมาชาติหน้าจะมีอวัยวะภายในไม่ครบ ทั้งนี้เพราะเคยเห็นว่ามีคนที่เกิดมาตาพิการ แต่ไม่เคยเห็นว่ามีคนที่เกิดมาแล้วอวัยวะภายในไม่ครบ จึงทำให้ไม่ยินยอมบริจาคตดวงตา ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“...เราให้ไต ไตมันอาจจะไปมีประโยชน์กับคนอื่น มันคงไม่สำคัญสำหรับในร่างกายของคนตาย แต่ดวงตานี้สิ ถ้าไปแล้วมันมืด เราคิดว่าไม่อยากให้”

คุณประทุม (บางปะแก้ว) สัมภาษณ์ 22 มกราคม 2542

“...แต่ขอตาให้ อย่างหนึ่ง เพราะเราก็ไม่แน่ใจ แบบลูกตาเขาเนี่ยตอนแรกเขาตาบอด 7
เราก็เลยไม่ให้...อีกอย่างว่าควักไปเนี่ยตาเขาจะโบ...เราเอามานำเพื่อกุศล ตาเขาจะโบหรือ
เปล่า...ที่ใช้ประโยชน์ได้ให้เขาทุกอย่าง แต่ขอตาให้ อย่างหนึ่ง...”

คุณสมส่วน (จรัล 35) สัมภาษณ์ 22 มกราคม 2542

“...แต่ที่ไม่ให้คือดวงตาไม่ให้...อย่างน้อย 7 ข้างในมันก็ไม่มื่ออะไร แต่ดวงตาเนี่ย
สำคัญ...ก็เห็นประเภทพวกคนตาบอด บางคนเขาเกิดมาไม่มีลูกตา...”

คุณจินตนา (ดอนเมือง) สัมภาษณ์ 31 มกราคม 2542

“...แต่บอกเขาไม่ให้ดวงตา...ก็ให้เขาติดตัวไปซักอย่าง...ก็ไม่ได้ให้...”

คุณยง (ถนนจันทร์) สัมภาษณ์ 13 กุมภาพันธ์ 2542

-การผ่าตัดเอาอวัยวะออกต้องเร็ว

ในขณะที่ญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 2 คน มีเงื่อนไขว่าการผ่าตัดนำอวัยวะออกจากร่างผู้เสียชีวิตต้องดำเนินการเพื่อความรวดเร็ว ทั้งนี้เพราะญาติผู้เสียชีวิตได้เตรียมการพิธีศพเรียบร้อยแล้ว ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“...ผมตัดสินใจโอเค แต่มีข้อแม้อย่างเดียวว่าให้เร็วที่สุด...เพราะผมติดต่อทางวัดพร้อม
แล้ว...”

คุณประเสริฐพร (บางปู) สัมภาษณ์ 17 มกราคม 2542

-ผู้เสียชีวิตต้องเสียชีวิตแน่

นอกจากนี้มีญาติผู้เสียชีวิตจำนวน 3 คน มีเงื่อนไขว่าผู้เสียชีวิตต้องเสียชีวิตแน่ จึงจะยินยอมบริจาคอวัยวะ เสียชีวิตแน่ในที่นี้ หมายความว่าผู้เสียชีวิตต้องหมดโอกาสที่จะฟื้นกลับมามีชีวิตอีกครั้ง ดังนั้นหากผู้เสียชีวิตเสียชีวิตอย่างแน่นอนแล้ว ญาติผู้เสียชีวิตก็มีความยินดีที่จะตัดสินใจบริจาคอวัยวะ ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“...ตัวพ่อเนี่ยตัดสินใจให้ แต่มีเงื่อนไขว่าเขาเสียแน่...”

คุณเสนีย์ (สุขุมวิท 101/1) สัมภาษณ์ 16 มกราคม 2542

"...ไม่เป็นไร ถ้าเขาเสียนะ...ถ้าไม่ไหวแล้วฉันให้..."

คุณวรรณา (บางแค) สัมภาษณ์ 16 มกราคม 2542

◆ ระยะหลังการตัดสินใจ

จากการวิจัยครั้งนี้พบว่า แม้ว่าญาติผู้เสียชีวิตได้ตัดสินใจยินยอมบริจาคอวัยวะไปแล้ว ญาติผู้เสียชีวิตก็ต้องการความเชื่อมั่นใจในการตัดสินใจให้กับตนเอง ดังนั้นระยะหลังการตัดสินใจจึงเป็นช่วงที่ญาติผู้เสียชีวิตได้ยืนยันการตัดสินใจของตนเอง เพื่อให้เกิดความรู้สึกมั่นใจในการตัดสินใจ โดยระยะหลังการตัดสินใจ ประกอบไปด้วย 1 ขั้นตอนคือ การยืนยันการตัดสินใจ

• ขั้นตอนการยืนยันการตัดสินใจ

แม้การตัดสินใจบริจาคอวัยวะได้ผ่านพ้นไปแล้ว ญาติผู้เสียชีวิตมักยืนยันการตัดสินใจบริจาคอวัยวะว่าเป็นการตัดสินใจที่ดี ถูกต้องเหมาะสมแล้ว นอกจากนี้แม้ว่าหลังจากการตัดสินใจบริจาคอวัยวะมีบุคคลอื่นแสดงความไม่เห็นด้วยกับการตัดสินใจดังกล่าว ก็จะไม่สนใจกับความเห็นนั้น

- มั่นใจว่าตัดสินใจถูก

ญาติผู้เสียชีวิตส่วนใหญ่ยืนยันว่าการตัดสินใจบริจาคอวัยวะเป็นการตัดสินใจที่ถูกต้องแล้ว อีกทั้งยังรู้สึกมั่นใจในการตัดสินใจ ทั้งนี้เพราะถือว่าการบริจาคอวัยวะได้เป็นการทำบุญกุศลให้แก่ผู้ตาย เพราะหากปล่อยไว้ก็เปล่าประโยชน์ เอาไปช่วยเหลือผู้อื่นดีกว่า ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

"คิดว่าตัดสินใจถูก...ก็ได้ทำบุญให้ลูกนะ แม่คงไม่คิดผิด..."

คุณจินตนา (ดอนเมือง) สัมภาษณ์ 31 มกราคม 2542

"ตัดสินใจแล้วก็คือมั่นใจ...ก็คิดว่าให้เขาทำบุญกุศล..."

คุณอาภา (ราชบุรี) สัมภาษณ์ 1 กุมภาพันธ์ 2542

"...มั่นใจว่าถูก เพราะว่าเรารู้ว่าเอาให้ก็ไม่เป็นประโยชน์..."

คุณสมส่วน (จรัล 35) สัมภาษณ์ 22 มกราคม 2542

-ใครว่าก็ไม่สนใจ

นอกจากนี้แม้ว่าหลังจากการตัดสินใจบริจาคอวัยวะมีบุคคลอื่นแสดงความไม่เห็นด้วยกับการตัดสินใจดังกล่าว ก็จะไม่สนใจกับความเห็นนั้น เพราะถือว่าการตัดสินใจบริจาคอวัยวะเป็นสิ่งที่ถูกต้องแล้ว ตัวอย่างที่อธิบายปรากฏการณ์นี้ได้แก่

“...หลังจากตัดสินใจไปแล้ว ใครจะว่ายังไงก็ไม่สนใจแล้ว”

คุณประทุม (บางปะแก้ว) สัมภาษณ์ 22 มกราคม 2542

“...มีคนพูดว่าเวลาเขาเกิดใหม่เขาจะไปไม่สมบุญ เขาพูดหลังบริจาคแล้ว...ก็คิดว่าทำถูกแล้ว...”

คุณสุจิตรา (บางมด) สัมภาษณ์ 10 กุมภาพันธ์ 2542

ผลจากการวิจัยเพื่อศึกษาขั้นตอนการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิตสามารถสรุปได้ว่า ขั้นตอนของการตัดสินใจบริจาคอวัยวะของญาติผู้เสียชีวิต แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะก่อนการตัดสินใจ ระยะการตัดสินใจ และระยะหลังการตัดสินใจ

โดยในระยะก่อนการตัดสินใจ ประกอบไปด้วย 2 ขั้นตอนย่อยคือ ขั้นตอนการรับรู้สภาพอาการของผู้เสียชีวิต และขั้นตอนการทำใจ ในระยะการตัดสินใจ ประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอนย่อยคือ ขั้นตอนการถูกขอบริจาคอวัยวะ ขั้นตอนการแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติม (ซึ่งประกอบไปด้วย 3 ลำดับขั้น ได้แก่ การเกิดความสงสัย การซักถาม และการได้รับคำอธิบาย) ขั้นตอนการคิดพิจารณา ขั้นตอนการปรึกษาและอธิบายบุคคลใกล้ชิด และขั้นตอนการตัดสินใจยินยอมบริจาคอวัยวะ และในระยะหลังการตัดสินใจ ประกอบไปด้วย 1 ขั้นตอนคือ การยืนยันการตัดสินใจ

สถาบันวทศบรการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย